

ΕΘΝΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

ΑΝΑΤΡΟΦΗ — ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ — ΓΡΑΜΜΑΤΑ — ΕΠΙΣΤΗΜΑΙ

ΚΑΛΑΙ ΤΕΧΝΑΙ — ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ

ΕΤΟΣ Γ'—1900

[Τυμδων δραχ. 7]

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ—ΕΚΔΟΤΗΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΡΟΣΙΝΗΣ

16 — ΟΔΟΣ ΠΑΡΘΕΝΑΓΩΓΕΙΟΥ — 16

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΑ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ

Τὰ παιδικὰ ἑθάρματα (κατὰ τὸν Λόκε) Σελ. 12. — Παιδαγωγικὰ γνῶμαι (ἐκ τῶν τοῦ Δίστερβερ) σ. 15. — Τὰ ἰδεώδεις τοῦ διδασκάλου (κατὰ τὸν Δίστερβερ) σ. 23. — Ὁ σχολικὸς ἱατρὸς σ. 27. — Ἡ παιδικὴ περιέργεια (κατὰ τὸν Λόκε) σ. 30. — Ὑψίστημα 37,000 παιδίων σ. 40. — Ἡ δημοτικὴ ἐκπαίδευσις ἐν Σουηδία καὶ Νορβηγίᾳ σ. 68, 84. — Ἡ ἡθικὴ διάπλασις τῆς παιδικῆς ψυχῆς σ. 81. — Ὁ σχολικὸς ἀγῶνας ὑπὸ Ἑρμ. Λυκούδη σελ. 129. — Ἡ δημοτικὴ ἐκπαίδευσις ἐν Κρήτῃ σ. 131, 147. — Ἡ φυσικὴ ἀγωγή (κατὰ τὸν Σπένσερ) σ. 177, 194, 217, 231, 253. — Πρωτῆσαι παιδαγωγικαὶ ὑπὸ Α. Τριφυλιωτῆος σ. 193. — Τὰ δημοτικὰ σχολεῖον ἐν Ἑλλάδι (κατὰ τὸν ἐπὶ τῆς Παιδείας σύμβουλον Κλέρα) σ. 243, 262. — Ἰωάννης Ἰακώβος Ρουσσώ (ὑπὸ Ἀνδρέου Ὀλταυᾶρ) σ. 273, 291, 313, 327, 342. — Χωρὶς διδασκάλους ὑπὸ Γ. Λημιῆος σ. 353. — Ἡ Μέση Ἐκπαίδευσις ἐν Πρωσίᾳ σ. 372. — Αἱ θεριναὶ διακοπαὶ ὑπὸ Γ. Κυρίλλου σ. 373. — Ἐκπαιδευτικαὶ μεταρρυθμίσεις σ. 376.

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΑ, ΗΘΙΚΑ

Ὑψίστος ἡρωϊσμός ὑπὸ Ἑρμ. Λυκούδη Σελ. 4. — Ἡ μνήσις σ. 13. — Ἡ ἰθὺς ἰδέα ὑπὸ Ἑρμ. Λυκούδη σ. 65. — Ἀρχόντες καὶ ἀρχόμενοι (κατὰ τὸν Αἰγούστου Μόλαν) σ. 113. — Στὰ ἔρημα τὰ ξένα ὑπὸ Ἑρμ. Λυκούδη σ. 161. — Τὸ ἡθικὸν κύρος (κατὰ τὸν Μαύλον Ζανέ) μετὰφρ. Σ. Παυλῆος σ. 245. — Ὁ γέροντες (κατὰ τὸν Ἀλφόνσου Κάρε) σ. 270. — Πῶς ἐνισχύεται ὁ ἥμῶν ἢ ὁ ἐλλείπει τῶν ἄλλων (κατὰ τὸν Φίλιππου) ὑπὸ Α. Μαρβάνου σ. 294, 309. — Ὁ ἥμῶν τῶν πατέρων σύλλογος καὶ ὁ Ἀριστοφάνης ὑπὸ Ἑρμ. Λυκούδη σ. 321. — Ἡ παραβολὴ τοῦ Κύρ Σίμου σ. 379.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ

Πότε ὁ ἄρχισις ὁ εὐκλειδὴς αἰὼν (κατὰ τὸν Φλαμμάριον) Σελ. 1. — Παράστα ὑπὸ Γεωργίου Παυλῆος σ. 25. — Τὸ ποδὶλάτον ὑπὸ ὀρεινὴν ἔσθην ὑπὸ Γ. Ν. Μαρβάνου σ. 29. — Ἡ κόπωση καὶ ἡ σωματικὴ ἀσκασις (κατὰ τὸν Ιακώβου Τισσιέ) σ. 51. — Τὰ μικροβία καὶ ἡ ἀρμία τοῦ ὁργανισμοῦ σ. 61. — Ὁ ἥλιος (ὑπὸ ἄγγλικῇ) ὑπὸ Μιχ. Παυλῆος σ. 74, 87, 106, 120. — Ὁ οὐρανὸς τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ Α. Αἰγυπῆος σ. 99. — Ἡ μὲναισις τοῦ ὕδατος (κατὰ τὸν Ιακώβου Παυλῆος) σ. 101. — Τὸ ἀγνώστον καὶ τὰ φυσικὰ προβλήματα σ. 125. — Ἡ μουσικὴ καὶ ἡ ὕλη (κατὰ τὸν Ιακώβου Μοντὲν) σ. 187. — Ἡ προσὴ τῶν μαθητῶν (κατὰ τὸν Ιακώβου Καζάρικ) σ. 198. — Ὁ γαϊθάρξ ὑπὸ Ἑρμ. Λυκούδη σ. 209. — Πῶς πρέπει νὰ τρώγομεν (κατὰ τὸν Ιακώβου Σαὶν Σιρ) σ. 302. — Ὁ ὕπνος (κατὰ τὸν Ιακώβου Μοντὲν) σ. 319.

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΙ, ΠΕΡΙΗΓΗΣΕΙΣ

Ἅγιος Γεώργιος τῆς Ἀρδύβας ὑπὸ Ἑρμ. Λυκούδη Σελ. 33. — Καλὸς ὁρίζων . . . καλὸ ταξίδι ὑπὸ Ἀγγ. Α. Κυρίλλου σ. 78. — Ἡ κρεμὰ τῆς Καθαρῆς Δευτέρας ὑπὸ Α. Τριφυλιωτῆος σ. 111. — Στοιχεῖα καὶ Νεογῆδες ὑπὸ Α. Κυρίλλου σ. 155. — Ἡ Γῆ τοῦ Πυρὸς (κατὰ τὸν Δαρβίνου) σ. 158. — Τὸ λουτρό μας ὑπὸ Κ. Παυλῆος σ. 181. — Καλοκαιρινὴ πορεία (ἐκ τῶν τοῦ Δι' Ἀρτέτη) σ. 250. — Ἡ βασιλισσά μου (κατὰ τὴν Ματθόδη Σεργίου) σ. 266. — Ἑρμῆς ὑπὸ Ἀγγ. Κυρίλλου σ. 286. — Τὸ Σωκράτης ὑπὸ Α. Αἰγυπῆος σ. 318. — Τὸ τρίτο μηχανεῖο ὑπὸ Μ. Αἰγυπῆος σ. 366. — Πρωτότυποι γῆρας ὑπὸ Γ. Αἰγυπῆος σ. 371.

ΙΣΤΟΡΙΚΑ, ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ

Ἡ Κρήτη αὐτόνομος ὑπὸ Α. Παυλῆος Σελ. 17, 38. — Ἡ Ἀλεξανδρινὴ ἀρχαιολογία ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ὑπὸ Σ. Διμήτριον σ. 49, 68, 82. — Ρώσιν ὁ μύστης τοῦ ὁραίου ὑπὸ Ν. Βασιλειωτῆος σ. 97. — Τὸ Βυζάντιον (κατὰ τὸν Διέ) σ. 145, 167. — Ἀνέκδοτος ἐπιστολὴ τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη ὑπὸ Ν. Παυλῆος σ. 157. — Φρειδερίκος Δίστερβερ σ. 163. — Ἡ πεντακοσιετηρίς τοῦ Γουτεμβέργιου σ. 203. — Ὁ Ναυμάς Δρὸς ὑπὸ Μ. Σ. Κέρετς σ. 257. — Ματθόδη Σεργίου σ. 281. — Ἰωάννης Σεβαστιανὸς Βάχ σ. 337. — Ἡ ἑλληνικὴ δημοσιογραφία 1791—1836 ὑπὸ Φ. Βολμπερ σ. 345, 354. — Ὁ Μικρὸς Πλοῦταρχος (ἐκ τῶν τοῦ Α. Μελέ) σ. 350. — Γεώργιος Κασδῶνης ὑπὸ Α. Μηλιωτῆος σ. 357. — Σημεῖον περὶ τινος φροντιστηρίου ἐν Ἀθήναις κατὰ τὸν 18^{ον} αἰῶνα ὑπὸ Α. Γ. Καραπορολῶν σ. 369.

ΓΕΩΡΓΙΚΑ, ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΑ

Ἐκ τοῦ ἀγροκηπίου μου ὑπὸ Γ. Αἰγυπῆος: Ὁ ἰανουάριος τοῦ 20^{ου} αἰῶνος Σελ. 27. — Σηροτροφικὰ σ. 55. — Ἡ μὲν ἀγέλας σ. 94. — Ἡ αἶψα καὶ ἄλλοτε σ. 118. — Ὁ ἵππος σ. 153. — Τὸ τεχνικὸν βοῦτυρον σ. 185. — Φιλοσοφία χοιρινή σ. 268. — Ὁ μικρὸς χοιροβοσκὸς σ. 282. — Ὁ ἐχθρὸς τῶν ἐχθρῶν μας σ. 340.

ΔΙΗΜΑΤΑ

Τοῦ Κροῦμου τὸ ποτήρι ὑπὸ Μιχ. Παυλῆος Σελ. 6. — Ὁ γέρον ἱερεὺς σ. 20. — Ἰδιόγραμμα ὑπὸ Μιχ. Παυλῆος Σελ. 41. — Τ' ἀντροκρίτες ὑπὸ Παυλῆος Σελ. 58. — Τὰ χαρτεῖσματα ὑπὸ Μιχ. Παυλῆος Σελ. 92. — Δὺς ὑπερφύλας ὑπὸ Α. Παυλῆος σ. 117. — Διάνειρα ὑπὸ Α. Τριφυλιωτῆος σ. 135, 151. — Βασιλισσά ὑπὸ Μιχ. Παυλῆος Σελ. 185. — Τὰ δαυμάτια σὲ βῆμα ὑπὸ Α. Παυλῆος σ. 211. — Τὸ πρῶτον βῆμα ὑπὸ Μιχ. Παυλῆος Σελ. 236. — Ὁλομπία ὑπὸ Α. Τριφυλιωτῆος σ. 277. — Τὸ μυστικὸν τοῦ λογαροῦ σ. 290. — Ἡ μαγισμένη πέτρα ὑπὸ Μιχ. Παυλῆος Σελ. 312. — Ὁ Γιαννίκης καὶ ἡ βασιλοπούλα σ. 317. — Αἱ Μελισσὶναι ὑπὸ Μιχ. Παυλῆος Σελ. 358. — Ἡ Ρυναίκα (ἐκ τῶν τοῦ Καραβίτσα) σ. 364.

ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Τὸ ἔρημο ναυτοχώρι ὑπὸ Α. Παυλῆος σ. 12. — Μητέρα ὑπὸ Γ. Αἰγυπῆος σ. 20. — Σοφιστικίσσα ὑπὸ Μιχ. Παυλῆος σ. 25. — Μυστήριον ὑπὸ Γ. Παυλῆος σ. 46. — Πιλάδος ἢ ὑπὸ Μιχ. Παυλῆος σ. 57. — Ὁ Καλογεῖννος ὑπὸ Γ. Αἰγυπῆος σ. 74. — Παιδικὰ δάκρυα ὑπὸ Γ. Παυλῆος σ. 92. — Νύχτα καλοκαιρινή ὑπὸ Γ. Αἰγυπῆος σ. 100. — Δάκρυα ὑπὸ Ἀγγ. Σημιωτῆος σ. 127. — Ἡ εὐτυχία ὑπὸ Γ. Αἰγυπῆος σ. 131. — Ἡ καυτοῦσα ὑπὸ Γ. Παυλῆος σ. 174. — Ὁ Γρῦπος ὑπὸ Γ. Αἰγυπῆος σ. 191. — Σὲ μὴ μικροῦλα ὑπὸ Α. Παυλῆος σ. 317. — Ἀχ! καὶ τὸ σήμαντρο (κατὰ τὸν Th. Μουρ) ὑπὸ Στεφάνου Κυρίλλου σ. 349. — Αὐτὸς ὁ κόσμος (κατὰ τὸν Th. Μουρ) ὑπὸ Στεφάνου Κυρίλλου σ. 378.

ΚΑΛΟΤΕΧΝΙΚΑ

Ἐπιστολαὶ περὶ Τέχνης ὑπὸ Γ. Αἰγυπῆος: [Κοιτίς τῶν Τεχνῶν ἢ Αἰγυπῆος Σελ. 7. — Οἱ Χαλδαῖοι καὶ οἱ Ἀσσύριοι σ. 42, 74. — Πέρσαι, Φοίνικες σ. 103. — Κύπριοι, Καρχηδόνιοι σ. 140. — Βυζάντιον καὶ Ἰταλία σ. 171. — Ἡ ἀναγέννησις ἐν Ἰταλίᾳ, Σιμαβούης καὶ Ριόττος σ. 189. — Φλωρεντινὴ σχολὴ σ. 233. — Τὸ κοιμητήριον τῆς Πίζης, Γραφαὶ τοῦ Ὁρ-

ΕΘΝΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

Η ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΔΙΑ ΤΗΣ ΕΛΒΕΤΙΑΣ

Κατόπιν μακροχρονίου διαμονής εν διαφόροις χώραις τῆς Ἑυρώπης, ἰδιαιτέρως δ' ἐν Γαλλίᾳ, Γερμανίᾳ, Ἀγγλίᾳ καὶ Ἑλβετίᾳ, ἐπὶ τῇ βίᾳ μελετῶν καὶ παρατηρήσεων, γενομένων ἀπὸ δεκαοκταετίας, ὁ γράφων τὰς γραμμὰς ταύτας ἐσχρημάτισε τὴν ἀκράδαντον πεποιθήσιν ὅτι: ὁ μετὰ τῆς Ἑλβετίας συγχρωτισμὸς καὶ ἡ ὁσον εὐεστὶ μεγαλητέρα ἀνάπτυξις τῶν σχέσεων μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Ἑλβετίας εἶναι ὁ σημαντικώτερος παράγων, ὅστις θὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἀναγέννησιν τῆς πατρίδος ἡμῶν.

Αὐτὸ εἶναι ἀξίωμα, ὑπερ εὐχόμεθα ἀπὸ καρδίας νὰ ριζωθῇ ἐν τῷ νῷ παντὸς Ἑλλήνου μεριμνῶντος περὶ τοῦ μέλλοντος τῆς πατρίδος του. Ἡ εὐεργετικὴ αὕτη ἐπιρροὴ τοῦ μετὰ τῆς Ἑλβετίας συγχρωτισμοῦ θὰ συντελέσῃ οὐ μόνον εἰς τὴν ἡθικὴν ἡμῶν ἀναγέννησιν καὶ τὴν ὁλικὴν ἀνύρθωσιν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν πολιτικὴν ἡμῶν ἀνεξαρτησίαν. Διότι, τὴν ἡμέραν καθ' ἣν θὰ κατανεηθῇ ἐν Ἑλλάδι ὅτι τὰ ἀγαθὰ, τὰ ἡποῖα δυνάμεθα νὰ προσπορισθῶμεν ἐξ Ἑλβετίας, εἶναι ἡ ἁρμονικώτερα σύμπραξις τῶν διαφόρων ὁγαθῶν, τὰ ὅποια δύναται νὰ μᾶς δώσῃ μονομερῶς ἡ σχέσις μετὰ τοῦτου ἡ ἐκείνου τοῦ μεγάλου τῆς Ἑυρώπης Κράτους, τὴν ἡμέραν ἐκείνην θὰ ὀλιγοστεύσῃ ὁ ἀριθμὸς τῶν Ἑλλήνων, οἱ ὅποιοι, στρέφοντες ἀποκλειστικῶς τὸ ὄμματι πρὸς ἓν ἐκ τῶν μεγάλων εὐρωπαϊκῶν Κρατῶν, προσηλοῦνται ἀποκλειστικῶς εἰς τὸ Κράτος τοῦτο διὰ τὸ ἐπὶ τοῖς τοῦ βίου των, καὶ θὰ παύσῃ ἐπομένως ἡ τὰς ἰθιῶν καὶ ἡμῶν δυνάμεις παραλύουσα αὕτη διαίρεσις τῶν παρ' ἡμῖν ἀναπτυγμένων τάξεων εἰς διασώτας διαφόρων μεγάλων Κρατῶν, ὧν ἕκαστον ἔχει τὰ ἴδια ἐαυτοῦ ἐν Ἀνατολῇ συμπερόντα καὶ ἐπιζητεῖ νὰ ἐκμεταλλευθῇ ἕκαστον τὸν ζῆλον καὶ τὴν εὐπιστίαν ἐνὸς τμήματός τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ πρὸς ἐπικράτησιν τῆς ἐπιρροῆς αὐτοῦ καὶ ἐξυπηρέτησιν τῶν ἰδίων ἐαυτοῦ συμφερόντων. (Ὁ τελευταῖος εὗρος κίνδυνος προφανῶς δὲν μᾶς ἀπειλεῖ ἐξ Ἑλβετίας. Οἱ δὲ γνωρίζοντες πόσον ἀναπτύσσεται ἐν αὐτῇ τὸ ἀνεξάρτητον ἰθιῶν φρόνημα, ἐννοοῦσι κατὰ πόσον συγχρωτιζόμενοι ἐπὶ μάλλον καὶ μάλλον μετὰ τοῦ Ἑλβετικοῦ ἔθους ἐνδυναμώμενοι τὴν ἰθιῶν ἡμῶν συνείδησιν, γινόμεθα πρὸ παντὸς καλλήτεροι Ἑλληνες, παυσίτης τῆς σχεδὸν ἀποκλειστικῆς ἐπὶ πολλῶν ἐξ ἡμῶν

ἐπιρροῆς τῆς Γαλλίας ἢ τῆς Γερμανίας, ἢ τῆς Ἀγγλίας.

*

Γνωστὸν πόσον κοινὰ χαρακτηριστικὰ μετὰ τῶν Ἑλβετῶν μᾶς προσεγγίζουσι πρὸς αὐτοὺς. Αἱ ἱστορικαὶ ἡμῶν παραδόσεις ὁμοιάζουσιν· οἱ Ἑλβετοὶ εἶναι μικρὸς λαὸς πολεμῆσας ἐπίσης πάντοτε ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἀνεξαρτησίας αὐτοῦ, λαὸς πατάξας ἡρκαμθευτικῶς τὸν ζυγὸν τῆς ξένης ὑποτελείας. Τὰ οἰκονομικὰ μέσα τῶν Ἑλβετῶν εἶναι ἐπίσης περιορισμένα ὡς τὰ ἡμέτερα, πολλὰς δὲ καὶ περισσώτερον ἐπὶ τοῦτο δ' εἶναι εἰς ἐκ τῶν κυριωτέρων λόγων, δι' οὓς δυνάμεθα νὰ ἐμπνευσθῶμεν εὐκολώτερον καὶ ἀποτελεσματικώτερον ἀπὸ τὰ ἐν Ἑλβετίᾳ παραδείγματα ἢ ἐν ἐπιδοκίωμεν τὴν ἀπορίμησιν τῶν γενομένων εἰς μεγάλας χώρας, ὅπου καὶ τὸ γρημα ἄφθονον καὶ οἱ ἥροι τοῦ βίου διαφόροι. — Ἡ σημαντικώτερα ἀφ' ἑτέρου διαφορὰ μεταξὺ Ἑλβετῶν καὶ Ἑλλήνων εἶναι ἀκριβῶς ὅτι, ἐκεῖνοι μὲν κατάρθωσαν ν' ἀναδειχθῶσιν ἐν τῇ πρὸς τὰ πρόσω πορείᾳ τοῦ πολιτισμοῦ δι' ἀρετῶν ἀνδρῶν καὶ βίου σώφρονος, ἐνῷ ἡμεῖς, διαφθαρέντες πολιτικῶς καὶ καρκινωδότησαντες, ὑπελείμεν σήμερον νὰ μελετήσωμεν τὸ ὀλιγοπλοῦς πῶς ἐκείνοι ἐπέτυχον καὶ νὰ φροντίσωμεν νὰ ἐπωφεληθῶμεν ἐκ τῶν πολυτίμων διδαγμάτων τῆς πείρας αὐτῶν.

Πῶς σημαντικὸς παράγων προσεγγίσεως τῶν δύο λαῶν εἶναι καὶ ὁ ἐν γένει φιλαλληνησμός τῶν Ἑλβετῶν, ὁ καταδειχθεὶς τρανῶτα κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς Μεγάλης ἡμῶν Ἰσπανοστασίας τοῦ 1821 ὡς καὶ πρὸς τριετίας, ἥτε ὑπὸ διαφόρους τύπους ἐξοδηλώθησαν τὰ πρὸς ἡμᾶς εὐμενῆ αἰσθήματα τοῦ λαοῦ τῆς Ἑλβετίας, ἠρόθεν, πρὸς τοὺς ἄλλους, καὶ βοήθειαι ὑπὲρ τὰς ἐκτὸν χιλιάδας χρυσῶν πρῶγων ἐστάλησαν εἰς Ἑλλάδα, πόσον ἐν ᾧ πλῆθος πενταλέπτων καὶ διλέπτων ἐπὶ θεόντων ὑπὸ τῶν πτωχευτικῶν ἐκ τοῦ ὑστερήματος αὐτῶν. Πάντες δὲ γνωρίζομεν πόσον ἡ κατ' ἀρχὴν προὑπάρχουσα γενικὴ συμπάθεια μεταξὺ δύο λαῶν δύναται νὰ διευκολύνῃ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν σχέσεων αὐτῶν ὡς καὶ τὴν εὐεργετικὴν ἐπιρροὴν τοῦ ἐνὸς ἐπὶ τοῦ ἑτέρου.

Ἡ εὐεργετικὴ αὕτη ἐπιρροὴ τῆς Ἑλβετίας ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος δύναται νὰ καταφανῇ ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις, ἐκπαιδευτικῇ, διοικητικῇ, στρατιωτικῇ, κοινωνικῇ. Δι' ἐκείνον ὅμως ὅστις θέλει νὰ μελετήσῃ καὶ ἀναζητήσῃ ἐπιστημονικῶς τοὺς λόγους, δι' οὓς ἡ Ἑλβετία κατέστη ὑπόδειγμα αὐτοδραστηριότητος καὶ ἀνήμερου Κράτους, τὸ ὅποιον μελετοῦν πάντοτε καρποφόρως

Νέα οἰνοπνεύματα.

Δημοσιεύεται ἐν τῇ «Ἐπιθεώρησει τῶν Ἀποικιακῶν Προϊόντων» σημεῖωμα τοῦ κ. Γιδιᾶ ἐξ Ἀλγερίας, ὅστις παρέχει ἐνδιαφερόσας σημειώσεις περὶ τινῶν ἀφρικανικῶν φυτῶν, ἐξ ὧν δυνατόν νὰ ἐξαχθῇ οἰνόπνευμα εὐθιγόν. Τὰ φυτὰ ταῦτα εἶναι ὁ Ἀσφάδελος, ἡ Σκίλλα, τὸ Ἀλφα καὶ ἡ Ξυλοκερατέα. Ἰδίως συνιστᾷ τὴν Ξυλοκερατέαν, τῆς ὁποίας ὁ καρπὸς—τὰ γνωστὰ καὶ παρ' ἡμῖν χαρούμενα—περιέχει σάκχαρον χρησιμώτατον διὰ τὴν ζύμωσιν καὶ παράγει ἄξιον λόγου οἰνόπνευμα, τὸ ὅποιον ὅμως ἔχει λεπτὴν ὁσμὴν, ἣν δὲν ἡδυνήθησαν ἀκόμη νὰ τῇ ἀφαιρέσωσι.

Τὸ οἰνόπνευμα τοῦ ἀσφάδελου ἔχει ὁσμὴν ἀπιθητικὴν καὶ γεῦσιν δυσάρεστον, ἀλλὰ προσπαθοῦσι διὰ διαφόρων μέσων νὰ ἀφαιρέσωσιν ἀμφοτέρως.

Τῆς σκίλλης παράγεται τὸ οἰνόπνευμα ἐκ τῶν μεγάλων αὐτῆς κρομμύων, τὰ ὅποια περιέχουσι τοξικὰς οὐσίας, αἵτινες ἐπιτηδεύει ἐξουδετεροῦνται.

Τέλος τὸ οἰνόπνευμα τοῦ ἄλφα, τὸ ὅποιον ἀνήκει εἰς τὰ σιτηρά, ἐξάγεται ἐκ τῶν φύλλων αὐτοῦ, χρησιμεύουσι δὲ ταῦτα καὶ διὰ τὴν βυρσοδεψίαν καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ πρὸς κατασκευὴν τῆς μάξης τοῦ χάρτου. Καὶ τοῦτου τὸ οἰνόπνευμα ἔχει ἰδιόζουσαν κακὴν ὁσμὴν.

Τὰ φυτὰ ταῦτα εὐρίσκονται καὶ ἐν Ἑλλάδι, ἰδίως δ' ἐν Ἀττικῇ εὐρηται ὁ ἀσφάδελος καὶ ἡ σκίλλα, ἥτις εἶναι φθινοπωρινή. Ἡ δὲ Ξυλοκερατέα, ἥτις παράγει τὸ ἐκλεκτότερον οἰνόπνευμα, εὐρηται ἐν ἀφρονίᾳ μεγάλῃ ἐν Κρήτῃ.

ΠΡΑΚΤΙΚΑΙ ΓΝΩΣΕΙΣ

ΤΟΥ ΚΑΘ' ΗΜΕΡΑΝ ΒΙΟΥ

Ἐντομοκτόνος κόνις.

Κόνις ἐντομοκτόνος, ἀκίνδυνος εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ τὰ κατοικίδια ζῷα, ἰσχυρὰ δὲ ὅσον καὶ ἡ γνωστὴ κόνις τῶν κωνώπων, κατασκευάζεται, ἐάν ληφθῶσι τὰ ἑξῆς καὶ ἀναμιχθῶσι καλῶς:

Βόρακος μέρη	11
Ἀμύλου »	3
Κακάου »	1

Πῶς καταστρέφονται οἱ γυμνοσάβιαγκοι.

Τὸ ἐξῆς μέσον πρὸς καταστροφὴν τῶν γυμνοσάβιαγκων, τόσον φθορεποιῶν εἰς τοὺς κήπους, συνιστᾷ εἰς ἀναγνώστης τῆς «Ἑλβετικῆς Ἐπιθεωρήσεως»: Μίαν ἐσπέραν στεγνὴν καὶ θερμὴν τῆς ἀνοξείας λαμβάνετε ἄσβεστον τριμμένην εἰς κόνιν καὶ ρίπτετε ἐκ ταύτης καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις τῶν δρόμων τοῦ κήπου σας. Ἄρα νυκτιῶς, οἱ γυμνοσάβιαγκοι ἐξέρχονται ἀπὸ τὰς φυλεῖς των καὶ ἀρχίζουσι νὰ σύρωνται ἐπὶ τοῦ ἑδάφους πρὸς ἀναζήτησιν τροφῆς· ἡ ὑγρὰσία τοῦ σώματός των διαλύει τὴν ἄσβεστον, ἥτις πληγνώνει καὶ κατακαίει αὐτούς, τὴν δ' ἐπομένην πρωίαν εὐρίσκετε πανταχοῦ νεκροὺς γυμνοσάβιαγκους. Μετὰ δύο τρεῖς τοιαύτας ἀσβεστώσεις οἱ γυμνοσάβιαγκοι ἐξολοθρεύονται.

τέλος βαρύνουσι τὸν στομάχον. Τὰ πεπόνια πρέπει νὰ τρώγονται ἐν ἀρχῇ καὶ πρὸ τῆς σούπας καὶ οὕτω τὰ τρώγουσιν οἱ Ἑυρωπαῖοι ἐν γένει.

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Πότε ἤρχισεν ἡ κατασκευὴ τοῦ ἐκ τεύτλων σακχάρου.

Εἰς τὴν Ἑθνικὴν Βιβλιοθήκην τῶν Παρισίων ἀνευρέθησαν περίεργοι λιθογραφαὶ τοῦ 1807 καὶ τοῦ 1813, ἔχουσαι σχέσιον μετὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ ἐκ τεύτλων σακχάρου. Ἡ πρώτη τούτων παριστᾷ συμβολικῶς τὴν εὐχαρίστησιν τῆς κοινῆς γνώμης διὰ τὰς ἐπιτυχούσας ἀποπείρας, ἥτις ἐμφαίνεται διὰ τοῦ προγράμματος θεατρικῆς παραστάσεως ἐχοῦσης ὡς τίτλον «τὸ σάκχαρον καὶ τὰ τεύτλα». Ὁ εὐρὼς τότε τὴν κατασκευὴν ταύτην Ἀσὴρ κρατεῖ εἰς τὴν μίαν χεῖρα τεμάχιον σακχάρου καὶ εἰς τὴν ἑτέραν κυσθίσκον καφὲ καὶ ἀναφωνεῖ «Ἑύρηκα». Περαιτέρω δὲ ζωγραφίζεται ἡ Τύχη μετὰ δεδεμένους ἱσθαλμούς, ἥτις κρατεῖ στέφανον ἀνωθι τῆς κεφαλῆς τοῦ Ἀσέρ, ὃν ἀνταμεῖσθαι διὰ τοὺς καταβληθέντας ὑπ' αὐτοῦ κόπους, ἐν ἐποχῇ καθ' ἣν ὁ γινόμενος τότε ἀποκλεισμός ἡμῶν διέτρεχε τὴν εἰσαγωγὴν εἰς Γαλλίαν τοῦ σακχάρου τῶν ἀποικιῶν.

Ἡ δευτέρω λιθογραφία τοῦ 1811 παριστᾷ τὴν παρουσίαν ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἰσπανικῶν τοῦ 18αῖνου ἐκ τεύτλων σακχάρου ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ φαρμακοποιοῦ, ὅστις ἐξετάζειν αὐτὸ ἀποφαίνεται περὶ τῆς καλῆς ποιότητός του.

Καὶ ὄντως διὰ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ διατάγματος τῆς 29 Μαρτίου 1811 παρεχωρεῖτο 1 ἑκατομμύριον φράγκων εἰς τοὺς καλλιεργητὰς τῶν τεύτλων καὶ ἀνεκηρύττετο τὸ σάκχαρον ἐκ τεύτλων κοινῆς χρήσεως καὶ ὠφελείας.

Ἡ κίνησις ἐν Λονδίῳ.

Κατὰ πρόσφατον στατιστικὴν, ἰδοὺ πόσα εἶναι ἡ κίνησις ἐν Λονδίῳ διὰ τῶν διαφόρων μεταγωγικῶν μέσων.

Οἱ τροχιοδρόμοι, εἴτε οἱ ἡλεκτρικοὶ εἴτε οἱ ἱπποκίνητοι, μεταφέρουσι 309,000,000 ταξιδιωτῶν ἑτησίως, ἥτοι 45 τοῖς 100 τῆς ὅλης κινήσεως, οἱ ὑπόγειοι σιδηρόδρομοι 128,400,000 ἥτοι 19 τοῖς 100 τοῦ συνόλου καὶ τὰ λεωφορεῖα 248,000,000 ἥτοι 36 τοῖς 100 ὁμοίως.

Τὸ σύνολον τοῦ πληθυσμοῦ τῆς ἀγγλικῆς μητροπόλεως (5 1/2 ἑκατομμύρια) ταξιδεύει 124 φορές κατ' ἔτος, ἐνῷ ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ ὁ πληθυσμός ἐκ 3 1/2 ἑκατομμυρίων, κάμνει 210 ταξίδια κατ' ἔτος.

Αἱ ἡλεκτρικαὶ ρευλάμαι.

Ἐν Λονδίῳ παρημποδίσθησαν ὑπὸ τῆς ἀστυνομίας αἱ διὰ προβολῆς ἡλεκτρικαὶ ρευλάμαι καὶ τοῦτο διότι ἐκ τῆς αἰφνιδίας μεταβάσεως ἐκ τοῦ σκότους εἰς τὸ φῶς ἐφοβίζοντο οἱ ἱπποὶ τῶν ἀμαξῶν. Βιομήχανοι ἢ ἔμποροι, οἵτινες ἤθελον μεταχειρισθῇ τοιαύτας, θὰ τιμωρῶνται διὰ προστίμου εἰσπραττομένου διὰ διπλοτύπων ἀποδείξεων ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τῶν ἀστυφυλάκων.

και αι μεγαλητεραι επικρατειαι της υψηλίου, θα γίνη καταφανές ότι τούτο οφείλεται εις την ύψιστην σημασίαν, ην οι Έλβετοι απέδωκαν εις την μόρφωσιν του ανθρώπου. Αυτό είναι η κλεις του όλου αίνιγματος και αυτό κατέστησε περιώνυμον εις άπασαν την ύψηλιν το συστηματικώς και επιστημονικώς αναπτυχθέν και όλον εν τελειοποιούμενον σύστημα της άγωγής των Έλβετών.

*

Πρίν δώσωμεν λεπτομερείας τινάς περί του μορφωτικού συστήματος των Έλβετών, οφείλομεν να κάμωμεν δύο γενικώς παρατηρήσεις.

Υπάρχουσι γονεῖς τινες, ολίγες, επιχειρήσαντες να μορφώσωσι τα τέκνα των εν Έλβετία ή δι' Έλβετών ή Έλβετίδων, δέν απέκομισαν πάντοτε άρίστas έντυπώσεις. Τοιαύται κακοτυχίαι δέν είναι βεβίως αδύνατοι· επί του όλου όμως είναι αναντιρρήτως εξαιρέσεις, αλίγες μόλις επισκιαζουσι την άληθειαν του γενικού κανόνος της αναντιρρήτου υπεροχής του έλβετικού μορφωτικού συστήματος. Μόνον οι επιπόλαιοι και οι ήμιμαθείς δύνανται ν' ανατρέψωσι τους όρους, γενικοποιούντες τας εξαιρέσεις και παραγνωρίζοντες τον κανόνα.

Έτέρα παρατήρησις, παρεμποδίζουσα πάσαν δυνατήν παρανόησιν, είναι ότι ή Έλβετία δέν πρέπει να θεωρηθῇ ως ιαματική κολυμβήθρα του Σιλωάμ, εν ή άρκει να βυθίση τις επί τινα καιρόν ένα οιοδήποτε άνθρωπον διά να εξέλθῃ ούτος, ως εκ θαύματος, άγγελος. Τούτο λέγομεν, διότι συνητήσαμεν ένίοτε γονεῖς, παραπονιμένους διότι, μεθ' όλα τα καλά τα όποια είχαν άκούσῃ περί Έλβετίας και τας ελπίδας ως είχαν συλλάβῃ, δέν επέτυχον να συγκρατήσωσιν εκεί τα τέκνα των εν τῇ εὐθείᾳ δόξῃ. Είναι πασιφανές ότι, όταν ο στελλόμενος εις Έλβετίαν νέος έχῃ ἤδη ελαττωματικῶς άρχάς (τούτο δέ συμβαίνει δυστυχώς συχνά εις τους εφηβους Έλληνας), δέν δύναται ή Έλβετία να κάμῃ τὸ θαῦμα της ουσιαστικῆς αὐτοῦ μεταμορφώσεως. Εν τῇ περιπτώσει ταύτῃ, ή εν Έλβετία διαμονή δύναται τὸ πολὺ νὰ τὸν συγκρατήσῃ και άναχαιτίσῃ· ἀλλ' εν και οὕτω δέν επιτύχῃ, δέν δικαιούται τις νὰ μεμψήσῃ αὐτήν, διότι εξώκειλεν εκεί άνθρωπος ἤδη έχων εν αὐτῷ τὴν άρχήν της διαφθοράς.

Οι εξαίροντες τὴν αναμφισβήτητον υπεροχὴν της έλβετικῆς άγωγῆς έννοοῦσι πρό παντός ότι, όταν παῖς εις νεαράν ἰδίως ἡλικίαν (π. χ. 12 ἢ 13 ἐτῶν), καλῶς έχων ἤδη άρχάς, μορφωθῇ κατὰ τὸ έλβετικόν σύστημα, και ἰδίως αναπνεύσῃ τὴν φυσικῶς τε και ἠθικῶς ζωογόνον εκείνην ατμόσφαιραν της Έλβετίας, θὰ επιτύχῃ εν Έλβετία πολὺ περισσότερον ἢ εν άλλαις χώραις· ἐνῷ ἀφ' έτέρου γνωρίζομεν παραδείγματα νεανιδῶν σταλέντων υπό τας αὐτάς συνθήκας εις

άλλας χώρας και ολίγες εξώκειλαν ένεκα του πλημμελοῦς του τε μορφωτικοῦ συστήματος του όποιου έτυχον και της περιβαλλούσης ατμοσφαιρας εν ή εύρέθησαν.

*

Δέν είναι δυνατόν βεβαίως νὰ γίνη ιδῶ πλήρης έκθεσις πάντων τῶν άφορώντων τὴν άγωγήν εν Έλβετία, θέμα περί του όποιου σειρά δλόκληρος έκτενῶν βιβλίων έγράφη. Σκιαγραφούντες όμως μερικῶς γενικῶς περί του σπουδαιοτάτου τούτου ζητήματος ιδέας, θέλομεν λογισῇ ἡμᾶς εὐτυχεῖς εἶναι κατορθώσωμεν ὅπως οι άναγνώσται διδῶσι τὰ πολύτιμα διδάγματα, αλίνα δυνάμεθα νὰ προσκομίσωμεν ἐξ Έλβετίας, και επιδιώξωσι τὴν προσεκτικὴν μελέτην του ζητήματος τούτου. Τὰ εκ του μετὰ της Έλβετίας συγχρωτισμοῦ άγαθὰ είναι ἐξ εκείνων, δι' α' άρκει νὰ εἴπῃ τις: Έλθετε και ἴδετε! Δέν υπάρχει άνάγκη άλλης οἰασθήποτε διαρημίσεως. Άρκει νὰ κάμῃ τις έκκλησιν εις τὴν προσοχὴν παντός λογικοῦ και φρονίμου ανθρώπου. Όσοι δέ έγνώρισαν ἀπαξ και ένόησαν καλῶς τί ἐστιν Έλβετία, ἐξετίμησαν και ἠγάπησαν αὐτήν.

Υπάρχουσι τινες, ολίγες, αντιδρώντες κατὰ του γελοίου πιθηκισμοῦ, ὅστις κατέχει πολλούς εκ τῶν συμπατριωτῶν ἡμῶν, μεταπίπτουσιν εις τὸ άλλο άκρον, λέγοντες ότι ή Έλλὰς δυναμένη ν' αναγεννηθῇ διὰ τῶν ἰδίων εαυτῆς δυνάμεων δέν έχει άνάγκην νὰ μιμηθῇ οὐδενά άλλον λαόν. Η σκέψις αὕτη στηρίζεται προφανῶς επί επιπολαιού συγχύσεως δύο πραγμάτων ὅπως διαφέρουν: της άνοήτου άπομιμήσεως πάντων τῶν ξένων ἠθῶν και ὁρίμων ἀδιακρίτως ἀφ' ενός, και της λελογισμένης και σώφρονος άπομιμήσεως τῶν ἀρετῶν και τῶν καλῶν ἠθῶν και θεσμῶν τῶν άλλων λαῶν ἀφ' έτέρου. Οὐδαίς ἐχέφρων, νομίζομεν, δικαιούται νὰ παρίδῃ τὴν ἐπιβλαβήμενην οὐσιώδη διακρίσιν μεταξύ τῶν δύο τούτων ὅπως διαφέρουν άπομιμήσεων. Είναι προδήλον π. χ. ότι τὸν φόγον, ὃν άπευθύνετε πρὸς τὸν κομφεούμενον Έλληνα, ὅστις θέλει ν' άπομιμηθῇ εις όλα τὸν Παρισινόν, δέν δικαιούσθε ν' άπευθύνετε πρὸς εκείνον, ὅστις στιγματίζει τὴν γενικῶς επικρατοῦσαν εν Άνατολῇ κακὴν πίστιν και προτείνει ως πρότυπον άπομιμήσεως τὴν εὐκρίνειαν, ἥτις κατὰ κανόνα χαρακτηρίζει τὸν Έλβετόν. Η διακρίσις αὕτη είναι τόπον στοιχειώδους, ὥστε δέν θὰ ἐσκεπτόμεθα κἄν νὰ τὴν κάμωμεν, εἴαν δέν εἴχομεν ἐσχάτως τὴν έκπληξιν ν' άκούσωμεν παρ' ανθρωπῶν ανεπτυγμένων παραδόξους θεωρίας γενικῆς ξενοφθίας επί του ζητήματος τούτου. Ολίγοι ἴσως είναι τόσον πολέμιοι του πιθηκισμοῦ ὅσον ἡμεῖς. Τούτο όμως δέν μᾶς ἐμποδίζει νὰ εκπληρώσωμεν πατριωτικόν καθήκον, συμβουλεύοντες τὴν αναγέννησιν της Ελλάδος διὰ της Έλβετίας!

Τῶν ἐρωτήσῃ τις ὅποια ή τάσις του μορφωτικού συστήματος της Έλβετίας, θὰ δυνηθῇ ἴσως νὰ συγκεντρώσῃ περίξ τῶν ἀκολουθῶν δύο γενικῶν ιδεῶν δλόκληρον τὸν ὁργανισμόν του συστήματος τούτου:

1) Οι Έλβετοι γονεῖς ή παιδαγωγοί επιδιώκουσι πρό παντός νὰ μορφώσωσι πολίτας χρηστούς, μέλη χρήσιμα της κοινωνίας.

2) Προσπαθοῦσιν ὅπως ή τε εκπαιδευσις και ή άγωγή, ή μόρφωσις του χαρακτηρος, του ἤθους, της καρδίας και τῶν ιδεῶν του παιδός, επιτρέψωσιν αὐτῷ νὰ επιτύχῃ τὸ ταχύτερον τὴν ὕλικήν αὐτοῦ ανεξαρτησίαν.

Και εν ή ἐτι περιπτώσει πρόκειται περί οἰκογενείας εὐπορούσης, τὰ τέκνα ἀμφοτέρων τῶν φύλων ὀφείλουν νὰ γνωρίζωσιν ὅτι, εν άνάγκῃ και εν περιπτώσει κακοτυχίας, θὰ δυνηθῶσι νὰ ζήσωσιν έντίμως διὰ της εργασίας των και της ικανότητός των ἔνευ επικουρίας τῶν άλλων, ἔνευ δανείων, ἔνευ γάμου και ἔνευ προικὸς χρηματικῆς.

Οὕτω π. χ., μεθ' ὅλον τὸ σχεδόν ἰσόθιον τῶν ὑπουργῶν εν τῇ Έλβετικῇ δημοσπονδίᾳ, τὰ τέκνα αὐτῶν δέν ἀπαξιούσι τὴν ἐκμάθησιν και ἐξάκρῃσιν ανεξαρτήτου τινὸς βιοποριστικοῦ επαγγέλματος. Οὐχί πρό πολλοῦ ή θυγάτηρ του Προέδρου της Δημοκρατίας ἦτο διδασκάλισσα ἱερογραφίας εν παρθεναγωγείῳ της Πέρνης, ἐνῷ ή πατήρ αὐτῆς ἦτο ἴσος πρὸς τους βασιλεῖς και τους αυτοκράτορας της υψηλίου. Απορραλλάτως ὅπως ή κόρη του Γλαδστωνος Δις Έλβην, ἣν έγνώρισαμεν πρό τινῶν ἱδῶν εν Cambridge, ἦτο ὑποδιευθύντρια ἐνός παρθεναγωγείου, ἐνῷ ή πατήρ της διηθούνα τὰς τύχας ἐνός τῶν μεγαλητέρων Έθνῶν του κόσμου!

Θὰ εἴπῃ τις ἴσως ότι αι δύο προμνησθεῖσαι γενικαὶ ιδέαι είναι ή βάσις του μορφωτικοῦ συστήματος, τὸ ὅποιον ἰναιρεύονται παντοῦ πάντες οι φρόνιμοι γονεῖς. Τούτο είναι ἀκριβές· ή διαφορά είναι μόνον ότι: 1) Ο Έλβετός έχει συστηματικῶς και διηρηκῶς πρό ἠφθάλμων ἀνὰ πάσαν στιγμήν του βίου και μέχρι τῶν μικροτέρων λεπτομερειῶν της καθημερινῆς ζωῆς τὰς δύο ὑποδειχθεῖσας ιδέας, και 2) ότι οι γονεῖς και οι παιδαγωγοί εύρίσκουσι πολύτιμον ὁδηγόν ἀμὰ και βοηθόν εν τῇ περιβιλλούσῃ ατμοσφαιρᾷ. Κατ' οἶκον, ως εν τῇ σχολῇ, κατὰ τὰ παιγνίδια, ως ἀνὰ τους περιπάτους, εν τῇ άγορᾷ, εις τὴν ἐσχόλῃν, εις τὰς πόλεις, ως και επί τῶν ὁρίων, παντοῦ ο Έλβετός θὰ εύρεθῇ εις συνάψειν μετ' ανθρωπῶν, ολίγες ανετράφησαν ή ανατρέφονται υπό τὸ αὐτὸ πνεῦμα. Πάντες δ' οι γνωρίζοντες τί είναι μόρφωσις τέκνων έννοοῦσι πόσον πολύτιμος είναι ή ἐπικουρὸς αὐτὸς παράγων.

*

Η μόρφωσις του Έλβετόπαιδὸς άρχίζει ἐξ

ἀπαλῶν ὀνύχων. Πρώτη μέριμνα τῶν γονέων εἶναι νὰ ἐπιδιώξωσιν, ὅπως τὸ τέκνον των ἀποκτήσῃ καλὰς συνηθείας, αι ὅποιαι θὰ μετατραπῶσιν ἀκολουθῶς διὰ της σκέψεως εις καλὰς ἀρχάς.

Πρώται εκ τῶν καλῶν τούτων συνηθειῶν εἶναι ή ἀλιγέρκεια και ή ἐγκράτεια. Ο άνθρωπος συνηθίζει αὕτως, εκ μικρῆς ἡλικίας, νὰ ζῇ δι' ὀλίγων, ν' ἀπορρίπῃ πᾶν τὸ ὑπέρμετρον και πᾶσαν κατάχρησιν, ν' ἀπέχῃ παντός του μὴ ἀπαραιτήτου, ὁσπαντροῦ, ένίοτε δέ και ἐπιβλαβούς.

Έτέρα καλὴ συνήθεια, μετατρεπομένη εἰτα εις ἀρετὴν οὐσιωδέστατην, εἶναι ή ἐρως της ἀκριβείας, ἐξ οὗ ή ἐρως της ἀληθείας, ή εὐκρίνεια και ή εὐσυνείδησις. Διὰ τούτο τὸ ψεύδος θεωρεῖται ως τὸ εἰδεχθέστερον τῶν ανθρωπίνων ἑλαττωμάτων, ἀφοῦ ἄλλως τε και αὐτὸ τὸ καλῶς έννοούμενον συμφέρον ἐπιβάλλει εις τὸν άνθρωπον τὴν εὐκρίνειαν. Η κακὴ πίστις και ή ἐλλειψις εὐκρινείας στιγματίζονται ἀνηλεῶς, διασπαλεύουσαι εκ βαλθρῶν τὴν πρὸς διευκόλυνσιν του βίου και εἰρηνικὴν συμβίωσιν ἀπαραίτητον ἀμοιβίαν ἐμπιστοσύνης. Ένώπιον οἰασθήποτε π. χ. διοικητικῆς ή δικαστικῆς άρχῆς δύναται τις νὰ χάσῃ τὸ δίκαιόν του, εἴαν φωρηθῇ ψευδόμενος. Τούτο διότι εν Έλβετία τὸ ψεύδος δέν θεωρεῖται ως τεκμήριον εὐφυίας οὔτε ως ὕψος ἀναγκαῖος πρὸς ἐπιτυχίαν εν τῇ βίᾳ.

Συνέπεια του ἐρωτος της ἀκριβείας εἶναι ἐπίσης ή τάξις, ή τάξις εν τε ταῖς λεπτομερείαις του βίου και εν τῇ εργασίᾳ, ή τάξις διὰ της ὅποιας προχωρεῖ τις πολὺ περισσότερον και ταχύτερον ή διὰ της πυρετώδους και διαλειπούσης ἀψικόρου εργασίας.

Μετὰ της ὀλιγαρκείας συνυπάρχει ή ἀπλότης τῶν ἠθῶν και ὁρίμων τῶν Έλβετῶν. Αὕτη εἶναι ἴσως εν εκ τῶν πολυτιμωτέρων μαθημάτων, τὰ ὅποια δύναται νὰ λάβωσιν οι ξένοι συγχρωτιζόμενοι μετ' αὐτῶν. Ο Έλβετός φρονεῖ ότι ή συνηθίζων νὰ περιορίξῃ τὰς ἀνάγκας του αὐξάνει τὴν ανεξαρτησίαν του και ἐξασφαλίζει τὴν ἡσυχίαν του πνεύματος του. Οὐδάρμῳ, νομίζομεν, ἐφαρμόζεται τόσον πιστῶς ή συμβουλὴ: «Μὴν ἀπλώνῃς τὰ πόδια σου, πέραν ἀπὸ τὸ πᾶπλωμά σου!» Οὐδάρμῳ δ' εἶναι τόσον ἰσχυρὰ ή περιφρόνησις πρὸς τους κόφους, ολίγες φαντάζονται ότι ἀπατῶσι τὸν κόσμον διὰ της ἐπιδείξεως. Ο Έλβετός γνωρίζει καλῶς ότι: «Ὅ, τι γυαλίζει, δέν είναι μάλαμᾶ», υπάρχει δέ και χαρακτηριστικὴ δηλώσεως περὶ αὐτῶν διὰ τους ἐπιπολαίους εκείτους, ολίγες, ἔνευ οὐδαμῶς ἐπαιγούσης ἀνάγκης, άρχίζουν νὰ τρώγουν τὸ κειφάλαιον της περιουσίας των, πρὸς ἐκκαλοποίησιν της μεταδοξίας αὐτῶν.

Με τὰς σκέψεις ταύτας, ένόητον πῶς ἐκτιμάται ή άγωγή ἐνός έκαστου.

Καλῶς ἀνατεθραμμένη κόρη δὲν θεωρεῖται ἐκείνη, ἥτις κατηνάλωσε καιρὸν διὰ ξένας γλώσσας, διὰ τὴν μουσικὴν καὶ τὴν ζωγραφικὴν, ἢ διὰ τοὺς χοροὺς καὶ τὰς διασκεδάσεις, ἀλλ' ἐκείνη ἥτις, μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν υποχρεωτικῶν σπουδῶν τῆς (κατὰ τὸ 16ον ἔτος τῆς ἡλικίας), διήνυσεν ἔτι τρεῖς ἢ τέσσαρας τριμηνίας εἰς σχολὴν Οἰκιακῆς οἰκονομίας, ὅπου ἐγίνετο καλὴ οἰκοκυρά. Πάσαι δὲ σχεδὸν αἱ Ἑλβετίδες πράττουσι τοῦτο. Ἐκεῖ μανθάνουσι τὴν μαγειρικὴν. Ἐκεῖ διδάσκονται ὅλους τοὺς ἄλλους κλάδους τῆς οἰκιακῆς οἰκονομίας (περισσότερους παρ' ὅσους κοινῶς νομίζομεν). Οὕτω δὲ κατορθώνουσι καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν ὑπηρετριῶν τῶν νὰ περιστέλλωσι σημαντικῶς, (κατὰ κανόνα θὰ εὔρηται ἐν ταῖς ἑλβετικαῖς οἰκογενεαῖς, αἵτινες προσλαμβάνουσιν ὑπηρετρίαν, μίαν καὶ μόνην, ἐκεῖ ὅπου ἐν Ἑλλάδι ἐν τῇ αὐτῇ οἰκονομικῇ καὶ κοινωνικῇ θέσει θὰ εὔρηται τοὐλάχιστον δύο), καὶ τὴν ἀγάπην τῶν συζύγων τῶν πρὸς τὴν οἰκογενειακὴν ἐστίαν νὰ συντηρήσωσιν. Ἐίναι ἀληθὲς ὅτι πάντα τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας καὶ ἰδίως αἱ γυναῖκες ἐργάζονται καὶ κινεῖσι τὰς χεῖρας· δὲν θὰ ἴδατε συχνά ἐκεῖ τὸ σκανδαλωδὲς θέαμα τῆς ἀδρανείας ἢ τῆς περὶ ἐπουσιῶδη ἀπασχολήσεως πλείστων νέων καὶ νεανίδων τῆς Ἀνατολῆς, αἵτινες διὰ τὴν παραμικρὴν ἀνάγκην ἢ φαντασιοληξίαν τῶν ἀνησυχῶσι τὴν ὑπηρετρίαν ἢ τὸν ὑπηρετήν των. Ἀφ' ἑτέρου εἶναι πρόδηλον ὅτι, ὅταν τὰ τῆς οἰκιακῆς οἰκονομίας βαδίζουσιν κανονικῶς, ὅταν ὑπάρχῃ ἐν τῇ οἰκίᾳ ὅ,τι δύναται νὰ ἱκανοποιήσῃ τὸν ἀγαπῶντα τὸν οἰκογενειακὸν βίον σύζυγον, οὗτος λίαν φυσικῶς θὰ προτιμήσῃ νὰ διέλθῃ ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ τὰς ὥρας σχολῆς παρὰ ἐν τῇ καφε-νείᾳ ἢ ἀλλαχοῦ.

Υπάρχουσιν ἴσως ζωηραὶ φαντασίαι, αἵτινες εὐρίσκουσιν ὅλα αὐτὰ περὶ καὶ ἀνάξια προσοχῆς. Ἐίναι ὅμως πράγματα πρακτικὰ καὶ θετικὰ, ὅσοι δ' ἐγνώρισαν καλῶς τὸν οἰκογενειακὸν βίον τῆς Ἑλβετίας, δύνανται νὰ εἴπωσιν ὅτι ἡ φροντίς διὰ τὴν οἰκιακὴν οἰκονομίαν, ἥτις ἀπασχολεῖ ἐκεῖ τὰς γυναῖκας, καὶ αἱ διάφοροι πνευματικαὶ ἀναψυχαί, οἱ ὧν ἀνακουφίζεται ἐν γένει ὁ κόπος τῆς ἡμέρας (διαλέξεις, συναυλίαι, ωφέλιμοι ἀναγνώσεις), δὲν ἀντικαθιστῶσιν ἐπιφελῶς τὰς ἀσχολίας τῶν ἐπιπολαίων καὶ ματαιοδοξῶν γυναικῶν, τὰς ὁποίας γνωρίζομεν ἐν Ἀνατολῇ καὶ ἀλλαχοῦ, αἵτινες ἀλληλοδιαφθείρονται διὰ τῆς δυσφημίας, διὰ τῆς ἀφηγήσεως κοινωνικῶν σκανδάλων καὶ ἐν γένει οἱ ἀσχολίων ἢ συνδιαλέξεων μαρτυρουσῶν κατὰπτωσιν ἢ ἑλλειψίν ἡθικοῦ φρονήματος.

Ἡ ἀπλότης τῶν ἡθῶν θεωρεῖται τόσον φυσικὴ καὶ εἶναι τόσον ἐρριζωμένη παρ' Ἑλβετοῖς, ὥστε ἡ Ἑλβετία, καὶ ἡ πλουσιωτέρα ἐτι, δὲν ἐρυθρίσῃ οὔτε ἐν μαγειρεύσει, οὔτε ἐν σκουπίσει, οὔτε ἐν βάρῃ, οὔτε ἐν σιδερώσει, οὔτε ἐν γένει ἐν κόμῃ

οἰανδῆποτε ἐντιμὸν ἐργασίαν, οὔτε ἐν ταξιδεύσει με δευτέραν ἢ καὶ τρίτην Οἰσιν σιδηροδρόμου (ὅπως εἶναι τοῦτο ὁ γενικὸς κανὼν), οὔτε ἐν ἀποφυγῇ πᾶν ἐξόδον περιττόν, ἐξ ἐκείνων τὰ ὁποῖα προκαλοῦνται τόσον συχνά ὑπὸ τοῦ κομπολαίου καὶ τῆς μωροῦπερηφανείας. Τῆς ἀρκεῖ ὅτι ἐξασφαλίζει τὴν εὐτυχίαν τῆς διὰ βίου σφύροντος, ὅτι οὐδένα βλάπτει καὶ ὅτι δὲν κάμνει τίποτε τὸ ἐπιλήψιμον ἐνώπιον τῆς συνειδήσεως παντὸς χρηστοῦ ἀνθρώπου.

Παρετήρησάν τινες ὅτι πολλάκις, ἐν τῇ Γερμανικῇ ἰδίᾳ, Ἑλβετία, οἱ τύποι καὶ ἡ ἐξωτερικὴ εὐγένεια εἶναι ὀλίγον παρημελημένα. Εἰς ταῦτα ὅμως οἱ Ἑλβετοὶ δευτερεύουσιν ὅλως ἀποδίδουσι σημασίαν, προσέχοντες πρὸ παντὸς εἰς τὰς οὐσιαστικὰς ἀρετὰς: τὴν τιμιότητα, τὴν εὐκρίνειαν, τὴν ἀγαθότητα, τὴν ἰκανότητα. Πολλάκις ἠκούσαμεν κυρίας τῆς Γερμανικῆς Ἑλβετίας παρατηροῦσας ὅτι βίβλως ὀλιγωτέρα ἀμέλεια καὶ περὶ τοὺς ἐξωτερικοὺς τύπους δὲν θὰ ἐβλάπτεν ἐνίοτε. Πάσαι ὅμως πάντοτε εἰς τὸ αὐτὸ κατέληξαν συμπέρασμα, ὅτι δηλ. προκειμένης ἐκλογῆς μετὰ τοῦ ἐπιμελημένου τοὺς τρόπους καὶ ἄθροῦ, πλὴν ἐπιπολαίου καὶ διεφθαρμένου κατ' οὐσίαν ἀφ' ἑνός, καὶ τοῦ ἐν περιεχόμενῳ ἔστω καὶ μαύρου ἀνθρώπου κακρομμένου ἀδάμαντος ἀφ' ἑτέρου, δὲν δύναται νὰ ὑπάρχῃ δισταγμὸς ἐν τῇ πνεύματι παντὸς φρονίμου ἀνθρώπου. Ἐὰν οὕτως ἐκκρίνοντο αἱ γυναῖκες καὶ ἀλλαχοῦ, θὰ εἴχομεν μικρότερον ἀριθμὸν ἐπιπολαίων καὶ ἀτυχῶν συζυγικῶν ἐνώσεων καὶ ἐλάττωσιν τῶν ἐπακολουθούντων συνήθως αὐτὰς διαζυγίων.

Ἐίναι ἀληθὲς ὅτι ὑπὸ τὴν τελευταίαν ταύτην ἐποψίν θὰ ἠδύναντο πολλοὶ νὰ προσθέσωσιν ὅτι ἐν Ἀνατολῇ, ἐκτὸς τῆς γελίας ματαιοδοξίας καὶ ἐπιπολαιότητος, πεταίει πολλάκις καὶ ἡ ἀνεπαρκὴς γνωριμία τῶν δύο νέων, αἵτινες μέλλουσι νὰ προβῶσιν εἰς τὴν σπουδαιότεραν πράξιν τοῦ βίου των, ἀνεπαρκεία ὀφειλομένη εἰς τοὺς γνωστοὺς τρόπους τοῦ σκέπτεσθαι πολλῶν τῶν παρ' ἡμῖν. Ἐν Ἑλβετίᾳ, ἀπ' ἐναντίας, καὶ ἡ λεπτομέρεια αὐτῆς δὲν διέφυγε τὴν προσοχὴν τῶν πρακτικῶν αὐτῆς κατοικῶν. Ὑπὸ τὴν ἐπιβλεψίν των γονέων, τῶν κηδεμόνων, τῶν παιδαγωγῶν, ἢ καὶ τῶν ἱερέων, πολλαπλασιάζονται ἀκριβῶς πᾶσαι αἱ εὐκαιρίαι, καθ' ὅς οἱ νέοι δύνανται νὰ γνωρισθῶσι καλῶς καὶ νὰ ἐκτιμῇται ἄλλήλους (φιλανθρωπικὰ ἔργα, ἐκδρομαί, διαλέξεις, συναναστρόφαι κτλ. κτλ.). Παρ' ἡμῖν, δυστυχῶς, ἡ συχνὴ αὕτη ἐπικοινωνία δὲν εἶναι πάντοτε εὐχρηστὴ ἐνεκα τῆς ἐλαττωματικῆς ἀκόμῃ ἀγωγῆς, ἥτις γεννᾷ τὴν δικαίαν πολλάκις ἑλλειψίν ἐμπιστοσύνης τῶν ὑπευθύνων γονέων ἢ παιδαγωγῶν.

Ὅταν ὁ παῖς μορφώνεται κατὰ τὰς προεκτε-

θείας σκέψεις ἐκ τρυφερᾶς ἡλικίας, εἶναι ἐπόμενον ὅτι καὶ οἱ πολῖται μορφώνονται χρηστῶς.

Οὐδεὶς ἴσως λαός, ἐκτὸς τῶν Ἀγγλῶν καὶ τῶν Σκανδινάων, ἔχει τόσον σαφῆ ἰδίαν τῶν δικαιωμάτων καὶ τῶν καθήκοντων αὐτοῦ ὡς ὁ Ἑλβετικός. Οὐδεὶς ἐκπληροῖ τόσον πιστῶς τὰ τελευταῖα ὅσον καὶ ἐπιμένει εἰς τὴν ἀναγνώρισιν καὶ ἐξάσκησιν τῶν πρώτων.

Ὁ Ἑλβετὸς θὰ διεκδικήσῃ τὰ δικαιώματά του καὶ ἀπέναντι αὐτῶν τῶν ἰσχυροτέρων τῆς γῆς. Πλείστα ὅσα ἔχομεν παραδείγματα περὶ τῆς ὑπὸ τὴν ἐποψίν ταύτην καταδείξεως ἀνδρικοῦ σθένους. Ὁ Ἑλβετὸς θὰ πολέμησῃ μέχρι τῆς ἐσχάτης τῶν ἐχθρῶν τῆς Πατρίδος του, μὴ δυνάμενος νὰ ἐννοήσῃ ἀναιμακτοὺς ὑποχωρήσεις. Ὁ Ἑλβετὸς θὰ φανῇ εἰς πᾶσαν εὐκαιρίαν νομοταγῆς, κατανοῶν ὅτι μόνον διὰ τῆς εὐσυνειδήτου καὶ ἀκριβοδικαίας ἐφαρμογῆς τῶν νόμων δύναται νὰ προσδύσῃ ἐν ἔθνος. Ὁ Ἑλβετὸς θὰ ἐξασκήσῃ τακτικῶς τὸ δικαίωμα τῆς ψήφου, ὅπερ τῇ παρεῖχει τὸ σύνταγμα εἰς πλείους ὅσας εὐκαιρίας, ἰθνηκᾶς, κατωμακᾶς καὶ δημοτικᾶς (ἐξ οὗ καὶ αἱ τόσον συχναὶ ψηφοφορίαι). Ἄνιστον ὅτι αὐτῶν μόνον δύναται νὰ αὐτοδιοικηθῇ εἰς λαὸς καὶ νὰ παρεμποδισθῇ ὁ ὀρίανμος τῆς κκοκηθείας. Ὁ Ἑλβετὸς πολίτης ἐν ἀνάγκῃ θὰ κάμῃ ὁ ἴδιος τὸν ἀστυνόμενον καὶ θὰ ὑποστηρίχῃ ἐν τούτῳ ὑπὸ τῶν ἰδιωτῶν καὶ ὑπὸ τῶν ἀρχῶν, πάντων ἐξ ἴσου ἐνδιαφερομένων ἐν τῇ τηρήσει τῆς τάξεως καὶ τῇ ἐφαρμογῇ τῶν νόμων. — Ἡ μόρφωσις αὐτῆς ἐξασκεῖ εὐεργετικωτάτην ἐπιρροὴν καὶ ἐπὶ τῶν κοινωνικῶν σχέσεων. Ἡ καταβάλλομένη μέριμνα πρὸς περιθάλψιν τῶν πασχόντων καὶ ἀναξιοπαθούντων, ἡ προσήντης καὶ δικαία συμπεριφορὰ τῶν ἀνωτέρων πρὸς τοὺς κατωτέρους, ἡ φιλόανθρωπος καὶ ἀδελφικὴ στάσις τῶν εὐπορούντων πρὸς τοὺς ὀλιγώτερον εὐτυχεῖς τῶν ἐργατικῶν τάξεων, ἡ ἐν γένει διευκόλυνσις τῶν ἀνθρωπίνων σχέσεων ἢ βασιζομένη ἐπὶ τῆς καλῆς ἀγωγῆς καὶ τῆς προσφύουσ ἀναπτύξεως τῶν χριστιανικῶν αἰσθημάτων, ὅλα ταῦτα συντελοῦν εἰς τὴν εἰρηνικὴν συμβίωσιν πάντων τῶν πολιτῶν καὶ εἰς τὴν ἐξουδετέρωσιν τοῦ κινδύνου τῶν κοινωνιστικῶν ἐνεργειῶν. Ἀπόδειξις ὅτι ὅσκις γίνονται περὶ τῆς Ἑλβετίας κοινωνιστικαὶ διαδηλώσεις, αἱ ὑποκινηταὶ καὶ οἱ πλείστοι τῶν ἐν αὐταῖς μετεχόντων εἶναι ξένοι, Γερμανοί, Ἰταλοί, Γάλλοι ἢ Ρῶσοι. Καὶ τοῦτο, διότι, ἐξαιρουμένων τῶν πρὸς στιγμὴν παραπλανωμένων, οἱ Ἑλβετοὶ ἐργάται ἢ χειρῶνακτες, ἐκτιμῶντες τὴν ἀπέναντι αὐτῶν δικαίαν συμπεριφορὰν τῶν ἀνωτέρων αὐτῶν, δὲν εἶναι τόσον ἀνόητοι, ὥστε νὰ ἐξεγερθῶσιν ἐναντίον ἐκείνων, ὧν ἔχουσι τὴν ἀνάγκην καὶ αἵτινες πᾶσαν δυνατὴν καταβάλλουσι θυσίαν πρὸς περιθάλψιν τῶν κατωτέρων αὐτῶν.

Ἡ ὑγιὲς ἀγωγή τοῦ λαοῦ καὶ τὰ χρηστὰ ἥθη κάμνουσιν καὶ τὸν χρηστὸν τύπον. Ὅταν οἱ ἀναγνώσται τῶν ἐφημερίδων δὲν ἀρέσκονται εἰς ἀναγνώσιν σκανδάλων, ἐπιπολαίων ἄθρων ἢ εἰδήσεων, δυσφημιῶν ἢ ὕβρεων, οἱ δημοσιογράφοι ἀναγκάζονται νὰ συμμορφωθῶσι πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ δημοσίου, τοῦ ἰποίου ἡ ὑποστήριξις τοῖς εἶναι ἀναπόφευκτος. Ὁ ἡθικοποιούμενος δ' οὕτω τύπος ἐξασκεῖ καὶ αὐτὸς ἀμοιβαίως εὐεργετικὴν ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς παιδαγωγήσεως τοῦ δημοσίου φρονήματος. Τῇ ἡλικότητι δὲ ταύτῃ συμπαράμειναι καὶ ἡ ἀνεξαρτησία. Πᾶντες γνωρίζουσιν ὅτι αἱ ἀγγελίαι τῆς τετάρτης σελίδος εἶναι ἐκ τῶν σπουδαιότερων οἰκονομικῶν πύρων μίας ἐφημερίδος. Εἶναι ὅμως συγχρόνως γνωστὸν ἐν Ἑλβετίᾳ ὅτι οὐδεὶς ἀθέμιτος πόρος ἐπιβλέπει πρὸς ἐπιρροὴν τοῦ χρηματῆρος καὶ τῆς στάσεως μίας ἐφημερίδος. Ὅταν κατὰ τὰς ἀρμενικὰς σφαγὰς ἐξηγοροῦντο οἱ ἀθρῶν παστῶν αἱ κυριώτεραι τῆς Ἑλβετίας ἐφημερίδες, μόνον ἐν Ἑλβετίᾳ καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ ἀπέτυχον αἱ ἐπανειλημμέναι πρὸς ἐξαγόρασιν τῆς ἐγγληματικῆς σιωπῆς τοῦ τύπου ἀπόπειραι.

Ἡ διὰ τῆς καλῆς ἀγωγῆς ἐπιτυγχανομένη ἐξημέρισις τῶν ἡθῶν εἶναι τοσαύτη, ὥστε καταφάνεται πολλάκις ὅτι ἀπιστευτὸν παραδειγματῶν. Τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς ἐγγληματικότητος παρέχουσιν οἱ ξένοι, ἰδίως οἱ ἐκ τῶν ἡμέρων τασσάρων Ἑπικρατειῶν. Ἐν τῇ πόλει τῆς Βέρνης (60,000 κατοίκων) πλήρης κρῖται ἀσφάλεια καὶ τάξις τηρουμένη μόνον δι' ἐξουσιαστικὰ ἀστυφυλάκων. Ἐν τῇ αὐτῇ πόλει ὑπάρχει καὶ ἄριστον σῶμα πυροσβεστικῶν, ἀποτελούμενον ἐξ ἰθαυτῶν διαφόρων τάξεων ἐκ περιτροπῆς ὑπηρετούντων. Τὸ αὐτὸ σύστημα ἀπαντᾷ ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἑλβετίαν. Παιδιά 7 καὶ 8 ἐτῶν διαβάζουσιν πολλάκις μίαν καὶ δύο ὥρας ἐλεγονάχα ὅπως μεταβῶσιν εἰς τὸ πλησιέστερον σχολεῖον. Οὕτως, ἡ πρώτη ἐντύπωσις εἰρήνης, ἡσυχίας καὶ εὐημερίας, ἣν ἀποκομίζει ὁ εἰς Ἑλβετίαν εἰσερχόμενος ἐκ μόνῃς τῆς θέας τῶν τοπίων, ἐπισφραγίζεται διὰ παστῶν τῶν λεπτομερειῶν τοῦ βίου τοῦ ἡμέρου καὶ εὐτυχούς τούτου λαοῦ.

Μέγα μέρος ἐν τῇ βίᾳ τῶν Ἑλβετῶν κατέχει τὰ πολυάρθρα καὶ ποικίλα σωματεῖα (πολιτικά, ἐπιστημονικά, φιλανθρωπικά, φιλοσοφικά, κοινωνιολογικά), τὰ ὅποια, ἐνῷ καταδεικνύουσιν τὴν δραστηριότητα τοῦ λαοῦ καὶ τὴν ἀξιοβύμαστον δύναμιν τῆς ἀτομικῆς πρωτοβουλίας, τακτικῶς λειτουργοῦντα, συντελοῦσι σημαντικῶς εἰς τὴν μόρφωσιν καὶ τὴν πρόσθεν τῶν Ἑλβετῶν. Πλείστα ἐκ τῶν ἐν Ἑλβετίᾳ ἐπιτελούντων προσδόν ὀφείλονται εἰς τὴν σφύροντα καὶ ἀκρόαστον δράσιν τῶν ἰδιωτικῶν σωματείων. Πολλάκις αἱ πρόσδοι αὗται ἐξηπλώθησαν καὶ εἰς τὰ ἄλλα Ἑθνη. Οὕτω π. χ. τὸ εὐεργετικὸν ἐρ-

γον του Έρυθρου Σταυρού, το έκταθεν σήμεραν ανά σύμπαντα τὸν πολιτισμένον κόσμον, ὁφείλεται εἰς τὴν πρωτοβουλίαν ἐνὸς ἐκ τῶν ἰδιωτικῶν σωματοίων τῆς Γενεύης.

Τρεῖς κατηγορίαι σωματοίων ἰδιαίτερος πρέπει νὰ ἐξαριθμῶσιν, ὡς ἔχουσιν μεγίστην ἐθνικὴν σημασίαν. Εἰσὶ δ' αὗται:

1) Οἱ γυμναστικοὶ σύλλογοι, ὧν ἡ ἐθνωφελὴς ἐργασία ἤρχισεν ἐπὶ τέλους νὰ ἐκτιμᾶται προσήκοντως καὶ ἐν Ἑλλάδι.

2) Οἱ ᾠδικοὶ σύλλογοι, οἱ τὸσον συντελοῦντες πρὸς μόρφωσιν τοῦ ἥθους. Πολλάκις μοι ἐξεφράσθη ἡ λυπηρὰ ἐκπληξὶς Ἑλλετῶν ἐπισκεφθέντων τὴν Ἑλλάδα διὰ τὴν νηπιώδη κατάστασιν, ἐν ἡ εὐρίσκειται ἀκόμη παρ' ἡμῖν τὸ ἔθνος. Γνωστὸν ὅτι ὁ Βίσμαρκ ἀπέδιδε κατὰ μέγα μέρος εἰς τὴν καταπληκτικὴν ἐν Γερμανίᾳ διάδοσιν τοῦ ἔθους τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐθνικοῦ φρονήματος καὶ τὴν ἐπίτευξιν τῆς ἐθνικῆς ἐνότητος τῆς πατρίδος του. Νομίζομεν ὅτι καὶ παρ' ἡμῖν, ἐν ἐλάμβανέ ποτε τὸ ἔθνος ἀνάλογον ἀνάπτυξιν, θὰ παρείχε καταπληκτικὰ ἀποτελέσματα διὰ τὴν κραταίωσιν τοῦ ἐθνικοῦ φρονήματος.

3) Οἱ σκοπευτικοὶ σύλλογοι, ὧν εἶναι ὑποχρεωτικῶς μέλη πάντες οἱ στρατεύσιμοι πολῖται, καὶ οἵτινες εἶναι οὕτω σημαντικοὶ ἐπικουροὶ ἐν τῇ μορφώσῃ τοῦ Ἑλλετοῦ στρατιώτου. Γνωστὸν ὅποια καὶ ὅποσα τὰ ἀγαθὰ, ἅτινα ἡ Ἑλλὰς μὲ τοὺς πενιχροὺς αὐτῆς πόρους θὰ ἠδύνατο νὰ ἀποκομίσῃ, ἐὰν ἐφήρμοζε μὲ τινὰς παραλλαγὰς, τὸ στρατιωτικὸν σύστημα τῆς Ἑλλετίας. Θὰ ἠδύνατο οὕτω νὰ ἔχῃ περισσοτέρους καὶ καλῆτερον γυμνασμένους ἀνδρας, μὲ ὀλιγωτέραν χρηματικὴν δαπάνην καὶ ἐντὸς πολὺ βραχυτέρου χρονικοῦ διαστήματος.

✱

Θὰ ἐσκέφθησαν ἴσως τινὲς ὅτι, οὐδενὸς ὄντος τελείου ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, καὶ οἱ Ἑλλετοὶ ὡς καὶ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι καὶ ὅλοι οἱ λαοὶ θὰ ἔχουν βεβαίως τὰ ἐλαττώματά των. Οὐδεὶς ὑποθέτομεν θὰ ὑπεστήριξε τὸ ἐναντίον. Ἐκείνο ὅμως ἔπερ ἀληθεύει εἶναι ὅτι, ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ σύνολον τῶν προτερημάτων αὐτῶν, τὰ ἐλαττώματά των εἶναι σχετικῶς δευτερεύοντα. Οὕτως ὥστε οἱ γνωρίζοντες καλῶς τὰ πράγματα δύνανται νὰ εἰπῶσιν ὅτι, ἐν οἱ Ἑλλετοὶ δὲν εἶναι ἀπολύτως τέλει, εἶναι ὅμως οἱ σχετικῶς τελειότεροι ἢ, ἐν προτιμᾶτε, οἱ ὀλιγωτέρον ἀτελεῖς.

Ὅταν δὲ συνιστῶμεν ἐν πλήρει πεποιθήσει τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Ἑλλετίας εὐεργετικοῦ δι' ἡμᾶς συγχρωτισμοῦ, τὸ κάμνομεν διότι, βασιζόμενοι ἐπὶ τῆς πείρας πάντων τῶν καλῶς γνωρισάντων τοὺς Ἑλλετοὺς, δυνάμεθα νὰ εἰπῶμεν ἡσυχῶς: Ἐρευνήσατε καὶ θὰ γδετε! Ἰδίως ὅμως φροντίσατε νὰ γνωρισθῇ κα-

λῶς καὶ ἀκριβῶς τί ἐστὶν Ἑλλετία, τί Ἑλλετικὴ ἀγωγή.

Ὁ παρ' ἡμῖν τύπος δύναται νὰ πράξῃ πολλὰ ὑπὸ τὴν ἐποψὴν ταύτην, ἀσμένως δ' ἐχαιρετίζομεν πάντα τὰ μέχρι τοῦδε γενόμενα, ἰδίᾳ ὑπὸ τῆς Ἑθνικῆς Ἀγωγῆς.

Πάντες οἱ γνωρίζοντες τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν ὁμολογοῦσι τὰ πολύτιμα αὐτοῦ προτερήματα. Ἡ καλὴ ὁμῶς αὕτη ζύμη ἀπαιτεῖ καὶ ἀνάλογον διάπλασιν. Ἡ καταλληλοτέρα λοιπὸν διάπλασις πρὸς μόρφωσιν ὑγιεστέρων γενεῶν Ἑλλετῶν, καὶ ὅχι διεφθαρμένων Ρωμηῶν, εἶναι ὁ μετὰ τῆς Ἑλλετίας συγχρωτισμός. Ὅταν ἐμπνευσθῶμεν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῆς Ἑλλετικῆς μορφώσεως, θὰ ἐκλίπουν καὶ οἱ γελοιοὶ πιθηκισμοί, οὓς ἀνεφέραμεν, ὡς καὶ ἡ ἀνανέωσις προγονικῶν καὶ ἡ ἀνάπτυξις ἐπικτητῶν ἐλαττωμάτων.

Πρὸς τοῦτο ἔχομεν ἰδίᾳ ἀνάγκην δύο τινῶν:

1) Ν' αὐξήσωμεν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον τὸν ἀριθμὸν τῶν παρ' ἡμῖν διδασκάλων τῶν μορφωθέντων ἐν Ἑλλετίᾳ, ἐν ἀνάγκῃ δὲ καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐν Ἑλλάδι ἐρχομένων Ἑλλετῶν καὶ Ἑλλετιδῶν παιδαγωγῶν.

2) Ν' αὐξήσωμεν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐν Ἑλλετίᾳ μορφωνομένων Ἑλλετῶν.

Διὰ τὴν ὅσον ἔνεστι πληρεστέραν ἐπίτευξιν τῆς Ἑλλετικῆς ταύτης μορφώσεως, δυνάμεθα νὰ ὑποδείξωμεν, ἐν γενικαῖς γραμμαῖς, τὴν ἀκόλουθον πορείαν:

α') Ἐξ ἀπαλῶν ὁνύγων, μόρφωσις τῶν παιδῶν διὰ παιδαγωγῶν Ἑλλετιδῶν.

β') Εἰς ἡλικίαν 12—14 ἐτῶν, ὅταν ὁ Ἑλλετῶν εἴη ὁπωσοῦν μάθῃ τὴν γλῶσσάν του καὶ πρὶν προφθάσῃ νὰ ἔλθῃ εἰς ἐπιβλαβεῖς ἐπικοινωνίας ἐν Ἀνατολῇ, νὰ στέλλεται εἰς Ἑλλετίαν, ὅπου τὸ πρῶτον μέλημα θὰ εἶναι ἡ εὐρεσις καταλλήλου οἰκογενείας καὶ εἰ δυνατόν ἐν πόλει ἐν ἡ νὰ μὴ δύναται νὰ ἔχῃ μεγάλην ἐπικοινωνίαν μετ' ἄλλων ὁμογενῶν.

γ') Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν γυμνασιακῶν σπουδῶν, δύναται νὰ μορφωθῇ ὁ νέος πάλιν ἐν Ἑλλετίᾳ, εἴτε ἐπιστημονικῶς εἴτε τεχνικῶς.

δ') Μόνον μετὰ τοιοῦτον καταρτισμὸν, δύναται νὰ σταλῇ λυσitelῶς καὶ ἀκινδύνως εἰς μεγάλα κέντρα, ὅποια τὸ Λονδὶνον, τὸ Βερολῖνον, καὶ οἱ Παρίσις, δι' ἐν ἡ δύο ἐξάμηναι.

Διὰ τῆς πορείας ταύτης θὰ ἐπιτυγχάνετο σκοπιμώτερον καὶ οἰκονομικώτερον ἐκείνο τὸ ὅποιον ἐπιδιώκουν σήμερον μετὰ κόπου τόσοι εὐποροὶ Ἑλλετῆς γονεῖς, οἵτινες σπαταλῶσιν ἀδρά διὰ τὴν μόρφωσιν τῶν τέκνων αὐτῶν, χωρὶς νὰ ἐπιτυγχάνωσι πάντοτε ἀποτέλεσμα ἀνταποκρινόμενον ἐπαρκῶς εἰς τὰς ἐπερόγκους θυσίας, εἰς αὐς μετὰ τοσαύτης προθυμίας καὶ αὐταπαρνήσεως πολλάκις ὑπεβλήθησαν.

Ὅσον διὰ τοὺς Ἑλλετῆς γονεῖς, ὧν τὸ βάλαντιον δὲν ἐπιτρέπει οὔτε τὴν πρόσληψιν παιδαγωγῶν οὔτε τὴν εἰς Ἑλλετίαν ἀποστολὴν τῶν τέκνων αὐτῶν, θὰ εὐρωσιν οὗτοι τὰ ἀγαθὰ τῆς Ἑλλετικῆς ἀγωγῆς ἐν τῇ πολλαπλασιασμῶ τῶν Ἑλλετῶν διδασκάλων τῶν κατὰ τὸ Ἑλλετικὸν μορφωθέντων πνεῦμα, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ παρουσίᾳ Ἑλλετῶν παιδαγωγῶν ἐν Ἑλλάδι.

✱

Ὡς καταφαίνεται ἐκ τῶν ὀλίγων προεκτεθέντων, ὁ παρ' ἡμῖν τύπος ἔχει πρὸ αὐτοῦ μακρὰν καὶ εὐγενῆ ἐργασίαν πρὸς ἐπιδίωξιν τοῦ ἀναμορφωτικοῦ ἡμῶν προγράμματος, διὰ τῆς προηγουμένως προσηκούσης διαφωτίσεως τῶν ἐνδιαφερομένων. Ἡ πεῖρα μᾶς διδάσκει ὅτι πάντες οἱ καλῶς γνωρίζοντες τὰ ἀγαθὰ τοῦ μορφωτικοῦ συστήματος τῶν Ἑλλετῶν ἐξετίμησαν αὐτὸ ὡς ἐν συνόλῳ ὑπέροχον ἐν συγκρίσει πρὸς πάντα τὰ ἄλλα γνωστὰ ἡμῖν συστήματα. Πολλαπλασιάσωμεν ὅθεν τὸν ἀριθμὸν τῶν γνωρίζοντων τὸ σύστημα τοῦτο, ἀποῦν ἐκ τῆς προσφυοῦς αὐτοῦ ἐφαρμογῆς ἐξαρτᾶται κατὰ μέγιστον μέρος ἡ ἡθικὴ ἡμῶν ἀνόρθωσις καὶ ἡ ἐθνικὴ τῶν Ἑλλετῶν ἀποκατάστασις.

ΜΙΧΑΗΛ Σ. ΚΚΗΕΤΣΗΣ

Η ΦΥΣΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

[Κατὰ τὸν Ἑρβέρτον Σπένσερ].

Αἱ ἀνάγκαι τοῦ νεωτέρου βίου ἀσχοῦσι πλείον συνεχῶς αὐξανομένην ἐπὶ πάντα ἄνθρωπον πάσης ἡλικίας. Ἐν παντὶ ἐπαγγέλματι καὶ ἐν πάσῃ ἐργασίᾳ οἱ ἰσχυρότεροι ἡμῶν ἀνταγωνίζονται ἀναγκάζουσιν ἡμᾶς εἰς μάχοντα ἐντασιν τῶν δυνάμεων καὶ ἐκνοτήτων. ἵνα δὲ καὶ τοὺς νέους καταστήσωμεν ἱκανοὺς ν' ἀντιμετωπίσωσι βραδυτέρον τὸν ἀνταγωνισμὸν τοῦτον, ὑπεβάλλομεν αὐτοὺς εἰς πνευματικὴν ἐνέργειαν ἐντονωτέραν παρ' ὅσον ἐγίνετο ἄλλοτε. Ἐὐ κακὸν λοιπὸν ἔχει διπλὴν τὴν γένεσιν· οἱ πατέρες ὁμιλοῦντες γενναίως ν' ἀγωνισθῶσιν, ἵνα μὴ κατασυντριβῶσιν ἐν τῇ βιομηχανικῇ, ἐμπορικῇ ἢ εἰσδηλοῦς ἄλλῃ πάλῃ, νὰ ἐπαρκέσωσι δὲ συνάρμα εἰς τὰς σημερινὰς αἰσθηθείσας δαπάνας τοῦ οἴκου, εἶνε ἡναγκασμένοι νὰ ἐργάζωνται καθ' ὅσον τὸ ἔτος ἀπὸ πρῶτης μέχρι βαθείας νυκτός, νὰ στερῶνται τῶν ἀσκήσεων καὶ νὰ συντέμνωσι τὰς διακοπὰς τὸν ἐκ τῆς ὑπερβολικῆς δὲ ταύτης ἐνεργείας ἐξησθενημένον ὁργανισμὸν μεταδίδουσιν εἰς τὰ τέκνα αὐτῶν, τὰ ὅποια φύσει ἀδύνατα καὶ ἀνίκανα νὰ ὑποστῶσι τὸ βάρος μεγάλης ἐργασίας ὁφείλουν ν' ἀκολουθήσωσι καὶ σείραν σπουδῶν ἀπείρως ἐκτενεστέραν ἐκείνης, ἣν ἐν ταῖς προηγούμεναις

γενεαῖς εἶχον νὰ διέλθωσι παῖδες μὴ μεταλαβόντες παρὰ τῶν γονέων ἐξησθενημένον ὁργανισμὸν.

Ἐὰ ὁλεθρία ἀποτελέσματα καθ' ὑπερβολὴν σπουδῆς εἶναι ὁρατά, ὅπου καὶ ἂν στρέψῃ τις τὸ βλέμμα. Πανταχοῦ ἀκούει τις νὰ γίνηται λόγος περὶ παιδῶν ἢ νέων ἀμφοτέρων τῶν φύλων, ὧν ἡ ὑγεία ἠλλοιώθη κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἐκ τῆς ὑπερβολικῆς πνευματικῆς κοπώσεως. Ἰσχυαῖθα ἀκούετε ὅτι οἱ ἱατροὶ ἐπέβηλον διαμονὴν ἐπὶ ὅλον ἔτος ἐν τῇ ἐξοχῇ πρὸς ἐπανόρθωσιν τῆς ἐπελθοῦσης εἰς τὸ σῶμα ἐξασθενήσεως, ἐκαὶ περὶ χρόνιαν ἐγκεφαλικὴν συμφορῆσεως διαρκήσαν ἐπὶ ἀρκέτους μῆνας καὶ ἀπειλούσης ἔτι πλείον νὰ διαρκέσῃ, ἀλλὰ καὶ περὶ πυρετοῦ προελθόντος ἐξ ὑπερρεθισμού ὀφειλομένου εἰς τὸ σχολικὸν σύστημα, ἡ περὶ νέου ἀναγκασθέντος νὰ διακόψῃ τὰς σπουδὰς καὶ ὑποκαίμενου εἰς λιποθυμίας ἐν τῇ παραδόσει, εὐθὺς ὡς ἀνέλθῃ αὐτός. Ἐὰ παραδείγματα ταῦτα ἀναφέρωμεν οὐχὶ παρ' Ἑλλετῶν ἀκούσαντες, ἀλλ' ἰδίᾳς ὁμῶς ἀντιληφθέντες ἐν τῇ κύκλῳ τῶν οἰκείων καὶ φίλων. Ἀλλὰ δὲν εἶνε ταῦτα μόνον· εἴχομεν ἐσχατῶς τὴν εὐκαιρίαν νὰ παρατηρήσωμεν πόσον τὸ κακὸν καθίσταται κληρονομικόν· κυρίᾳ τις ἐξ εὐρώστων γονέων γεννηθεῖσα ἔπαθε τοσαῦτον κατὰ τὴν νεότητά ἐκ τοῦ συστήματος Σκωτικοῦ τινος ἱκαταδευτηρίου, ἐν τῇ ἡλικίᾳ παρὰ τὴν ἀνεπαρκῆ τροφήν εἰργάζετο καθ' ὑπερβολὴν, ὥστε ἔκτοτε συνεχῶς ἐγαιρομένη τὴν πρῶτην, ἡσθάνετο ζάλην. Καὶ τὰ τέκνα αὐτῆς ἐκληρονομήσαν ἐπὶ τοσαῦτον τὴν διαθέσιν ταύτην τὴν εἰς ἐξασθένησιν τοῦ ἐγκεφάλου ὀφειλομένην, ὥστε οὐδὲ μετρίαν ἐργασίαν δύνανται νὰ ἐκτελέσωσιν ἄνευ κεφαλαλγίας καὶ ζάλης. Καθ' ἣν δὲ ὅραν γράφομεν, ἔχομεν πρὸ ἡμῶν νέαν, ἥς ἡ ὑγεία ἐβλάθη ἀνεπανορθώτως ἐκ τῆς ὑπερβολικῆς κατὰ τὰς σχολικὰς αὐτῆς σπουδὰς ἐργασίας. (Ὅτε καὶ οὐτε δυνάμεις ἔχουσα, ἐπ' ὅσον ἦτο μαθήτρια, ν' ἀσκηθῇ, εὐρίσκειται σήμερον, ὅποτε ἐληξάν αἱ σπουδαὶ αὐτῆς, διαρκῶς ἀσθενῆς· ὁρεῖς μικρὰ καὶ ἰδιότροπος, ἀποστροφή πρὸς τὸ κρέας, ἀκρα ψυχρὰ καὶ κατ' αὐτὸ τὸ θέρος, ἀδυναμία μὴ ἐπιτρέψουσα καὶ μέτριον περίπτωτον, πάλιν κατὰ τὴν ἀνάσταν τῆς κλιμακῆς, ἄρσις ἀσθενῆς, αὐξήσις ἀτελής, ἱστοὶ χαλαροί, ταῦτα εἶνε ἐκ πολλῶν τὰ προκύψαντα ἀποτελέσματα. Καὶ ἄλλῃ δὲ τις τῶν φίλων καὶ συμμαθητριῶν αὐτῆς εὐρίσκειται ἐν τῇ αὐτῇ καταστάσει· ἡ ἀδυναμία αὐτῆς εἶνε τοσαύτη, ὥστε ταρσασαται ἐν μέτρῳ τῶν ἡρηματάτων διασκαδῶσεων, ὁ δὲ ἱατρὸς ἀπήτησε πλήρη ἀποχὴν ἀπὸ τῆς μελέτης.

Ἐὰν ἀλλοιώσεις εὐδαιμονίαι τῆς ὑγείας εἶναι τόσον συχναί, πόσον συχνότεραι εἶναι ἐκείναι, αἵτινες δὲν ὑποπίπτουσι προφανῶς εἰς τὴν στήθην! Ἰδὲ μίαν περίστασιν, καθ' ἣν δύναται τις νὰ διδῇ ἐν ὀφισμένη ἀσθενείᾳ τὰ ἀποτελέσματα

τῆς καθ' ὑπερβολὴν πνευματικῆς ἐργασίας, ἀντιστοιχοῦσι πιθανῶς ἐξ, καθ' ὅς τὸ κακὸν δὲν ἐμφανίζεται μετὰ τῆς αὐτῆς ἐναργείας, ἀλλ' ἐπισωρεύεται βραδέως, καθ' ὅς ἡ διατάραξις τῶν λειτουργιῶν ἀποδίδεται εἰς ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν αἰτίαν ἢ εἰς τὴν λεπτομερὴ κατασκευὴν τοῦ ὄργανισμοῦ, καθ' ὅς ἐπιβραδύνεται καὶ ἀναστρέφεται ἡ σωματικὴ ἀνάπτυξις, ἢ γεννᾶται τάσις πρὸς μαρasmus καὶ παρασκευάζεται πόρρωθεν ἡ εὐπάθεια ἐκείνη, ἥτις βραδύτερον ἀναφαίνεται ἐν ὅλῃ αὐτῆς τῇ ἐντάσει. Ὡς οἱ πνευματικῶς καταποντούμενοι ἐνήλικες ἢ ἄλλως πολυάσχολοι ὑπόκεινται εἰς τόσον συχνὰς ἀσθενείας, ἔννοεῖ πᾶς τις πόσον ὀλεθριώτερα κατ' ἀνάγκην εἶναι τὰ ἀποτελέσματα εἰς τὸν ἀνανάπτουτον ἐν ὄργανισμόν τῶν παιδῶν καὶ πόσον ἡ ὑγεία αὐτῶν υποσκάπτεται λεληθότως διὰ τῆς καθ' ὑπερβολὴν πνευματικῆς κοπώσεως· οἱ παῖδες καὶ νέοι δὲν δύνανται ν' ἀντέχουσιν οὔτε εἰς σωματικὴν οὔτε εἰς πνευματικὴν κόπωσιν, εἰς ὅσῃν οἱ ἐνήλικες.

Ἀπορίας ἄξιον εἶναι πῶς τόσον ὀλίγον κατανοεῖται ὁ ἐκ τῆς ὑπερβολικῆς τοῦ πνεύματος θεραπείας κίνδυνος ὡς πρὸς τοὺς νέους, ἐνῶ γενικῶς ἀναγνωρίζεται ὡς πρὸς τοὺς μικροὺς παῖδας. Οἱ πλείστοι τῶν γονέων γινώσκουσιν ἐν μέρει τὰ ὀλέθρια ἐπακόλουθα τῆς πρωΐμου καλλιέργειας τοῦ πνεύματος τῶν παιδῶν. Πανταχόθεν ἀκούονται μορφὰι κατὰ τῶν λίαν ἐνωρὶς ἀσκούντων τὴν διάνοιαν τῶν τέκνων των, ἀναφέροντες δὲ ὡς παράδειγμα τὴν γνώμην ἐνὸς τῶν ἐξοχωτέρων ἡμῶν φυσιολόγων, ὅστις ἔλεγεν εἰς ἡμᾶς, ὅτι οὐδὲν θὰ ἐπιτρέψῃ νὰ διδάχθῃ τὸ τέκνον του πρὸ τοῦ ὀγδοῦ ἔτους. Ἀλλ' ἐνῶ πάντες γινώσκουσιν ὅτι πρῶτος πνευματικὴ ἀνάπτυξις παράγει σωματικὴν ἐξασθένησιν ἢ ἡλιθιότητα ἢ πρόωρον θάνατον, οὐδεὶς φαίνεται, φρονεῖ ὅτι τοῦτο ἀληθεύει ἐξ ἴσου διὰ τοὺς παῖδας καὶ τοὺς νέους.

Υπάρχει τῷ ὄντι μέτρον τι καὶ τάξις δεδομένη, καθ' ἣ αἱ πνευματικαὶ δυνάμεις ἀναπτύσσονται· καὶ ἂν μὲν αἱ σπουδαὶ ἀκολουθῶσι τὸ μέτρον καὶ τὴν τάξιν ταύτην, ἔχει καλῶς, ἀλλ' ἂν ἡ διάνοια ἐπιβαρύνεται ὑπερμέτρως παρεχομένων αὐτῇ ἀπαύστως γνώσεων πολυπλοκωτέρων καὶ μᾶλλον ἀπρηρημένων ἐκείνων, ὥς δύναται ἐν ὁρισμένῃ τινὶ ἡλικίᾳ ν' ἀφομοιώσῃ, τὸ παρὰ φύσιν ἐπιτευχθὲν οὕτω πλεονέκτημα ἀκολουθεῖ ἀφρεύτως μειονέκτημα τι ἴσον ἢ καὶ μείζον.

Διότι ἡ φύσις εἶναι ἀκριβὴς λογιστὴς· καὶ ἂν μὲν ἀναγκάζεται αὐτὴν νὰ θάπανῃ τὴν πλεονεξίαν παρ' ὅσον δύναται διὰ τινος χρῆσιν, ὁ ἀποκαταστήσῃ τὴν ἰσορροπίαν ἀφαιρούσα ἄλλαχόθεν, ἂν δὲ ἀφίνετε αὐτὴν ἐλευθέραν ν' ἀκολουθήσῃ τὴν ἑαυτῆς πορείαν, φροντίζοντες μόνον νὰ προμηθεύετε εἰς αὐτὴν τὸ ἀκατέργαστον ὕλικόν τῆς σωματικῆς καὶ πνευματικῆς ἀναπτύξεως ἐν τῇ ἀρμοζούσῃ εἰς ἐκάστην ἡλικίαν ἀναλογία, ὁ ἀπο-

τελέσῃ σὺν τῷ χρόνῳ ἄτομον, οὗτινος ἡ ἀνάπτυξις θὰ εἶναι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἀρμονικῇ. Ἀλλ' ἂν ἐπιμόνως ἐπιδιώκῃτε ἀνώμαλον αὔξησιν κατὰ τινὰ διεύθυνσιν, ὅς ὑποχωρήσῃ μὲν μετὰ τινος διαμαρτυρίας, ἀλλ' ἐνῶ θὰ ἐκτελεθῇ τὴν ἐργασίαν ταύτην, ὁ ἀμελήσῃ ἄλλην τινὰ σπουδαίαν. Μὴ λησμονώμεν ὅτι αἱ ζωικαὶ δυνάμεις ἐν ἐκάστη τῆς ζωῆς περιόδῳ εἶναι περιωρισμέναι καὶ δὲν δύνανται νὰ ἐπαρκῶσι συνάμα εἰς πολυπληθεῖς ἐνεργείας. Ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐλέχθη, ἡ χρῆσις αὐτῶν παρὰ τῷ παιδί καὶ τῷ νέῳ εἶναι πολλαπλῇ· ἀναπληροῦσαι τὴν διὰ τῆς καθημερινῆς σωματικῆς καὶ πνευματικῆς ἐργασίας ἐπιγιγνομένην εἰς τὸ σῶμα φθορὰν χρησιμεποιούται προσέτι εἰς τὴν αὐξήσιν τοῦ σώματος καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐγκεφάλου· εἰς τὴν κατανώλωσιν δὲ ταύτην τῶν δυνάμεων πρέπει νὰ προσέσωμεν καὶ ἐκείνην, ἣν ἀπαιτεῖ ἡ πέψις μεγάλης ποσότητος τροφῶν ἀναγκαιῶς πρὸς ἐκτέλεσιν τοσαύτης ἐργασίας. Ὅταν λοιπὸν μετοχετεύωμεν πλεονάζουσαν δυνάμιν πρὸς τινὰ διεύθυνσιν, ἀναγκαιῶς ἀποσύρομεν αὐτὴν ἀπὸ τινος ἄλλης. Ὑπὲρ τοῦ ἐκ τῶν προτέρων τοῦτου συλλογισμοῦ ἐπιμαρτυρεῖ καὶ ἡ πείρα ἐκ τῶν ὑστέρων. Πάντες γινώσκουσι π. χ. ὅτι ἡ πέψις δυσπύπτου φαγητοῦ προξενεῖ καταπόνησιν τοῦ σώματος καὶ τοῦ πνεύματος, ἥτις καταπαύει συχνάκις διὰ τοῦ ὕπνου. Πάντες ἐπίσης γινώσκουσιν ὅτι ὑπερβολικὴ σωματικὴ ἐργασία ἐλαττοῖ τὴν δυνάμιν τοῦ πνεύματος, ὅτι πρόσκαιρος καταβολὴ τῶν δυνάμεων ἔνεκα βιαίων κινήσεων ἢ μακρῶς πορείας ἐπιφέρει πνευματικὴν ἀδράνειαν, ὅτι παρὰ τοῖς χωρικοῖς, οἵτινες διέρχονται τὸν βίον ἐν σωματικῇ ἐργασίᾳ, ἡ πνευματικὴ ἐνέργεια εἶναι ἀσθενής· γνωστὸν ὡσαύτως εἶναι ὅτι ἡ αἰφνιδια αὐξήσις ἢ παρατηρουμένη ἐνίοτε κατὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν ἀκολουθεῖται ὑπὸ σωματικῆς καὶ πνευματικῆς καταπτώσεως ἐκ τῆς ὑπερμέτρου κατὰ μίαν διεύθυνσιν τῶν δυνάμεων καταναλώσεως προσερχομένης. Καὶ τὸ ὅτι βία τῶν μυῶν ἀσκησις μετὰ τὸ φαγητὸν ἐπιβραδύνει τὴν πέψιν, ὅτι οἱ παῖδες εἰ ἐνωρὶς εἰς κοπιώδεις ἐργασίας ἀσχολούμενοι διαμένουσι βραχεῖς καὶ ἀνανάπτουτοι, δεικνύουσι καὶ ταῦτα ὅτι ἡ κατὰ μίαν διεύθυνσιν ὑπέρμετρος ἐνέργεια συνεπάγει τὴν ἐλάττωσιν ἐνεργείας κατὰ τινὰ ἄλλην. Ὁ ἐν τοῖς ἀκροῖς δὲ καταφανῆς νόμος ἀληθεύει ἐξ ἴσου καὶ διὰ πάσαν περίστασιν· ἡ ἀνισὸς κατανομή τῶν δυνάμεων ἐπιδρᾷ πάντοτε ἐπιβλαβῶς, εἴτε αὕτη γίνεται βιαίως καὶ αἰφνιδίως, εἴτε ἡρέμα καὶ συνεχῶς. Ὡς λοιπὸν κατὰ τὴν νεανικὴν ἡλικίαν ἢ εἰς τὴν πνευματικὴν ἐργασίαν καταναλισκομένη δύναμις ὑπερβαίνει τὸ προσήκον μέτρον, τὸ ποσὸν τῶν υπολειπομένων δυνάμεων δὲν ἐπαρκεῖ διὰ τὰς λοιπὰς χρεῖας, καὶ ἐντεῦθεν πικνοῦται βλάβαι ἐπέρχονται. Τίνας δὲ δύναν-

ται νὰ εἶναι αὗται θὰ ἐξετάσωμεν διὰ βραχείων.

Ἦν ἡ ἐγκεφαλικὴ ἐνασχόλησις δὲν ὑπερβαίνει κατὰ πολὺ τὸ προσήκον μέτρον, καὶ ἡ ἀντίδρασις θὰ εἶναι μετρία, τοῦ σώματος ἀναπτυσσόμενου ἐλλιπέστερον κατὰ τὸ ἀνάστημα ἢ κατὰ τὸν ὄγκον ἢ κατὰ τὴν ποιότητα τῶν ἰσθμῶν, εἴτε καὶ ἐν τούτων ἢ κατὰ πλεονα συνάμα. Ἡ ποσότης τοῦ ἐπὶ πλέον εἰσρέοντος εἰς τὸν ἐγκέφαλον αἱματος κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς πνευματικῆς ἐργασίας καὶ τῆς μετὰ ταῦτα ἐπανορθώσεως τοῦ ἐγκεφαλικοῦ ἰσθμοῦ, ἥτις ποσότης ἄλλως ἤθελε κυκλοφορῇ εἰς τὰ μέλη καὶ εἰς τὰ πλάγχθη, ζημιῶσι τὴν αὐξήσιν καὶ τὴν συντήρησιν τῶν ἰσθμῶν τοῦ σώματος. Ἀφοῦ λοιπὸν περὶ τῆς φυσιολογικῆς ταύτης ἀντιδράσεως οὐδεμία δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀμφιβολία, ὑπολείπεται νὰ μάθωμεν, ἂν τὰ πλεονεκτήματα τῆς βεβαιωμένης τοῦ πνεύματος καλλιέργειας εἶναι ὑπέρτερα τῶν μειονεκτημάτων αὐτῆς, ἂν τὸ ἐλλιπὲς ἀνάστημα ἢ ἡ ἐλλειψὶς ἰσχύος καὶ στερεότητος σωματικῆς ἀντισταθμίζεται ὑπὸ τῶν ἐπὶ πλέον ἀποκτηθεισῶν γνώσεων.

Ὅταν ἡ πνευματικὴ ἐργασία εἶναι μείζων, καὶ αἱ ἐκ ταύτης προκύπτουσαι βλάβαι εἶναι σοβαρώτεραι ἐκτινόμεναι πλὴν τῆς αὐξήσεως τοῦ σώματος καὶ εἰς τὴν κατασκευὴν αὐτοῦ τοῦ ἐγκεφάλου. Ἦναι φυσιολογικὸς νόμος παρατηρηθεὶς τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Isidoro Saint-Hilaire καὶ ὑπὸ τοῦ Leloir ἀκριβέστερον ἐξετασθεὶς ἐν τῇ πραγματείᾳ αὐτοῦ περὶ Νάνων καὶ Γενιάντων, ὅτι ὑπάρχει ἀντίθεσις μεταξύ αὐξήσεως καὶ ἀναπτύξεως. Αὐξήσιν λέγοντες ὑπέλαβον νὰ ἐννοώμεν αὐξήσιν ἀναστήματος, ἀνάπτυξιν δὲ τὴν ἐσωτερικὴν ὁργάνωσιν. Κατὰ τὸν νόμον τοῦτον μεγάλη ἐπίδοσις τῆς πρώτης ἐπάγει ἐπιβραδύνσιν τῆς δευτέρας. Ἡ κάμψη καὶ ἡ χρυσασθὴς παρέχουσι κοινὸν παράδειγμα τοῦτου· ἡ μὲν κάμψη αὐξάνει ταχέως κατ' ὄγκον, ἀλλ' ἡ ὁργάνωσις αὐτῆς ἀνάπτυξις, καὶ ὅτι ἡ κατ' ὄγκον αὐξήσις ἐφθασεν εἰς τὸ ἀνώτατον ὅριον, μόλις παρουσιάζει βαθμὸν τινὰ τελειότητος· ἡ δὲ χρυσασθὴς δὲν αὐξάνει μὲν κατ' ὄγκον, τοίναντιον μάλιστα τὸ βάρος αὐτῆς ἐλαττοῦται κατὰ τὴν περίοδον ταύτην τοῦ βίου τῆς, ἀλλ' ἡ ὁργάνωσις ἀνάπτυξις ἐκτελεῖται παρ' αὐτῇ μετὰ μεγάλης δραστηριότητος. Ἡ ἐν τῇ παραδείγματι τούτῳ καταφανῆς ἀντίδρασις εἶναι ὀλιγώτερον τοιαύτη εἰς τὰ ἀνώτερα ὄντα, διότι ἡ κατ' ἀμφοτέρως τὰς διευθύνσεις ἐπίδοσις γίνεται παρ' αὐτοῖς ταυτοχρόνως. Ἀλλ' ἐν τούτοις δυνάμεθα νὰ κατέδωμεν αὐτὴν καὶ παρὰ τῇ ἀνθρώπῳ διὰ τῆς παραβολῆς τῶν δύο φύλων. Αἱ μὲν κόραι ἀναπτύσσονται ταχέως φυσικῶς καὶ ἡλικίως, ἀλλ' ἡ αὐξήσις αὐτῶν παύει ἐνωρὶς, εἰ δὲ παῖδες ἀναπτύσσονται μὲν μᾶλλον βραδέως κατ' ἀμφοτέρως τὰς διευθύνσεις, ἀλλ' αὐξάνουσι περισσότερον καὶ

ἐπὶ μακρότερον χρόνον. Καὶ ὅν χρόνον ἐκεῖναι εἶναι ἥδη ὥριμοι καὶ ἀπολαύουσι τῆς πλήρους ἐνεργείας τῶν δυνάμεων των, οὔτοι, ὧν αἱ ζωικαὶ δυνάμεις διηυθύνθησαν πρὸς τὴν κατ' ὄγκον αὐξήσιν, διαμένουσιν ἐτι ἀτελεῖς κατὰ τὴν ὁργάνωσιν ἀνάπτυξιν, ὡς δηλοῦσι τὰ σκαῖα αὐτῶν κινήματα καὶ τρόποι. Ἐφαρμόζεται δὲ ὁ νόμος καὶ εἰς ἕκαστον μέρος τοῦ ὄργανισμοῦ, ὡς καὶ εἰς τὸν ὅλον ὄργανισμόν· ἡ ταχέως ὁργάνωσις ἀνάπτυξις μέρους τινὸς αὐτοῦ παρὰ καιρὸν γινομένη συνεπάγει ἀναστολὴν τῆς κατ' ὄγκον αὐτοῦ ἀναπτύξεως, τὸ αὐτὸ δ' ἀναμφιδόλως συμβαίνει καὶ εἰς τὸν ἐγκέφαλον. Ὁ ἐγκέφαλος, ὅστις κατὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν εἶναι σχετικῶς ὀγκώδης, ἀλλ' ἀτελής κατὰ τὴν ὁργάνωσιν, ἀναγκάζεται νὰ ἐκτελέσῃ μὲν ὑπερμέτρον δραστηριότητος τὰς λειτουργίας αὐτοῦ ὅς ἀναπτυχθῇ ὁργάνωσις ἐνωρίτερον, ἀλλὰ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς προώρου ταύτης ἀναπτύξεως θὰ εἶναι ὅτι δὲν θὰ συνηθῇ βραδύτερον οὔτε τὰς διαστάσεις νὰ λάβῃ οὔτε τὴν δυνάμιν, ὥς ἄλλως ἤθελε λάβῃ. Καὶ εἶναι αὕτη μία τῶν αἰτιῶν, ἵσως ἡ κυριωτάτη, δι' ἣν συχνάκις παῖδες καὶ νέοι ἐπὶ τινὰ χρόνον οὐδένα ἔχοντες ἐφάμιλλον σταματῶσιν αἴφνης ἀποδιδόντες φρούδας τὰς μεγάλας ἐλπίδας, ὥς περὶ αὐτῶν εἶχον συλλάβῃ οἱ γονεῖς.

Ἦναι δὲ ὀλεθριώτερα ἵσως εἶναι τὰ ἐπὶ τῆς καθόλου ὑγείας ἀποτελέσματα τῆς ὑπερβολικῆς πνευματικῆς καλλιέργειας, ὑποσκαπτομένου ὅλου τοῦ ὄργανισμοῦ καὶ νοσηρῶς τινος συναισθηματικῆς καταστάσεως ἐπακολουθούσης.

[Ἐπεται τὸ τέλος]

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΠΕΡΙ ΤΕΧΝΗΣ

ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΙΣ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ. ΦΛΩΡΕΝΤΙΝΗ ΣΧΟΛΗ

Ἦν τῇ προηγουμένῃ μου ἐπιστολῇ ἔλεγον ὅτι ἡ ἀναφάνεια ἐν Ἰταλίᾳ ἀναγέννησις τῆς γραμμικῆς δὲν ἠδυνήθη ν' ἀναπτυχθῇ ἐτι μᾶλλον, διότι τὸ περιβάλλον κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην δὲν ἦτο πρὸς τοῦτο ἐπιτήδειον. Ἦν Ἰταλία ὅμως συνέθη πᾶν τοίναντιον. Καθ' ὅν χρόνον ἐνεφανίζετο ὁ Σιμβόλιος καὶ μετ' αὐτὸν ὁ Γιώττος, τὸ ἔδαφος ἦτο καταλλήλως παρεσκευασμένον, ὥπως ὁ ριπτεὶς ἐπ' αὐτοῦ σπῶρος καρποφορήσῃ ἐπιτυχῶς. Ἡ ἀναγέννησις τῶν γραμμάτων καὶ τῶν ἐπιστημῶν ἤρξατο τότε νὰ ὑποφύσῃ. Ἀφοῦ αἱ διαφοραὶ κοινότητες εἶχον ἀποσεισῇ τὴν δουλείαν τοῦ φεουδαλισμοῦ, οἱ ἡγεμόνες δὲ καὶ αἱ δημοκρατικαὶ πολιτεῖαι τῆς χώρας ἐκείνης ἡμιλλῶντο τίς νὰ ὑπερβῇ τὸν ἄλλον ἐν τῇ εὐγενεῖ ἐκείνῃ ἀγωνί, ἀλλὰ καὶ τὸ πολὺ κοινὸν συμφέρον ἐνθουσε εἰς αὐτόν. Ἰδίως ἐν Φλωρεντίᾳ, τῇ τῷ

μάλιστα δημοκρατικῇ ἐκείνῃ πολιτείᾳ, εἰ καὶ αἱ στάσεις ἦσαν συνεχεῖς, καὶ οἱ διαπληκτισμοὶ μεταξύ Γουέλφων καὶ Γιβελλίνων κατέληγον συνήθως εἰς ἐξοστρακισμούς καὶ ἀπηνεῖς θανατικὰς ποινάς, οὐδὲν ἦν τὸ πρὸς τὰ γράμματα καὶ τὰς καλὰς τέχνας ἔρως οὐδόλως ἐμειοῦτο· ὁ γράψας τὴν ἱστορίαν τῆς Φλωρεντίας διάσημος Μακκιαβέλλης παρατηρεῖ ὅτι «εἰ καὶ ἐκ τῶν διαιρέσεων ἐκείνων ἐγένοντο τοσοῦτοι φόνοι πολιτῶν καὶ τοσοῦτοι ἐξολοθρευμοὶ οἰκογενειῶν, ὅσοι δὲν ἐγένοντο ἐν οὐδεμιᾷ ἄλλῃ πολιτείᾳ, μεθ' ὅλα ταῦτα ἡ πόλις ἡμῶν ἐδεικνύετο πάντοτε ἐπὶ πλείον ἀξιομένη. Τοσαύτῃ δὲ ὑπῆρχεν ἡ ἀρετὴ, λέγει ὁ αὐτός, τῶν πολιτῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, καὶ τοσαύτῃ ἡ δύναμις τῆς εὐφυΐας καὶ τῆς ἐπιθυμίας τοῦ νὰ καταστήσωσιν ἑαυτοὺς καὶ τὴν πόλιν των ἰσχυρὰν καὶ μεγάλην, ὥστε ὅσοι ἐμεινον ἀνεπηρέαστοι καὶ ἐλεύθεροι τῶν κακῶν ἐκείνων, ἠδυνήθησαν διὰ τῆς ἀρετῆς των νὰ τὴν ὑψώσωσι πλείοτερον, ἢ ὅσον τὰ κακὰ ἐκείνα ἠδυνήθησαν νὰ τὴν καταβιβάζωσιν». Εἶνε καὶ τοῦτο μία ἀπόδειξις ὅτι αἱ ἐν ἐλευθερίαις πολιτείαις γινόμεναι διαπάλαι τῶν διαφόρων πατριῶν διεγείρουσι τὴν ἀμιλλαν ἐν τε τοῖς γράμμασι καὶ ταῖς τέχναις, καὶ ἐὰν ὑπάρχῃ ἡ ζωὴ καὶ ὁ ἔρως τῆς δόξης, συντελοῦσιν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν αὐτῶν πλείοτερον, ἢ ὅσον, ἐνθα ἐξέλιπεν ἡ ἐλευθερία καὶ ἡ ζωὴ, δύναται νὰ συντελέσῃ ἡ προστασία καὶ ἡ εὐμένεια ἀπολύτου δεσπότη. Αἱ τέχναι καὶ τὰ γράμματα ἤμασαν ἐν Ἀθήναις ἰδίως ἐν μέσῳ τῆς ἀενάως ταρασσομένης δημοκρατίας ἐκείνης, ἐνῷ οὐδὲν ἠδυνήθη νὰ κατορθώσῃ σπουδαῖον ἢ ἐν πολιτικῇ γαλήνῃ χορηγηθεῖσα ἐν Ἀλεξανδρείᾳ προστασία τῶν Πτολεμαίων.

Ἄλλως τε ἀπασαι αἱ πρωτεύουσαι τῆς Ἰταλίας πόλεις διὰ τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας των συνεκρίνοντο πλούτη ἀφθονα. Ἡ Πίζα, ἡ Γενουή καὶ ἡ Ἑνετία εἶχον πλείστους ἐμπορικὸς στόλους, δι' ὧν συνεκοινωνοῦν ἀδιαλείπτως μετὰ τῆς Ἀνατολῆς καὶ ἐξεμεταλλεύοντο τοὺς θησαυροὺς τῆς, τῆς δὲ Φλωρεντίας τὰ μετὰξίνα καὶ μάλλινά ὑφάσματα, πωλούμενα ἀπανταχοῦ, ἐδημιουργοῦν τὴν εὐημερίαν τῶν κατοίκων, καὶ συνετέλουν εἰς τὴν μεγαλοπρέπειαν καὶ καθαρᾶσιν τῆς ἀνεγειρομένης ἐκείνης πόλεως. Πλὴν τούτων καὶ ἡ ποίησις τὰ μάλιστα ἤρχετο συγχρόνως ἀρωγὸς τῆς τέχνης. Αἱ ὑψηλαὶ σκηναί, αἱ διαγραφόμεναι ἐν τῇ νευρώδει ποίησι τοῦ ποιητοῦ Δάντου, ἦσαν ἰσχυρὸν δέλεαρ ὅπως δελεάζωσι τοὺς καλλιτέχνους τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ ἐξεγείρουν ἐν αὐτοῖς ὁμοίον ἐνθουσιασμόν πρὸς ἀναπαράστασιν διὰ τῆς γραφίδος ἐπὶ τῶν τοίχων τῶν ἐγειρομένων ἐκκλησιῶν ὅσων ὁ ποιητὴς παρέστησε διὰ τῶν ἐνδεκασυλλάβων στίχων του ἐν τῇ *Θείᾳ Κωμῳδίᾳ*. Τὰ πάντα ἄρα ἦσαν ἐπιτηδεύσεις

παρεσκευασμένα ὅπως ἐμφανιζόμενος ὁ Γιώττος ποιῇ τὸ μέγα ἐκείνο ἐν τῇ τέχνῃ ἄλμα, δι' οὗ ἀφῆκεν ὀπίσω αὐτοῦ πάντας τοὺς προκατόχους του. Ἀπὸ τοῦ Γιώττου τούτου ἀρχεται ἡ περιβόητος Σχολὴ τῆς Φλωρεντίας, ἥς οἱ μέγιστοι ἀντιπρόσωποι ὑπῆρξαν μετὰ ταῦτα δύο ἀληθῶς μεγάλοι καλλιτέχναι, ὁ γνωστὸς Λεονάρδος *de Vinci* καὶ ὁ ἐπίσης γνωστὸς Μιχαηλάγγελος.

Ὁ ἀνακαινιστὴς τῆς γραφικῆς τέχνης Γιώττος, ὁ γράψας πλείστας σκηνὰς ἐκ τοῦ βίου τοῦ ἁγίου Φραγκίσκου, δὲν ἦτο, ὡς λέγουσιν, ἐκ τῶν σφόδρα εὐλαβῶν, διότι ἐνίοτε ἐχλεύαζε μάλιστα τὸν γάμον τοῦ Ἁγίου μετὰ τῆς χήρας τοῦ Χριστοῦ Πρωχάας, ἀλλὰ καὶ τὴν διμιλίαν του ἤρτυε συνεχῶς δι' εὐφυολογιῶν μετεχουσῶν πολὺ τῆς ἀριστοφανείου ἀκρατολογίας, αἰσχροῦ δὲ ἐν κατὰ τὴν μορφήν δὲν ἀδίσταζε νὰ χλευάζῃ αὐτὸς ἑαυτὸν διὰ τοῦτο. Διηγοῦνται ὅτι ὁ βασιλεὺς τῆς Νεαπόλεως Ροβέρτος, ὅστις ἐφοίτα συνήθως εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ Γιώττου ὅπως βλέπῃ αὐτὸν ἐργαζόμενον, παρεκάλεσεν αὐτὸν ἡμέραν τινα νὰ τῷ ζωγραφίσῃ τὸ βασιλείον του. Τοιαύτῃ ἀλλόκοτος πρότασις τοῦ βασιλέως ἐκείνου θὰ ἐνέβλαεν εἰς ἀπορίαν πάντα ἄλλον, ἀλλ' ὁ εὐφυὴς Γιώττος, οὐδόλως διστάσας, ἤρπασε πάραυτα εὐθὺς τὴν γραφίδα του καὶ ἐσχεδίασεν ἐπὶ χάρτου σασαγμένον ὄνον ἔχοντα παρὰ τοὺς πόδας τοῦ ἑτέρου καινουργεῖ σάγμα, τὸ ὅποιον ὁ ὄνος ὡσπραίνοτο μετὰ μεγίστης ἐπιθυμίας καὶ ἀπολαύσεως. Προσέτι ἐπὶ τοῦ καινούργου τούτου σάγματος ἐκείντο τὰ γνωστὰ βασιλικά σύμβολα, τὸ στέμμα καὶ τὸ σκήπτρον. Ὁ βασιλεὺς, μὴ ἐννοῶν τίποτε ἐξ ὧν ἐβλεπεν, ἠρώτα τὸν Γιώττον, ὅποιον σχέσιν εἶχε τὸ σχέδιον ἐκείνο μὲ τὸ βασιλείον του. «Μεγαλειότατε, ἀπήντησεν ὁ Γιώττος, ὁ ὄνος αὐτός ὁ φέρων ἐπ' αὐτοῦ σάγμα, εἶνε τὸ βασιλείον σου εἴτε ὁ λαός σου, τὸ δὲ ἕτερον σάγμα μετὰ τῶν βασιλικῶν συμβόλων, ὃ ὡσπραίνοται ὁ ὄνος, δηλοῖ ὅτι ὁ λαός σου ἐπιθυμεῖ διακαῶς νέον ἀείποτε κύριον».

Ὑπάρχει παρὰ τοῖς λαοῖς τῆς Τοσκάνης παροιμία τις, ἣν ἐφαρμόζουσιν οὗτοι ἐπὶ βλακωδῶν καὶ ἀνοήτων, λέγοντες «Tu sei tondo comme l' O di Giotto». (Ἔσαι στρογγυλὸς ὡς ὁ τῷ Γιώττου). Ἰδοὺ δὲ τίνι τρόπῳ ἐγεννήθη ἡ παροιμία αὕτη. Λέγουσιν ὅτι ἐργαζόμενος ποτὲ τοῦ Γιώττου εἰς τὰς γραφὰς τοῦ *Campo Santo* τῆς Πίζας, ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν ὁ Πάπας Βενέδικτος Θ' ἓνα τῶν αὐλικῶν του ὅπως λάβῃ παρ' αὐτοῦ δείγμα τι τῆς τέχνης του καὶ οὕτω δυνήθῃ νὰ κρίνῃ κατὰ πόσον ἦσαν ἀληθῆ τὰ περὶ τῆς θαυμασίας ἱκανότητος του διαφημιζόμενα. Ὁ Γιώττος θέλων καὶ ἥδη νὰ ἀστείευθῇ, ἀκούσας τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ Ποντίφικος, ἔλαβε τεμάχιον χάρτου καὶ στηρίξας τὸν ἀγκῶνα ἐπὶ τῆς πλευρᾶς του διέγραψεν ἀκριβῆ

ὡς διὰ διαβήτου κύκλον καὶ τοῦτον παρέδωκεν εἰς τὸν ἀπεσταλμένον τοῦ Πάπα. Ὁ πτωχὸς ἐκεῖνος ἐνόμισεν ὅτι ἐνεπαίζετο ὑπὸ τοῦ ζωγράφου καὶ ἐπέμενε ἀρνούμενος νὰ δεχθῇ τὸ γελοῖον ἐκείνο δείγμα τῆς δὴθεν ἱκανότητος τοῦ ζωγράφου. Ἀλλ' ὁ Γιώττος ἐνεθάρρυνεν αὐτόν, λέγων ὅτι τοῦτο ἦτο ἱκανὸν νὰ πείσῃ τὸν Πάπαν περὶ τῆς ἀξίας τοῦ γράψαντος οὕτως ἀκριβῆ κύκλον. Προσθέτουσιν ὅτι ὁ Πάπας ἐπεισθὼν, ἄμα ἰδὼν τὸν κύκλον ἐκείνον, περὶ τῆς ἱκανότητος τοῦ Γιώττου, εἰς ἐν ἀνέβησε νὰ ζωγραφίσῃ πέντε σκηνὰς ἐκ τοῦ βίου τοῦ Ἰησοῦ, ἀπῆλθεν τὴν ἱστορίαν τῆς Παλαιᾶς καὶ Νέας Διαθήκης, πλείστας εἰκόνας τῆς Παρθένου, καὶ μέγα μέρος τῆς Ἑκκλησιαστικῆς τῶν ἱεροκηρύκων ἀδελφῶν.

Ὁ Πλίνιος ἀναφέρει παραπλήσιον τι γινόμενον ἄλλοτε μετὰξὺ δύο διασήμων ἐν τῇ ἀρχαιοτάτῃ ζωγραφίᾳ, οἵτινες διημιλλήθησαν τυχαίως τις νὰ ὑπερβῇ τὸν ἕτερον κατὰ τὴν λεπτότητα καὶ εὐθύτητα τῶν γραμμῶν. Λέγεται λοιπὸν ὅτι ὁ Ἀπελλῆς εἶχεν ἐπισκευθῇ ποτε τὸν ἐν Ρώμῃ ἐργαζόμενον Πρωτογένην, μὴ εὐρύν ὁδὸν αὐτὸν ἐν τῇ ἐργαστηρίῳ του, ἔλαβε μίαν τῶν γραμμῶν του καὶ διὰ χρώματος ἐγγραψεν ἐπὶ τοῦ ἐκείνου εἰς ἐργασίαν ἐτοίμου πίνακος ἄκρας λεπτοτάτην γραμμὴν. Ὁ Πρωτογένης ἐπανελθὼν καὶ παρατηρήσας τὴν γραμμὴν ἐκείνην, ἐμάντευσεν ὅτι ὁ μέγας Ἀπελλῆς ἐπεσκέψθη αὐτόν καὶ ἀρῆκε τὸ δείγμα ἐκείνο ὡς σημεῖον τῆς ἐπισκέψεώς του. Τότε καὶ ὁ Πρωτογένης ἐγραψεν δευτέραν γραμμὴν παρὰ τὴν γραμμὴν τοῦ Ἀπελλοῦ. Τὸ πρᾶγμα, ὡς λέγει ἡ παράδοσις, δὲν ἔμεινε μέχρι τούτου, διότι καὶ πάλιν ὁ Ἀπελλῆς ἐπανελθὼν ἐγραψεν λεπτοτάτην ἑτέραν γραμμὴν διαιρούσαν κατὰ μῆκος τὰς δύο πρώτας, μεθ' ὃ συναντηθέντες ἐπὶ τέλους οἱ δύο καλλιτέχναι ἐνηγκαλισθῆσαν ἀλλήλους, ἡμολογοῦντες καὶ ἀνακηρύττοντες τοῦ Πρωτογένους τὸν Ἀπελλῆ ἀνώτερον του.

Δυσκολεύεται τις νὰ πιστεύσῃ ὅτι εἰς τοιαύτην μικρολόγον ἀμιλλαν ἐπεδόθησαν οἱ δύο ἐκεῖνοι μεγάλοι καλλιτέχναι καὶ θαυμάζει πλείοτερον ἴσως μυθεύων ὅτι τοσαύτην ἀπέδιδεν εἰς τοῦτο ἀξίαν ἀπασα ἡ ἀρχαιότης. Ἀλλ' ὁ Πλίνιος προσθέτει ὅτι ὁ πίναξ, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου ἐγένετο ὁ παράδοξος ἐκεῖνος διαγωνισμός, ἐτηραῖτο ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ ἐν τῇ παλαιᾷ τῶν Καισάρων, ὅπου, λέγει, μετέβαινε νὰ βλέπῃ αὐτὸν καὶ ἐν ἑσπέραια νὰ τοῦ θαυμάζῃ, εἰ καὶ αἱ γραμμαὶ αὐταὶ τοσοῦτον εἶχον ἐκλειφθῇ, ὥστε ὁ πίναξ ἐφάνετο ὡς νὰ ἦτο ἄγραφος ἐν μέσῳ τῶν πολλῶν ἐκεῖ πίνακων ἄλλων μεγάλων ζωγράφων. Δὲν ὑπάρχει ἄρτι οὐδεμία ἀμφιβολία περὶ τῆς ἀληθείας τοῦ πράγματος. Κατὰ τὸν αὐτὸν Πλίνιον ὁ πίναξ περὶ οὗ ὁ λόγος εἶχεν ἀποτερωθῇ κατὰ τὴν τελευταίαν πυρκαϊάν τοῦ παλατίου ἐκείνου τῶν Καισάρων.

Ὁ Γιώττος ἐταξίδευσεν ἐπὶ πλείστον, περιῆλθε πολλὰς τῆς Ἰταλίας πόλεις, πανταχοῦ δὲ ὑπόθετον διέδκινεν ἀφινεν ἔργα του διαδίδοντα τὴν φήμην του. Πλὴν τῶν τοιχογραφιῶν δι' ὧν ἐπλήρωσεν ἀπασαν σχεδὸν τὴν Ἰταλίαν, ἐτετέλεσε καὶ διαφόρα μουσεῖα, ἐξ ὧν τὸ μάλλον περιβλεπτόν εἶνε τὸ ἐν Ρώμῃ, τὸ παριστάνον τὸν ἅγιον Πέτρον περιπατοῦντα ἐπὶ τῶν ὁδῶν, τὸ γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα *La Navicella* (τὸ πλοῖον). Τὸ μουσεῖον ἐκεῖνο εἶχεν ὑποστῇ πλείστην φθοράν, διὸ ἐδέησε πολλάκις νὰ ἐπισκευασθῇ, κατὰ δὲ τὰς γινόμενας ἐπισκευὰς προσετέθησαν καὶ τινες μορφαὶ μὴ εἶσαι ἐν τῇ ἔργῳ τοῦ Γιώττου.

Περὶ τοῦ ἔργου τούτου τοῦ Γιώττου ὁ Βαζάρης λέγει τὰ ἐπόμενα· «Ὁ Γιώττος εἰργάσθη τὸ μουσεῖον τῆς *Navicella*, τὸ ὅποιον ὑπάρχει ἀνωτῶν τριῶν θυρῶν τῆς στοᾶς τοῦ ἁγίου Πέτρου, ἔργον θαυμάσιον καὶ δικαίως ἐκτιμώμενον ὑπὸ πάντων τῶν ἐραστῶν τῆς τέχνης. Πλὴν τῆς ὀρθότητος τοῦ διαγράμματος θαυμάζει τις τὸ σῆμα τῶν κατὰ τῆς θυέλλης παλιόντων ἀποστόλων. Ὁ ἀναμὸς κολποῖ τὸ ἱστίον μετ' ἀπιστεύτου ἀληθείας. Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ λεπτοτέρα γραφὴ δυσκόλως θὰ ἐδύνατο νὰ ἐπιτύχῃ τὴν παίζουσαν τοῦ φωτός καὶ τῆς σκιᾶς ἀρμονίαν, ὡς ἐπέτυχε τοῦτο ὁ Γιώττος διὰ τεμαχίων ἀπλῆς ὑάλου. Ἐν τῇ προσώπῳ τοῦ ἐπὶ βράχῳ ἱσταμένου ἀλίστως διακρίνεται ἡ ὑπομονὴ αὐτοῦ καὶ ἡ ἐλπίς τοῦ νὰ συλλάβῃ ἐπὶ τέλους κανὲν ὑψίστον». Κατὰ τινα ἕτερον συγγραφέα τὸ μουσεῖον τῆς *Navicella* ἐποτίχισεν δύο χιλιᾶδες καὶ διακόσια φλωρία.

Μεταξὺ τῶν ἐγερθέντων μνημείων κατὰ τὸν ἰταλικὸν μέσον αἰῶνα, δὲν εἶνε ἴσως κανὲν οὕτω διαβόητον ὅσον τὸ μέγα Κοιμητήριον τῆς Πίζας, τὸ γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα *Cimitero Santo*. Τὸ κτίριον τοῦτο, οὗ ἀρχιτέκτων ἐγγραμμάτισεν ὁ Ἰωάννης Πισάτης, παρουσιάζει ἐπίσημος ὁρθογώνιον παραλληλόγραμμον, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἡ ἐν τῇ μέσῃ γῶνι κυκλοῦται ὑπὸ στοᾶν ὑποστέγων σπηριζομένων ἐπὶ ἐξήκοντα δύο ἀψίδων. Ἐν τῇ ὑπαίθρῳ τοῦ Κοιμητηρίου γῶνι εἰσὶ τεταγμένοι οἱ ἱππῆες τῆς Πίζας ἄνδρες, ἐπὶ δὲ τῶν τοίχων αὐτοῦ ὑπάρχουσι διάφοροι γράφαι τοῦ ἡμετέρου Γιώττου, ὧν αἱ ὑποθέσεις ἐλήφθησαν ἐκ τοῦ βιβλίου τοῦ Ἰωβ. Πλὴν τοῦ Γιώττου ἐγράψαν θείας σελίδας ἐπὶ τῶν τοίχων ἐκείνων ὁ Κουρμαλῆς, ὁ Σίμων Μέρμερς, ὁ Ὀρκάνης καὶ μετ' αὐτοῦ ὁ Γιαννολί, ἀπαντες οὗτοι μαθηταὶ ἢ μιμηταὶ γινόμενοι τοῦ Γιώττου. Ἀλλὰ περὶ τῶν τελευταίων τούτων ἐν ἐπομένῃ μου ἐπιστολῇ. Οὕτω τὸ Κοιμητήριον ἐκείνο τῆς Πίζας εἶνε αὐτὸ ἄγρυμνον μουσεῖον περιέχον τὰ δικαιοτέρα ἔργα τῆς πρώτης ἐκείνης ἡλικίας τῆς τέχνης.

Πλὴν τῶν ἄλλων νεωτερισμῶν οὓς ἐπέφερον εἰς τὴν τέχνην ὁ Γιώττος, ἐκινέφερον εἰς τὴν ζωὴν καὶ τὴν προσωπογραφίαν, ἥτις εἶχε πρὸ

πολλού λησμονηθῇ, γράφας τὴν εἰκόνα τοῦ φίλου του Δάντου ἐπὶ τῶν τοίχων τῆς μικρᾶς ἐκκλησίας τοῦ Δημαρχείου τῆς Φλωρεντίας, νῦν Museo Nazionale. Αἱ τοιχογραφίαι αὗται εἶχον καλυφθῇ δι' ἐπιχρίσματα καὶ εἶχον οἰκτρῶς κολοσθῇ, ἐπανήλθον δὲ εἰς τὸ φῶς περὶ τὰ μέσα τοῦ ἡμετέρου αἰῶνος, τὰ δὲ ἀνακαλυφθέντα λείψανα ἔχουσιν ἀνέκφραστον γοητείαν. Ἀνωθεν τῆς εἰσόδου ἐξωγράφησεν ὁ Γιώττος τὴν κόλασιν καὶ ἐν αὐτῇ τὴν τριχῶδη καὶ γελοῖαν τοῦ Σατανᾶ μορφήν. Εἰς ἕτερον τοῖχον παρέστησε τὸν μακάριον ἐν τῷ παραδείσῳ βίον, ἐνθα εἰσήγαγε πολλοὺς τῶν διασῆμων συγχρόνων του, μεταξὺ τῶν ὁποίων φαίνεται καὶ ὁ Δάντης, νέος καὶ σοβαρὸς ὑπὸ τὰς πτυχὰς τῆς κουκούλας του. Οὗτος παρίσταται κρατῶν βιβλίον διὰ τῆς ἀριστερᾶς καὶ κλάδον ῥοῖας μετ' ἀνθέων διὰ τῆς δεξιᾶς.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου του ὁ Γιώττος εἶχεν ἐπιδοθῇ εἰς μουσιεῖσεις καὶ εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν, ὅτε διηθύνετο τὰς ἐργασίας τοῦ καθηδρικοῦ ναοῦ τῆς Φλωρεντίας, ὁ ὁποῖος ναὸς κατὰ τὸ ἐκδοθὲν διάταγμα τῆς Δημοκρατίας ἐκείνης ἔδει νὰ ἔχη τοσοῦτο μεγαλεῖον, ὥστε ἡ τέχνη καὶ ἡ ἀνθρωπίνη δύναμις νὰ μὴ δύνανται νὰ ἐπινοήσωσιν οὔτε μεγαλῆτερον οὔτε ὠραιότερον. Τοσαύτη ἦτο ἡ μέριμνα καὶ ἡ σπουδὴ τῆς Δημοτικῆς ἀρχῆς τῆς Φλωρεντίας πρὸς τὴν τελείαν καὶ μεγαλοπρεπῆ καθωράϊσιν τῆς πόλεως! Ἡ οἰκοδομὴ τοῦ καθεδρικοῦ ἐκείνου ναοῦ ἤρξατο τῷ 1296, ὁ δὲ Γιώττος διηθύνετο τὰς ἐργασίας τῷ 1334. Τοῦτον ἀποθανόντα τῷ 1336 διεδέχθησαν ὁ Θαδαῖος Γάδδης, ὁ Ἀνδρέας Ὁρκάνης καὶ τελευταῖος ὁ ἀρχιτέκτων τοῦ θόλου Βρουνελλέσκης. Τὸ παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς Μητροπόλεως ἐκείνης ὑψούμενον ὠραιὸν κωδωνοστάσιον εἶνα ἔργον τοῦ Γιώττου, ὅστις ἐτάφη ἐν αὐτῷ τῷ ναῷ, οὗ ὑπῆρξεν ὁ ἀρχιτέκτων. Ἀφῆκε δὲ πλείστους μαθητὰς εἴτε μιμητὰς, ὅλτινες παρέλαβον τὰς συνθέσεις του ὡς ἄξια ὑποδείγματα καὶ ἐπὶ ἓνα ἐλάνκλον αἰῶνα διετήρησαν ἐν Τοσκάνῃ τὰς παραδόσεις τῆς Τέχνης.

Μετὰ τινα ἔτη ἀπὸ τοῦ θανάτου του ἔστησαν εἰς μνήμην του προτομὴν ἐκ μαρμαροῦ ἐν τῇ ἀνωτέρῳ ἐκκλησίᾳ, γράψαντες ἐπὶ τῆς βάσεως λατινικοὺς στίχους, οὓς ἐποίησεν ὁ τότε διάσημος φιλόλογος καὶ ποιητὴς Ἀγγελος Πολιτιανός. Τοὺς στίχους τοὺτους μεταφράσας ἄλλοτε ἐμμέτρως, καταχωρίζω ἐνταῦθα, διότι ἐξ αὐτῶν φαίνεται ὁποῖαν ὑπόληψιν εἶχον οἱ τότε ἄνθρωποι πρὸς τὴν τέχνην τοῦ Γιώττου:

«Βεῖνος εἶμαι! δι' ἐμοῦ, ὦ φίλε, ἀνεστήθῃ
ἢ πρὶν θανοῦσα γραφικῇ.

Εὐκίνητος καὶ στερεὰ ἐπίσης ἐποιήθῃ
ἢ χεῖρ μου ἢ μαγευτικῇ.

«Ὅπου δὲν ἐφθασα ἐκεῖ, οὐδ' ἄλλος θέλει φθάσῃ,
κί' ἂν γείνη μέγας καὶ πολὺς»

Εἰς τοῦτο πλὴν τὴν τέχνην μου μηδεὶς καταδικάσῃ,
ἢ φύσις εἶνε ἀτελής.
Τὸν πύργον τοῦτον θεωρεῖς, ἀφ' οὗ βαρὺ τὸ μέλος
ἐκχύνει κώδων ἱερὸς;
Ἐγὼ αὐτὸν ἀνύψωσα. Ὁ Γιώττος εἶμαι τέλος
τοῦ Γιώττου εἶμαι ἢ σοφός.
Τίς ἡ ἀνάγκη τῶν λοιπῶν;
Μυρίων δὲν ἦν ἄξιον τὸ ὄνομα ἐπῶν;
Κέρκυρα Ἰούλιος 1900.

Γ. Ε. ΜΑΥΡΟΓΙΑΝΝΗΣ

ΤΟ ΠΡΩΤΟΝ ΒΗΜΑ.

Πέφτει τὸ χιόνι ἥσυχα ἥσυχα καὶ ἀπάλλ, ὡς νὰ σκορπίζῃ χεῖρι ἀόρατο, ἄσπρου τριανταφύλλου μαδημένα πέταλα.

Μοιάζουν ἢ γλάστρες τοῦ βασιλικοῦ, ποῦ στολίζουν τὰ παράθυρα τῆς Γεωργίτσας, σαρίκια ἄσπρα καὶ κάθε δένδρο στολισθῇκε μὲ κάτασπρο σενδόνι.

Τρέχουν τὰ σκυλιὰ τοῦ δρόμου καὶ αἰρνοῦνται στὸ χιόνι ἐπάνω, ὡς νὰ ἐορτάζουν τὴν ἄσπροντυμένη φύσιν.

Τὰ παιδιὰ τῆς γειτονίας — ἄμα σχολάσανε — ἔκαμν μιὰ μεγάλη ἀρκούδα ἀπὸ χιόνι. Ὁ Χαρὴς τῆς ἔδωκε σχῆμα τόσῳ τέλει, ποῦ θάρρεις πῶς εἶνε μαρμαρένια καὶ βγαλμένη ἀπὸ χεῖρα μεγάλου τεχνίτου.

Ὁ Χαρὴς, εἶναι ὁ γιὸς ἐνὸς Ἰννιακοῦ μαρμαρᾶ, ποῦ στήν τέχνην θὰ περάσῃ τὸν πατέρα του.

Καὶ ἀνοιχτόκαρδο παιδί ὁ Χαρὴς· ὅλοι ἐδῶ στὰ Μνηματάκια, στὴ γειτονιά τῶν Ἰννιακῶν, τὸν ἀγαποῦν.

Ἡ Γεωργίτσα μὲ τὸ λυωμένο πρόσωπο — τὸ ἔλυσεν ἡ ὀρφάνια καὶ ἡ φτώχεια — σκουπίζει τὸ θαμπὸ παράθυρο καὶ βλέπει τὴν ἀρκούδα καὶ ἀκούει τὰ γέλια τῶν παιδιῶν.

Πῶς βήχει ἡ Γεωργίτσα! Ἐξερρίζωνται θάρρεις τὸ στῆθος της.

Ἡ γιαγιά της εἶναι κουφή, δὲν ἀκούει τὸν βῆχα· μὰ βλέπει μὲ τὰ μάτια της τὰ γεροντικά, ποῦ εἶδαν τόσα δυστυχήματα, ἔχ' βλέπει τὸ μαρμαρένιο τῆς Γεωργίτσας πρόσωπο, καὶ πνίγει μὲ κόπο τοὺς ἀναστεναγμούς της καὶ καταπίνει τὰ πικρά, τὰ φαρμακωμένα της δάκρυα.

Ἡ Γεωργίτσα γέλα· πόσαις μέραις εἶχε νὰ γελάσῃ τὸ χλωμό καὶ ἀγιοκερένιο πρόσωπόν της!

Ὁ Χαρὴς ἔκαμε καὶ ἓνα ἀρκουδιάρη ποῦ μοιάζει τὸν κανδηλανάπτην τῆς ἐκκλησίας.

«Ἀχ, γέλα ἡ Γεωργίτσα.

— Ἐλα, ἔλα, γιαγιά, νὰ ἰδῇς· τί κατάφερε τὸ κακόπαιδο. Ἰδιο τὸν Μιχρόν ἔκαμε ἀπὸ χιόνι. Γιαγιά τοῦ χρόνου ποῦ θὰ εἶμαι καλὰ θὰ πάγω κ' ἐγὼ στὸ Ταξιμί, ποῦ παίζουν ἡ ἀρχον-

τοπούλαις σφαῖρα, ἀπὸ χιόνι, νὰ παίξω κ' ἐγώ... ἔ... ὅχι... νὰ τῆς καμαρώσω.

— Ναί, παιδί μου.

— Γιαγιά, γιὰ ἰδέες, περνᾷ ἓνα κατσίφι ροδοκόκκινο. Μοῦ φαίνεται πῶς ἡ μυρωδιὰ ἦλθεν ὡς ἐπάνω, τί ὠραῖα μυρίζει.

Σιμώνει ἡ γιαγιά, μὰ τὸ χεῖρ τῆς Γεωργίτσας, ποῦ δείχτει τὸν ἀρκουδιάρη, κρατεῖ τὸ αἵματοβαμμένο κανδηλάκι της καὶ ἡ γιαγιά ἐκεῖνο μόνον βλέπει καὶ ξεσπᾷ σὲ γέλιο γιὰ νὰ κρύψῃ τὰ δάκρυά της.

— Γιαγιά, κρυώνω.

Ἀρχισαν νὰ κτυποῦν τὰ δόντια τῆς Γεωργίτσας καὶ μελάνισαν νὰ ἔσπρα χεῖλη της.

Ἡ γιαγιά ἔδωσε παιὰ σπικτὰ τῆς ἀκrais τοῦ φακιοῦ της, θαρροῦσα πῶς μ' αὐτὸν τὸν τρόπομποροῦσε νὰ συμμάζῃ τὰ λογικά της ποῦ σάλευαν.

— Ἀχ, γιαγιά.

— Τί ἐποθεῖς κόρη μου;

— Ἀχ, ἄχ, τὸ ἀμαξὶ τῆς ἀρχοντοπούλας ἔχ' ἄλ' ἄλ' ἀρκούδα, πάγει καὶ ὁ ἀρκουδιάρης. Γιατί νὰ τὴ χαλάσῃ τὴν ἀρκούδα;

Ἡ Γεωργίτσα, ἐνῷ ἀπὸ τὸ κρὺο κτυποῦσαν τὰ δόντια της, ἄρχισε νὰ κλαίῃ καὶ νὰ βήχῃ.

Ἡ γιαγιά ἐκτύπησε μὲ τὸ δάκτυλο τὸ γιγλὶ τοῦ παραθύρου.

Ὁ γιὸς τοῦ μαρμαρᾶ ἔρριπτε σφαίρας ἀπὸ χιόνι στὸν ἀμαξὶ τῆς ἀρχοντοπούλας καὶ μὲ μιὰ ἀπ' ὅλαις ἔρριψε τὸ ὑψηλὸ καπέλλο τοῦ ἀμαξῆ.

Ἀρχισαν τὰ γέλια καὶ τὰ χειροκροτήματα· μ' ἐκεῖνα τὰ ξεφωνητά, ποῦ ν' ἀκουσθῇ τοῦ γυαλιοῦ τὸ κτύπημα.

Ἡ γιαγιά σκέπασε τῆς πλάταις της μὲ τὸ ξεθωριασμένο σάλι καὶ κατέθηκε.

Ἐφώνησε τὸ Χαρὴ.

— Παιδάκι μου, ξέρεις ἡ Γεωργίτσα εἶναι ἄρρωστη καὶ τὰ μαρμαρένια χεῖλη της γέλασαν μὲ τὴν ἀρκούδα καὶ τὸν ἀρκουδιάρη. Σὲ παρακαλῶ, ἔτσι νὰ ἰδῇς καλὴ προκοπὴ, κάμε τὴν ἄλλη μιὰ φορὰ.

— Ἰβραὶ παγωμένες γιαγιά, μὰ ἀπὸ ἡ Γεωργίτσα τὸ θέλει, θὰ μαζέψω τὰ ἄλλα παιδιὰ καὶ θὰ τὴν ξανακάμω. Ἰὰ ἰδῇς σὲ λίγο ἓνα ἐλάνκλον ἀρκουδιάρη.

Ἐφυγεν ἡ γιαγιά καὶ τὸ εἶπε στὴ Γεωργίτσα.

Ἰβραὶ ἡ ἀρκούδα προέδωκε καὶ τὸ κερένιο προσωπίκι τῆς Ἀνθούλας ἀκολουθεῖ τὴν ἐργασία μὲ χαμόγαλο.

Ἡ γιαγιά κατέθηκε, ἀγαλλίσσετο τὸ γιὸ τοῦ μαρμαρᾶ καὶ εἶπε μὲ γυνὴ πνιγμένη.

— Ἰβραὶ τὴν εὐχὴ μου, παιδάκι μου.

Ὁ Χαρὴς, ἓνα παιδί 12 χρονῶν, ἰδῶκε

καὶ γιὰ νὰ μὴν τὸν περιπαίξουν τὰ ἄλλα τὰ παιδιὰ, εἶπε πῶς ἰδῶκε ἀπ' τὸ κρὺο.

Ἡ ἀρκούδα τελείωσε καὶ ὁ ἀρκουδιάρης τόσῳ ὠμοῖαξε μὲ τὸν κανδηλανάπτην, ποῦ ἓνας Ἰννιακὸς μαρμαρᾶς σταμάτησε, εἶδε γιὰ πολλὴ ἰσρα καὶ ἔφυγε συλλογισμένος, ἀπὸ ἐκεῖ ποῖος τὸ ἔκαμε καὶ τὰ δυό.

Ἄμα τελείωσε ἡ ἀρκούδα, ὁ Χαρὴς τρέχει στὴ μητέρα του. Ἰβραὶ τὸν πατέρα του ὁ μαρμαρᾶ-Χαραλάμπος, ὁ ἐπιτήδειος μαρμαρᾶς.

Ἡ μητέρα τοῦ Χαρὴ ἦταν πολιτίσσα, καλὴ καὶ ἄξια νοικοκυρά. Ἡ ἀδελφὴ τοῦ Χαρὴ ἔδινε τὸ γλυκὸ καὶ ὑστέρω τὸν καφεῖ· ἄλλοι φίλοι ἀνέβαιναν καὶ ἄλλοι κατέβαιναν.

Τὸ σπῆτι ξύλινο, κακοκτισμένο, ποῦ ἔφινε ἀπὸ τὰρῆ ξύλα τοῦ νὰ παρνεοδιαβαίνῃ ὁ βορρᾶς ἀπὸ καμμιὰ φορὰ· μὰ παστρικό, καὶ ἐκείνη ἡ στραφτερὴ πάστρα ἀλλήθως τὴν παροίμια «ἡ πάστρα εἶναι μισὴ ἀρχοντιά».

Ὁ Ἰννιακὸς, ποῦ εἶδε τὴν ἀρκούδα, ἔλεγε· — Μάστορ Χαραλάμπε, τὸ παιδί σου δὲν θὰ γείνη τεχνίτης σὺν ἐμῷ, θὰ γείνη μεγάλος καλλιτέχνης. Ἰβραὶ δουλεύω στὸ μνημεῖον ἐνὸς ἀρχοντα καὶ θὰ μιλήσω τῆς ἀρχοντίσσης, ἂν ἦνε μὲ τὸ θέλημά σου. Ἀί, σὺς πολιτίκια, τί σὺς λέγει ἡ Ἰννια; αἰ; ξέρεῖ νὰ δουλεύῃ μάρμαρα καὶ νὰ ζωγραφίζῃ ὁ Ἰννιακός, αἰ;

Ὁ Χαρὴς, χωρὶς νὰ ξέρῃ τίποτε ἀπ' αὐτά, πλησιάζει τὴν μητέρα του.

— Τί θέλεις, παιδάκι μου;

— Τί νὰ θέλω· νὰ ἡ Γεωργίτσα εἶνε πολὺ ἄρρωστη. Ἀχ, θυμοῦμαι πῶς πέρσι μὲ ἔπαιλε τὰ ἀποκρηστικά· μὲ τὰ χερσάκια της τὰ εἶχε φαρμμένα.

— Ὁ Θεὸς νὰ λυπηθῇ τὴν γιαγιά της, ποῦ εἶνε καὶ χειροκαμένη.

— Μητέρα, ἐγὼ δὲν θέλω νὰ φάγω ἀπόψε γλυκίσμα, μοῦ δίνεις τὸ μεριδιό μου νὰ τῆς τὸ πάγω;

— Ἰβρα, ἰβρα, Χαρὴ μου, νὰ σὲ φιλήσω. Στάσου νὰ σοῦ δώσω καὶ τὸ μεριδιό σου νὰ τὸ πᾶς στὴ Γεωργίτσα. Μὰ κότταξε μὴν τύχη καὶ ζητήσεις τὸ βράδυ πάλι;

— Ὁχι, μηταρίτσα μου, θὰ κοιμηθῶ νωρίς, γιὰ νὰ μὴ ξεχασθῶ καὶ γυρίσω. Μὰ δὲν θὰ ξεχάσω. Πῶς γίνεται καλὴ νὰ ξεχάσω.

Ἡ μητέρα τοῦ Χαρὴ ἔβλεπε σὲ δυό πιάτα, ὅσα εἶπεν ὁ γιὸς της καὶ ἔδωκε καὶ ἓνα νόμισμα στὴν ἄκρη τοῦ χειρομακτροῦ.

Ὁ Χαρὴς θαρροῦσε πῶς εἶχε πτερά. Ἰβρα, εἶχε τὸ τρελλόπαιδο νὰ φορέσῃ καὶ τὸν κοῦλό του κ' ἔτρεχε μὲ γυμνὸ κεφάλι.

Ἡ γρηὶ ξερρίζωσε τὸ κάγκελο καὶ τὸ ἔβλεπε

στη γωνιά για να ετοιμάση λίγη φωτιά. Τι να κάμη; Πολύ κρύωνε η Γεωργίτσα; Να την αφήση να παγώσει;

Τὸ λαμπρὸ χειμωνιάτικο φεγγάρι φώτιζε τὴν ἀρκούδα καὶ τὸν ἀρκουδιάρη, καὶ ἡ Γεωργίτσα γελοῦσε.

— Ποῖος εἶνε ἐκεῖ καὶ χτυπᾷ; ῥώτησε ἡ γρηᾷ, γιατί εἶχε ἀνοικτὴ τὴ θύρα νὰ βγαίνη ὁ καπνός.

— Ἐγώ, γερόντισσα.

— Ποῖος; ὁ Χαρῆς;

— Ναί.

— Ἐλα, παιδάκι μου, γιατί ἀπ' τὸν καπνὸ δὲν σε βλέπω.

— Σοῦ ἔφερα κάτι γιὰ τὴ Γεωργίτσα.

— Δικό σας ἦταν τὸ γλύκισμα ποῦ πέρασε; ἡ Γεωργίτσα μου τὸ λαχτάρησε. Νὰ ζήσης, παιδάκι μου. Ἐχε τὴν εὐχή μου.

Ὁ Χαρῆς ἔρχισε νὰ τρέχη τώρα, εὐχαριστημένος, χαρούμενος. Ἀχ, τί ἑλαφρὰ ποῦ ἐννοιωθε τὰ πόδια του!

Τὴ μεγάλη χαρὰ ποῦ χαρίζεῖ ἡ ἀγαθοεργία! Τὴ νὰ τὴν κάμη κανεὶς τὴν εὐγνωμοσύνη τῶν ἀνθρώπων, ἐμπρὸς στὴν χαρὰ ποῦ στέλνει ὁ Θεὸς στὰ φυλλοκάρδια μας;

Τὸ δωμάτιον ἦταν γεμάτο ἀπὸ ξένους, ὅταν ἔφθασε ὁ Χαρῆς.

Τὸ τραπέζι μὲ τὰ δλδλαμπρα γυαλικά καὶ τὸ δλδασπρο τραπεζομάνδνλο ἔλαμπε.

Ὁ Χαρῆς μὲ πρόσωπο γελαστὸ φίλησε τοῦ πατέρα του τὸ χέρι, εἶπε μιὰ μεγάλη καληνύκτα καὶ ἐτοιμάσθηκε νὰ φύγη.

— Αἱ, ποῦ πᾶς ἀπὸ τώρα; ῥώτησε ὁ Ἰηνιακὸς ὁ μαρμαρᾶς, ποῦ δούλευε στῆς ἀρχοντοπούλας.

Ὁ Χαρῆς εἶπε σιγὰ στὴ μητέρα του.

— Θὰ πάγω νὰ κοιμηθῶ γιατί δὲν θὰ κρατηθῶ καὶ θὰ ζητήσω γλύκισμα. Τὸ ξέρω πῶς θὰ ζητήσω καὶ δὲν θέλω.

Ἡ μητέρα τὸ διηγῆθηκε καὶ ὁ Χαρῆς πῆρε διπλὸ μερίδιο καὶ ὁ μαρμαρᾶς ὑποσχέθηκε τώρα, μὲ ὅλο του τὸ σεβασμὸ, νὰ μιλήσῃ τῆς Ἀρχοντοπούλας νὰ χαρίσῃ στὴν πατρίδα ἕνα καλλιτέχνη.

Ὁ Χαρῆς ἔλαμψε σ' αὐτὴν τὴν λέξι καὶ ὅσο ὁ μαρμαρᾶς μιλοῦσε γιὰ τὴν ἀρκούδα του, ἐκεῖνος ἐσυλλογίζονταν τὴν Γεωργίτσα καὶ ἔλεγε πῶς ἐκείνη εἶνε ἡ αἰτία τῆς εὐτυχίας του.

Τὴ νύκτα εἶδε στὸν ὕπνο του, πῶς ὁ ἴδιος ἀνέθηκε ἐπάνω στὴν ἀρκούδα του, ἡ ὁποία ζωντάνεψε, κι ἀνέβαινε ὕψηλὰ ὕψηλὰ, ἐνῶ ὁ ἀρκουδιάρης τὸν ἐστεφάνωνε μὲ ἀγριελιᾶς κλαδί.

Πέρασαν λίγαις μέραις καὶ ἡ ἀρχοντοπούλα—

ὅπως οἱ περισσότεροι ἄρχοντές μας ποῦ τὴν στολίζουν μὲ τὰ πλούτη τους τὴν ἀγαπημένη πατρίδα—ἀπεφάσισε νὰ τῆς χαρίσῃ ἕνα γλύπτη.

Καὶ εἶπε μάλιστα.

— Εὐχομαι νὰ γείνη μεγάλος γλύπτης, ὡς οἱ πρόγονοι του, ἀλλὰ καὶ εὐτυχῆς, ὅπως ἐκεῖνοι νὰ ἀπαθανατισθῇ γλύφων ἀνδριάντας συγχρόνων τοῦ ἡρώων καὶ ἡμιθέων.

✱

Ἡ Γεωργίτσα πῆθανε.

Ἐνας νυσταγμένος παπᾶς συνοδεύει τὸ πτωχὸ φέρετρον. Θαρρεῖ κανεὶς πῶς κρυώνει τὸ ὠραῖο προσωπάκι τῆς μέσα στὸ τσίτινο φέρεμά της.

Ἡ γρηᾷ τὴν συνοδεύει. Τρέχει νὰ θαψῇ κάτω ἀπὸ κρῦο χῶμα τὴν ὑστερνὴ ἑλπίδα καὶ παρηγοριά της.

Καὶ ὁ Χαρῆς, σεβαστός, ὄχι τὸ ἀγυιόπαιδο ποῦ ἔκαμνε τὴν ἀρκούδα, μὰ ὁ γλύπτης τοῦ μέλλοντος, ἀκολουθεῖ.

— Μετρέ, ὅλο μετρέ γύρω στὸν τάφο τῆς Γεωργίτσας.

Ἡ γρηᾷ τίποτε δὲν λέγει.

Ἄρα τὴν ἔθαψαν, κάθισε ἐπάνω στὸ μνήμα. Δὲν ἔχει ἄλλον κανένα. Ναί, ἐκεῖ μέσα εἶνε ὅλη ἡ οἰκογένειά της. Ὁ Χαρῆς τὴν σηκώνει σιγὰ σιγὰ καὶ τῆς γλυκομιλεῖ.

Ὁ Χαρῆς συλλογίζεται, πῶς ἂν δὲν τὸν παρακαλοῦσε ἡ γρηᾷ νὰ ξανακάμη τὴν ἀρκούδα, ὁ μαρμαρᾶς δὲν θὰ τὴν ἔβλεπε καὶ δὲν θὰ μιλοῦσε τῆς ἀρχοντοπούλας.

Τώρα θὰ τῆς βάλῃ πέτρινο σταυρὸ τῆς Γεωργίτσας. Καὶ ὅταν σπουδάσῃ, θὰ κάμη μιὰ μαρμαρινὴ Γεωργίτσα. Ἀ... δὲν ὑπάρχει φόβος νὰ ξεχάσῃ ἐκεῖνα τὰ λεπτὰ χαρακτηριστικὰ ποῦ τὰ ἔγλυψε ὁ πόνος καὶ ἡ ὁρφάνια.

Ἀφοῦ ἀρχίζει μὲ τὴν εὐγνωμοσύνη τὸ στάδιόν του, τί λέτε; δὲν θὰ τελειώσῃ ἄσχημα αὐτὸ τὸ παιδί.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΝΑΛΕΚΤΑ

ΤΑ ΕΠΙΣΤΟΛΙΚΑ ΔΕΛΤΑΡΙΑ

Ὅλγαι σημειώσεις περὶ ἐπιστολικῶν δελταρίων εἶναι ἐπικαιροὶ νῦν ὅτε διὰ τοῦ τελευταίου ψηφισθέντος ταχυδρομικοῦ νόμου, ὅστις ἤρξατο λειτουργῶν ἀπὸ 1 Ἰουλίου ἐν Ἑλλάδι, τὰ εἰκονογραφημένα ταχυδρομικὰ δελτάρια κατέστησαν μονοπώλιον τοῦ Κράτους.

Τὰ ἐπιστολικά δελτάρια εἰσῆχθησαν κατὰ πρῶτον εἰς κυκλοφορίαν τῷ 1872, γενομένης δεκτῆς τῆς προτάσεως τοῦ κ. Βολόφσκυ ἐν τῇ συγκροτηθέντι ἐν Περουπόλει διεθνεί ταχυδρομικῇ συνεδρίῳ. Ἀλλ' ἡ ἐφαρμογὴ εὔρε πολλὰς δυσχερείας, κυρίως

δὲ εἰς τὰς πόλεις ἐκείνας τὰς εὐρωπαϊκὰς ἐνθα ἡ ἐσωτερικὴ λειτουργία τοῦ οἴκου γίνεται διὰ τῶν θυρωρῶν. Τὰ μυστικὰ ἐκάστου ἐκ τῶν ἐνοικιαστῶν καὶ ἐν γένει αἱ παραμικρότεραι ὑποθέσεις αὐτῶν περιήρχοντο εἰς γνῶσιν τῶν οἰκιακῶν τούτων Ἀργίων, οἵτινες ἐν ὅλῃ τῇ ἀφελείᾳ καθήμενοι εἰς τὸ θυρωρεῖον διεσκέδαζον ἀναγνινύσκοντας τὰ ἐπιστολικά δελτάρια, ὅσα παρέδιδον αὐτοῖς οἱ διανομεῖς, διὰ τοὺς διαφόρους ἐνοικιαστὰς. Ἰμειντο δὲ δι' αὐτῶν καὶ ἡ ἐκτίμησις, ἣν οἱ θυρωροὶ ἔτρεπον πρὸς τοὺς ἐνοικιαστὰς. Ἰμείνοντο ὁμοῦς πρῶτοι καὶ τιμὴν καλῶν. Οὕτως ἀναφέρεται περὶ ζιγυρᾶρου, ὅστις ἐχρεώσεται πολλὰ ἐνοίκια καὶ ὅστις ἐπιδέχτο ὑπὸ τοῦ θυρωροῦ, ἀντιπροσωπεύοντος τὸν ἰδιοκτῆτην, ἢ νὰ τὰ πληρώσῃ, ἢ νὰ καταλίπῃ τὴν οἰκίαν, ὅτε κατέφυγεν εἰς τὴν ἐξῆς εὐφραδίαν. Δι' ἄλλου φίλου ἀπηύθυνε πρὸς τὸν ἐαυτὸν τοῦ ἐπιστολικῶν δελταρίου, ἐν ᾧ ἐγράφοντο τὰ ἐξῆς:

Ἀγαπητέ μου ἀνεψιέ,

Ἐλάβον τὴν ἐπιστολήν σου καὶ εἶδον τὰς ἀνάγκας σου. Ἦτε τὸ τέλος τοῦ μηνὸς θὰ ἔλθῃ εἰς Παρίσι καὶ θὰ σοῦ φέρω αὐτοπροσώπως πολλὰ γράμματα. Ὑπεῖδῃ δὲ θὰ μείνῃς; ἢ μὲν ἀπὸ παρακαλῶ νὰ μὴ φροντίσῃς ἐγκαλεῖν νὰ μὴ εἴρῃς δι' ἡ τρία ὁμιλῖα εἰς τὸ οἶκόν σου, εἰς τὸ ὁποῖον κατοικεῖς.

Ὁ θεὸς σου.

Τὸ πείραμα ἐπέτυχε καὶ ὁ ζιγυρᾶρος ἔμεινε ἡσυχος διὰ τινὰ καιρὸν, διότι ὁ θυρωρὸς ἐκατακλύθη πιστεύων ὅτι ὁ θεὸς θὰ ἐκάλῃτο εἰς τὴν αὐτὴν οἰκίαν.

Τὰ ἐπιστολικά δελτάρια τοῦ κράτους, τὰ κυκλοφοροῦντα καθ' ἑκάστον ἔτος εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὑπερβαίνουν τὰ 70 ἑκατομύρια. Ἦναι τούτα δὲν καταλογίζονται τὰ εἰκονογραφημένα, διότι τούτα κατασκευάζονται ὑπὸ ἰδιωτῶν κυκλοφορῶν ὡς γνωστὸν δι' ἐπιθέσεως γραμματοσῆμου.

Τὰ εἰκονογραφημένα ἐπιστολικά δελτάρια ἐφευρέθησαν ἐν Γερμανίᾳ πρὸ 25 ἢ 30 ἐτῶν. Ἐκ πρῶτα κατασκευαζόμενα τοιαῦτα εἶχον σκηνὰς ἐκ τῶν διαφόρων ἐποχῶν τῆς Γερμανικῆς ἱστορίας, καὶ κατόπιν εἰςβλητικὰς τοιαύτας, ἐν αἷς ἐπρώτεον τῆς Δημοθείας καὶ τῆς Μαργαρίτας οἱ ἔρωτες. Ἀλλὰ κατόπιν ἐσκέφθησαν νὰ ἀντικαταστήσωσι πάντα ταῦτα δι' εἰκόνων τῶν θαυμασίων τοπίων, τὰ ὁποῖα διέρχεται ὁ Ἰηνοὺς καὶ διὰ τοποθεσιῶν καὶ εἰκόνων τῶν μεσαιωνικῶν πόλεων τῆς Χαϊδελβέργης, τῆς Νουρμπεργης, τοῦ Ἀμβούργου, καὶ τῶν νεωτέρων κτιρίων καὶ μεγαλεπρεπῶν ἱερῶν τοῦ Παρολίνου, τῆς Δρέδτης, τοῦ Μονάχου, τῆς Φρανκφούρτης. Ἡ προεῖσκα καθ' ἑκάστην καταλλήλως τῶν εἰκονογραφημένων δελταρίων ἐπεισε τοὺς κατασκευαστὰς αὐτῶν, διαδεδομένης ἀπανταχοῦ τῆς γερμανίας, νὰ κατασκευάζωσι τοιαῦτα πλὴν τῶν παριστινικῶν ἐκδόσεως πόλεως καὶ χωρίου εἰκόνας καὶ τοποθεσίας, ἀλλὰ καὶ ἐπικαίρων γεγονότων ἀναπαράστασις ἢ καὶ ἀντιγραφὰς φωτογραφημάτων καὶ φωτοτυπιῶν ἐξ εἰκονογραφημένων φύλλων.

Ἐφέτος ἡ μεγάλη καταλλήλως εἰκονογραφημένων ἐπιστολικῶν δελταρίων θὰ γίνῃ ἐν Παρίσι χάριν τῆς ἐκθέσεως. Ἐκατομύρια δελταρίων ἐξοτυπώθησαν μὲ ἀπόψεις τῶν διαφόρων τμημάτων τῆς ἐκθέσεως, τῶν διαφόρων ξένων κτιρίων, δι' ὧν

θὰ γίνονται γνωστὰ ἀπανταχοῦ τῆς ὑψηλῆς καὶ εἰς ἐκείνους οἱ ὁποῖοι δὲν θὰ δυνηθῶσι νὰ μεταβῶσιν εἰς Παρίσι τὰ θαυμάσια τῆς Γαλλικῆς πρωτεύουσας.

Παρ' ἡμῖν τὰ εἰκονογραφημένα ἐπιστολικά δελτάρια εἰσῆχθησαν κυρίως ἀπὸ τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων καὶ τὴν νέαν αὐτῶν βιομηχανίαν ἐφήρμοσαν οἱ δραστήριοι χαρτοπώλαι κ. κ. Πέλλης καὶ Κοττιάς καὶ κατὰ δεύτερον λόγον ὁ κ. Κόκοτας. Ἀλλὰ καὶ ὁ Γερμανὸς φωτογράφος κ. Ἰόρερ κατεσκευάσε φωτοτυπικὰ δελτάρια τῶν κυριωτέρων τῆς Ἑλλάδος ἀρχαιοτήτων. Κατὰ τὸν νέον ψηφισθέντα ταχυδρομικὸν νόμον τὰ ἐπιστολικά δελτάρια εἶναι μονοπώλιον τοῦ κράτους, ἀλλὰ διὰ τὰ ὑπάρχοντα ἤδη ἐπιτρέπεται ἡ πώλησις αὐτῶν, ὅταν σφραγισθῶσι διὰ πενταλέπτου ἢ δεκαλέπτου ἐπιστήματος. Δέον ὁμοῦς νὰ δηλωθῶσι μέχρι τοῦ τέλους Ἰουλίου ε. ε. καὶ μέχρι τῆς προθεσμίας ταύτης ἐδηλώθησαν 650,000 περίπου δελτάρια. Λ.

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Ἦναι τὰς ἐξατάσεις δημοτικῶν σχολείων. — Ἰδέ μοι, λέγει ὁ ἐπισκευητὴς, τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἀδάμ.

— Τοῦ Ἀδάμ; . . . Δὲν ἐφθάσαμεν ἔως ἐκεῖ.

Ὁ μικρὸς Νίκος πόλλ' αἰς ἔλεγεν ἐπιμόνως ὅτι ποτὶ δὲν θὰ νομιρευθῇ καὶ ὅτι δὲν θέλει ν' ἀποκτήσῃ τέκνα.

Κάποιος τὸν ἤρώτησε τὸν λόγον: — Ἰὰ νὰ μὴ πάρουν τὰ παιγνίδια μου, ἀπεκρίθη.

ΓΝΩΜΑΙ ΠΑΛΑΙΩΝ ΚΑΙ ΝΕΩΝ

Ὁ Πίπας ἐνῶ ἐμελλε νὰ καταδικάσῃ τινὰ ἐδῶ κρυπτόν. Ἐρωτηθεὶς δὲ διατί κλαίει ἀφοῦ αὐτὸς ὁ ἴδιος τὸν καταδικάζει, εἶπεν ὅτι ἀναγκασθὼν ἔστι τῇ μὲν φάσει τὸ θυμιατὸν ἀναδοῦναι, τῇ δὲ νόμῳ τὴν ψήφισιν.

Ὁ Ἰουλιανὸς Σίμων ἐγραφε: «Ὁσάκις ἀναιρέθης καλῶς ἄρρεν παιδίον, ἐτοιμάζεις τὴ κοινωνίαν χρηστῶν ἀνδρῶν, ὁσάκις δὲ ἀναιρέθης καλῶς κόρην, ἐτοιμάζεις ὀδυνηρὸν ἀγαθὸν οἰκογένειαν».

ΥΓΙΕΙΝΗ ΤΟΥ ΟΙΚΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

Δύναται τις νὰ τυφλωθῇ ἐκ τῶν ἀκρίων τῆς Δελφίνης;

— Τοιαύτη ἰδέα κοινῶς ὑπάρχει διαδεδομένη μεταξὺ τῶν ἀπλῶν. Ἀλλὰ τοῦ μάλιστα οἱ ἐν ὑπαίθρῳ κοιμώμενοι προφυλάττουσι διὰ καλῶς μετὰ τοὺς ἐφθάλμους ὅπως μὴ προσπέσωσιν ἐπ' αὐτῶν αἱ ἀκτίνες τῆς σελήνης. Παρ' ἡμῖν καθ' ὅσον γνωρίζομεν τοιαύτη πρόληψις δὲν ὑπάρχει.

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

'Ασθενικά παιδιά.

Οι γονεῖς δὲν πρέπει ν' ἀπελπιζονται δασκίαις ἀποκτιῶσι τέκνα ἀσθενικά. Πολλοὶ μεγάλοι ἄνδρες ἐγεννήθησαν ἀσθενικοὶ καὶ ὀλίγας παρέχοντες ἐλπίδας ζωῆς· ἐν τούτοις καὶ ἔζησαν ἐπὶ μακρὰ ἔτη καὶ ἐδοξάσθησαν. Τοιοῦτοι ὑπῆρξαν: ὁ Βολταῖρος, ὅστις ἐβαπτίσθη πολλοὺς μῆνας μετὰ τὴν γέννησίν του ἕνεκα τῆς εἰς ἄκρον ἀσθενείας καταστάσεώς του, καὶ ὁ Νεύτων. Ἀμφότεροι δὲ ἀπέθανον εἰς ἡλικίαν 85 ἐτῶν. Ἀσθενικὸν παιδίον ἦτο ὁ Ρουσσώ, ἐπίσης ὁ Φοντενέλλος. Ὁ Βάλτερ Σκίττ εἶχε τὸν δεξιὸν πόδα παράλυτον μέχρι τῆς ἡλικίας δύο ἐτῶν, ἐθεραπεύθη δὲ διὰ τοῦ αἵματος τῶν βουνῶν. Καὶ ὁ Βίκτωρ Οὐγκώ δηγεῖται ὅτι ἐγεννήθη καχεκτικὸς καὶ ἀδύνατος.

Τὰ δάση τῆς Ἑλλάδος.

Ἐκ τοῦ ἄρτι ἐκδοθέντος βιβλίου ὑπὸ τοῦ γενικοῦ ἐπιθεωρητοῦ τῶν δασῶν κ. Κ. Σαμίου «Εἰκόνας ἐκ τῶν ἐλληνικῶν δασῶν» ἐρανεξόμειθα τὰς ἐξῆς σημειώσεις.

«Ἡ ἔκτασις τῶν δασῶν τῆς Ἑλλάδος ἀνέρχεται εἰς ὀκτὼ περίπου ἑκατομμύρια στρέμματα, ἥτοι 800,000 ἑκτάρια, τὰ δάση δὲ ταῦτα, ἐπιμελῶς καλλιεργούμενα καὶ συντηρούμενα, θὰ ἠδύναντο ὄχι μόνον εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς χώρας νὰ ἐπαρκώσιν, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀποδώσιν πηγὴ πλούτου εἰς τὸ κράτος. Εἰς 30 ἕως 40 ἑκατομμύρια ὑπολογίζει ὁ κ. Σάμιος τὴν ἀξίαν τῆς καταναλισκομένης ἐτησίως ἐν Ἑλλάδι ξυλείας, μόλις δὲ εἰς τὸ ἕμισυ τοῦ ποσοῦ τούτου ἀνέρχεται τὸ ἐτησίως ἐν Ἑλλάδι ὑλοτομούμενον ποσόν, ἐπομένως τὸ ὑπόλοιπον εἰσάγεται ἐξωθεν. Καὶ ὅμως ἡ χώρα ἡμῶν ὑπὸ τὴν ἐποψὴν τῆς δασικῆς ἐκτάσεως εἶναι μὲν τῶν πλουσιῶν εἰς δάση χωρῶν, καὶ ἂν δὲν ὑπῆρχεν ἡ παντελὴς ἀγνοία τῶν ὄρων τῆς δασικῆς ἐκμεταλλεύσεως καὶ ἐπομένως ἡ ἀστοργία καὶ ἡ βαρβαρότης, τὴν ὁποίαν οἱ δασόδιοι ὄρειοι πληθυσμοὶ καὶ οἱ κτηνοτρόφοι παρ' ἡμῖν μετέρχονται εἰς τὰ δάση, θὰ ἠδύναντο ταῦτα νὰ παράγῃσι διπλάσιον τοῦλάχιστον τοῦ ἀπαιτουμένου διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς ἐσωτερικῆς καταναλώσεως ποσοῦ. Μόνον τὰ δάση τῶν ἐπαρχιῶν Τρικυλῶν, Καρδίτσας, Καλαμπάκας καὶ Εὐρυτανίας κατ'ἑκάστην κατὰ τὸ ἔτος 1898 35,000 κυβικά μέτρα κατεργασμένης ξυλείας μαλακῆς καὶ 5,000 κυβικά μέτρα ξυλείας σκληρῆς, ἀντιπροσωπεύουσιν ἐμπορικὴν ἀξίαν τοῦλάχιστον 3,000,000, συνάμα δὲ περὶ τὰ 2,000,000 ἀνθρακας καὶ διάφορα ἄλλα δασικά εἶδη, ἀξίας 500,000 δρ.»

Οἱ κεραινοὶ καὶ τὰ ἀποτελεσμάτια των.

Ἡ στατιστικὴ ἀποδεικνύει ὅτι οἱ κεραυνόπληκτοι καθ' ἑκάστην αὐξάνουσιν. Ἐν Γερμανίᾳ π. χ. ἡ ἀναλογία ἦτο 164 κτιρίων εἰς τὸ ἑκατομμύριον ἀπὸ τοῦ 1876—1883, καὶ 259 τοιούτων ἀπὸ τοῦ 1884 μέχρι τοῦ 1896.

Ἐν Βαυαρίᾳ στατιστικὴ γενομένη τελευταίως ἀποδεικνύει ὅτι κατὰ τὴν περίοδον 1833—1897 ὁ μέσος ὅρος τῶν δυστυχημάτων ἐξαπλασιάσθη.

Οὕτως ἐντὶ ἀπὸ τοῦ 1833—1842 ἡ ἀναλογία τῶν προσδληθέντων κτιρίων ἦτο 31 εἰς τὸ ἑκατομμύριον κατὰ τὴν ἀπὸ τοῦ 1888—1897 ἀνῆλθεν εἰς 190.

Εἰς τοῦτο δὲ βεβαίως συνετέλεσεν ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας, ὡς ἐκ τῶν ὁποίων ἤρξατο ἡ κατασκευὴ ἀπειρίας κτιρίων καὶ ἔργων τὰ ὁποῖα ἀπαιτοῦσιν ἡλεκτρικὰ σύρματα, σιδηρὰς ὁδοὺς καὶ μεγάλην εἰς τὴν ἀτμόσφαιραν ἐκβολὴν καπνοῦ ἐκ τῶν βιομηχανικῶν καταστημάτων, πράγματα τὰ ὁποῖα πάντα ἐξασκοῦσιν ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ ἡλεκτρισμοῦ τῶν νεφῶν καὶ τοῦ κεραυνοῦ.

Ἐν Ἀμερικῇ κατὰ τὸ 1899 οἱ κεραυνόπληκτοι ὑπῆρξαν πολλῶν πλείονες τῶν παρελθόντων ἐτῶν. Οὕτως ὁ ἀριθμὸς τῶν εἰς ἀμέσως θανάτων συνεπαίφα κεραυνοῦ, εἰς ὑποκυφάντων εἰς τὰς λεηλασίας πληγῶν ἀνῆλθεν εἰς 562, ἐντὶ 829 ἔλαβον πληγὰς ἐξ ὧν κατέστησαν ἀχρηστοί.

Τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν δυστυχημάτων ἦτοι 50% ἐγένετο εἰς τὸ ὑπαιθρον, 34% ἐπὶ προσώπων διαμενόντων εἰς τὰς κατοικίας, 11% ἐπὶ προσώπων καταφυγόντων ὑπὸ δένδρα καὶ 5% ἐπὶ προσώπων καταφυγόντων εἰς ἀχυρώνας.

Ὑγιεινὴ τῶν σχολείων.

Ἐν Ἑλβετίᾳ συνέστη ἑταιρεία διὰ τὴν σπουδὴν τῶν ζητημάτων τῶν ἐφαπτομένων τὴν ὑγιεινὴν τῶν σχολείων. Ἡ ἑταιρεία αὕτη ἀριθμοῦσα ἤδη 400 μέλη συνεκάλεσε τὴν 9 καὶ 10 Ἰουνίου ἐν Ζυρίχῃ καὶ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ κ. Σμιθ διευθυντοῦ τῆς δημοσίας ὑγιεινῆς συνέδριον, εἰς τὸ ὁποῖον συνεζητήθησαν σχετικὰ ζητήματα. Τὸ προσεχὲς συνέδριον θὰ συνέλθῃ ἐν Λωζάννῃ.

Νέα παιγνιόχαρτα.

Ἐν Ἀγγλίᾳ κατεσκευάσθησαν καὶ ἤδη παρεδόθησαν εἰς κοινὴν χρῆσιν νέα παιγνιόχαρτα, τὰ ὁποῖα ὠνομάσθησαν «ἐθνικά» ἢ «πατριωτικά» καὶ τὰ ὁποῖα προωρίσθησαν διὰ τὴν Μεγάλῃν Βρετανίαν, τὰς Ἰνωμένους Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς, τὴν Γερμανίαν καὶ τὴν Γαλλίαν.

Εἰς τὴν δέσμην τῶν παιγνιόχάρτων τούτων τὸ καρρὸ παριστᾷ τὴν Ἀγγλίαν, ἡ κόμπα τὴν Ἀμερικὴν, τὸ μπαστοῦν τὴν Γαλλίαν καὶ τὸ σπαθὶ τὴν Γερμανίαν. Οἱ ἄσσοι εἰκονίζονται διὰ σημαιῶν ἐκάστου τῶν τεσσάρων κρατῶν. Ὁ ῥήγας, ἡ ντάμα καὶ ὁ φάντες εἰκονίζονται διὰ τῶν εἰκόνων τῶν βασιλέων ἢ προέδρων, τῶν βασιλισσῶν καὶ τῶν πρωθυπουργῶν.

Ὅπισθεν τῶν παιγνιόχάρτων εἰκονίζονται ὥρολόγια δεικνύοντα τὴν διαφορὰν τῆς ὥρας εἰς τὰ διάφορα μέρη τοῦ κόσμου.

ΠΡΑΚΤΙΚΑΙ ΓΝΩΣΕΙΣ

ΤΟΥ ΚΑΘ' ΗΜΕΡΑΝ ΒΙΟΥ

Τὸ καλὸν βούτυρον.

Λάβετε ἐν τεμάχιον λευκοῦ γάρτου, ἀλειψατέ το βούτυρον, τυλίξατέ το καὶ βάλετέ το εἰς τὴν φωτιάν. Ἄν τὸ βούτυρον εἴνε καλόν, ἡ ὁσμὴ θὰ εἴνε εὐχάριστος, ἂν εἴνε ἐφθαρμένον ἢ νοθευμένον, ἡ ὁσμὴ θὰ εἴνε δυσάρεστος, κάποτε δὲ ἀνυπόφορος.

ΑΘΗΝΑΙ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ "ΕΣΤΙΑ", — 2603

ΕΘΝΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

ΤΑ ΔΑΣΗ

Νόμοι καὶ διατάγματα, προστατευτικαὶ διατάξεις, κανονισμοὶ τῆς ἐκμεταλλεύσεως καὶ τῆς διαχειρίσεως αὐτῶν, ποινὰ πολυεθεῖς, δι' ὧν τιμωροῦνται τὰ κατὰ τὰ δάση ἀνεπιμέλεια, πάντα ταῦτα ἀπεδείχθησαν ὅπλα ἀπολύτως ἀνεπαρκῆ πρὸς διάσωσιν τοῦ δασικοῦ πλούτου τῆς χώρας.

Καὶ ἐμπνέει βελούτης θλίψεως αἴσθημα ἡ συνείδησις, ὅτι τὰ δάση, τὰ ὁποῖα διατήρησαν ἐπὶ αἰῶνας δουλείας ὁ φρόνους τοῦ ξένου κατακτητοῦ, καταδικάζει σήμερον, ὑπὸ τὸ κράτος τῆς ἐλευθερίας, εἰς παντελὴ ἐξοφάνισιν ἀπὸ τῆς ὠραίας μας πατρίδος ἢ πρὸς αὐτὰ ἀστοργίαν τοῦ λαοῦ.

Ὁ Ἕλληνικὸς λαὸς, δηλαδὴ ἡμεῖς πάντες, καταδικάζομεν τὰ δάση εἰς καταστροφὴν. Ἡμεῖς προτιμῶμεν, ἀπεψιλοῦντες τὴν γῆν ἀπὸ τῶν δασῶν αὐτῆς, νὰ μᾶς περιβάλλῃ γῆ ἀγρική, πέτρι καὶ ψαλακρὴ βράχει πυρακτούμενοι ἡμεῖς, ἀπογυμνοῦντες τὴν γῆν ἀπὸ τῶν δασῶν αὐτῆς, ἀποδιδώκομεν τὸν ὀνύρον, τὴν εἰς ζωὴν καὶ εἰς γονιμότητα. Ἡμεῖς, πυρπολοῦντες ἢ κατεμένοντες τὰ δάση, ἀναιρεοῦμεν ἀπὸ τοῦ ἔδαφους τὸν προστατὴν τῆς ὁδοῦ αὐτοῦ τῆς ζωογόνου, τὸν θεματοφύλακα τὸν πιστὸν τῆς φυτικῆς γῆς, τὴν ὁποῖαν τόσον φιλοστόργως περιβάλλει τῶν ῥιζῶν τῶν δένδρων ἡ ἀγκαλὴ. Ἡμεῖς, ἀποψαλκρόντες τὰς κορυφὰς τῶν ὀρέων καὶ τὰς κλιτύς αὐτῶν τὰς ὑλοκαταπνίγες τῆς δασώσεως αὐτῶν κόμης τῆς ὁρσερᾶς καὶ πρασίνης, ἀναιρεοῦμεν διὰ τῆς ἀστοργίας ἡμῶν τοὺς χειμάρρους τοὺς ἀγρίους, τοὺς σαρώνοντας τὴν φυτικὴν γῆν καὶ φέροντας αὐτὴν διὰ τῆς παρλοζύσεως, τῆς ἀδυσωπότητος ὁρμῆς τῶν πρὸς τὴν θάλασσαν, τοὺς χαίμαρρους τοὺς κυλίνοντας βράχους καὶ τροχλοῦς, τοὺς ἀνασπῶντας καὶ περυσίνοντας ὅτι ζητοῦμεν διὰ τῆς φιλοπονίας ἡμῶν ἀπὸ τῆς γῆς, τῆς ὁποίας ἐν τούτοις φρονεῖμεν τὴν ζωτικότητα, καταστρέφοντες τὰ δάση.

Διότι ἀληθῶς, ἀνευ οὐδαμῆς ὑπερβολῆς, ὡς λέγει ὁ Οὐμπολτ, αὐτὴν τὴν ἐν τοῖς κόλποις τῆς γῆς ὀργανικὴν ζωὴν ἀποκατείνουμεν, ἐρημίζοντες τὸ ἔδαφος ἀπὸ τῶν δασῶν.

Ὅτι ἡ γῆ ἐκ' αἰῶνα ἡλόκληρον ἢ καὶ πλέον ἐργάζθη νὰ δημιουργήσῃ, τὴν βλάστησιν τὴν πρασίνην, τὴν ὁποῖαν ἀνέπτυξεν ἀπὸ τῶν μητρικῶν αὐτῆς κόλπων μετὰ τόσον ὑπομονητικῆς,

τόσον καρτερικῆς στοργῆς, ἀρκούν ὀλίγαι ὥραις ὥπως ὁ ἀγρίος ἐμπρηστής τὸ μεταβάλλῃ εἰς σπυρὶν μὲ περυσιατὰς τὴν ἀτελεύτητον σπυρὶν ἀπηνθρακωμένων κορυμῶν, σκαλετῶν πενθίμων μυριάδων δένδρων, τὰ ὁποῖα ἦσαν μέχρι τῆς γῆς ἡ ὕψις μας, ὁ πλούτος μας, ἡ ὁρσερὰ μας τῶν ὀρθαλμῶν ἡμῶν ἡ γοργὰ καὶ ἡ παυήγυρις.

Μόλον ὅτι δι' ἐμπρηστὰς εἶναι εἰ μᾶλλον ἀποτρόπαιος, εἰ μισητότερος τῶν δασῶν ὀλεσθῆς, ὑπάρχουν καὶ πλείστοι ἄλλοι τρόποι καταστροφῆς τῶν δασῶν.

Ὁ πέλαγος, ὅταν δὲν διευθύνῃ καὶ δὲν κανονίζῃ τὴν ἐνέργειάν του ὁ πόνος, ἡ στοργὴ πρὸς τὸ δάσος, καίτοι ὁ εἰς αὐτοῦ ὀλεθρὸς δὲν εἶναι τόσον ἀκριαῖος καὶ ἀμεσος, ὅταν ὁ ἀπὸ τοῦ πυρός, δὲν συνετέλεσεν ἐν τούτοις ὀλιγώτερον εἰς τὴν ἀπογύμνωσιν τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τοῦ δασικοῦ αὐτῆς πλούτου. — Πέλαγος ὁ πέλαγος εἰς χεῖρας τοῦ ὑλοτόμου δὲν καταφέρεται κατὰ τοῦ δασοῦ μετ' ὀλιγώτερον σκληρᾶς ἀστοργίας ἀπὸ τὸν θανάσιμον ἐναγκαλισμὸν τοῦ δαυλοῦ τοῦ ἐμπρηστοῦ.

Καὶ ὅταν ἔχωμεν ἀντιλήψιν τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς συντελεσμένης καταστροφῆς, ὅταν ὀνύμαθ νὰ φαντασθῶμεν τοὺς ἀπυρίτους κλιματολογικὰς καὶ γεωλογικὰς ὁρμῆς, εἰ ὁποῖα δημιουργοῦνται εἰς γῆν ἀπογυμνωμένην τῶν δασῶν αὐτῆς, βηγόμενον κρυγὰς θλίψεως, διαμκρυτῆς ἀγρίας ἀγχανακτικῆς κατὰ τῶν κκοκοπῶν ἐχθρῶν τῶν δασῶν, ἀλλὰ πρὸς σωτηρίαν ἀναμένουμεν τὰ πάντα ἀπὸ τῆς πολιτείας, καὶ ἐγκαλοῦμεν τὰ πλημμελῆ τῆς δασικῆς νομοθεσίας καὶ καταγγέλλομεν τῶν διαχειριστικῶν τῶν δασῶν νόμων καὶ διαταγμάτων τὴν ἀτίλειαν ἢ τὰς ἀστόχους διατάξεις, καὶ κατηγοροῦμεν τοῦ δασικοῦ προσωπικοῦ τὴν ἀνεπαρκίαν καὶ ἐν ἐλὶ λόγῳ ἀναρτίαν τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας καὶ προκειμένου περὶ τῶν δασῶν ὅπως καὶ ἐπὶ πάσης ἄλλης πληγῆς κατεστῆκε τὴν γῆν, ἀπὸ μόνον τὴν πολιτείαν, ἀπὸ τὴν νομοθεσίαν, ἀπὸ τὴν δικαστήριον, ἀπὸ τὰ δικαστήρια, ἀπὸ τὰ δικτατορικά τοῦ νόμου ὄργανα.

Εἶναι ὁντως ἀκαντίρητον ὅτι ὁ ἀμεσώτερος προστατὴς καὶ φύλαξ τῶν δασῶν καὶ τῶν δημοσίων καὶ τῶν μοναστηριακῶν καὶ τῶν κεινοτικῶν καὶ τῶν ιδιωτικῶν εἶναι καὶ πρέπει νὰ εἶναι τὸ κράτος, τὸ ὁποῖον καὶ παρ' ἡμῖν, ὅπως καὶ πανταχοῦ, ὅπου ὑπάρχει πολιτισμός, εἶναι τὸ δικαίωμα καὶ τὸ καθήκον, προκειμένου περὶ δασῶν, νὰ ἐπεχλῇ γὰρ τῆς δασώσεως καὶ τῆς συντηρήσεως αὐτῶν καὶ τοὺς σκληροτέτους

καὶ τοὺς καταθλιπτικωτέρους περιορισμοὺς εἰς τὴν ἰδιωτικὴν κτῆσιν. Διότι καὶ μὲν ἀπολύτως τὸ δικαίωμα τῆς ἰδιοκτησίας εἶναι σεβαστόν, ἀλλὰ προκειμένου περὶ δάσους ἡ ἰδιοκτησίας κατ' οὐδένα τρόπον ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ φθείρῃ ἢ ὅπως δὴποτε ἐπιβουλεύῃ αὐτό, ἀρεῶν ἢ διατήρησιν τοῦ εἶναι ἐθνικὸν καὶ κοινωνικὸν συμφέρον.

Ἄλλ' ὅσον δὴποτε καὶ ἂν ᾔθελεν εἶναι σκόπιμος καὶ πρακτικὴ ἡ δασικὴ νομοθεσία, ὅσον δὴποτε περαιομένη καὶ εὐρκοὺς ἡ ἱερὰρχία τοῦ δασικοῦ προσωπικοῦ ἀπὸ τοῦ ἀνωτάτου μέχρι τοῦ ἐσχάτου δασοφύλακος, πᾶσα τῆς πολιτείας ἡ μέριμνα εἶναι ἀνεπαρκὴς καὶ ματαιὰ, ἐφ' ὅσον ἡ κοινωνία δὲν ἀντιλαμβάνεται αὐτῶν, ἐφ' ὅσον ἡ διάνοια τοῦ λαοῦ δὲν γνωρίσῃ τὸν ἀνεκτίμητον, τὸν ἀναντικατάστατον τῶν δασῶν πλοῦτον, καὶ ἡ καρδία αὐτοῦ δὲν ἀγαπήσῃ τὰ δάση, καὶ δὲν αἰσθανθῇ βαθείως τὴν ὁδὸν ἐπὶ τῇ καταστροφῇ αὐτῶν καὶ τὸν ἀποτριπασμὸν πρὸς τοὺς ἐξολοθρευτὰς των, ὑπὸ τοῦ ὁποίου καταλαμβάνονται σήμερον μόνον εἰ ἔχοντες δι-αυγὴ συνείδησιν τοῦ μεγέθους τῆς ἐθνικῆς καταστροφῆς, τὴν ὁποίαν ἀπεργάζεται ἡ ἀπὸ τῶν δασῶν ἀποφίλωσις τῆς χώρας.

Οἱ νόμοι ἄλλως ἔχουν ἀνάγκη ὁφθαλμῶν καὶ χειρῶν καὶ τὰ ὄργανα τοῦ νόμου, ὅσον δὴποτε καὶ ἂν ὑποθετοῦν ἄγριον καὶ ἀδέκαστον, εἶναι ἀνεπαρκῆ, ὅπως ἀντιλαμβάνονται πάντοτε ἐγκληματικῶν καταστροφῶν συντελουμένων οὐχὶ ἐντὸς πόλεων καὶ ὑπὸ τὰς ὄψεις τῶν ὁργάνων τοῦ νόμου, ἀλλὰ καθ' ὅλην τὴν ἐκτα-σιν τῆς χώρας καὶ ἐν τῇ ἐρημίᾳ.

Οὕτως ἡ στοργὴ τοῦ λαοῦ πρὸς ὃ, τι ἀπελείφθη ἐστὶ ἐκ τοῦ δασικοῦ ἡμῶν πλοῦτου εἶναι κατ' ἐμὲ ἡ ἀσφαλεστέρη αὐτῶν ἐλπίς. Ἄλλ' ἡ στοργὴ αὕτη μέχρι τοῦδε δὲν ἐξεκαλάφη ἀπὸ τῆς καρδίας τοῦ λαοῦ· τῆς στοργῆς ταύτης τὸν σπόρον μέχρι τοῦδε οὐδεὶς κατέβλεπεν ἐν αὐτῇ· οὐδεὶς τὴν ἐκαλλιέργησεν, οὐδεὶς ἐξήγησε νὰ τὴν ἀναπτύξῃ.

Καὶ εἰ πρόγονοι ἡμῶν καὶ εἰ Ῥωμαῖοι εἶχον πλείστους προστατευτικούς τῶν δασῶν νόμους, τῶν ὁποίων ἄλλων μὲν σφίζονται τὰ καίμενα, ἄλλων γίνεται μνεία εἰς συγγραφαῖς καὶ ἄλλους μᾶς ἀπεκάλυψεν ἡ ἀνασκαφὴ, ἐπὶ ἐπιγραφῶν λίθων.

Ἄλλ' ἐν παντὶ φιλόσοφος καὶ ψυχολόγος ἡ ἑλληνικὴ ἀρχαιοφύλαξις ἀντελήθη, ὅτι μόνον ἀφιε-ρούμενα τὰ δάση εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἠδύναντο νὰ φρενῶνται ζηλοτύπως καὶ νὰ σφίζονται. Καὶ τὴν ἀγάπην ταύτην τὴν ἀνήγαγεν εἰς λατρείαν ὀρησκειτικὴν, καὶ τὸ δάσος μετεμορφώμενον εἰς ἄλσος εἶχε περιβληθῇ τὴν μυστηριώδη γοητείαν βωμοῦ, ἢ εἶχε καθιε-ρωθῇ ὡς κατοικητήριον σκιεροῦ θεοῦ, ἡμιθέου, ἡρώος. Ἐντὸς τῶν δασῶν ἐκρύπτοντο Θεοὶ καὶ

Δρυάδες καὶ Νύμφαι, ἄλλαι γόησαι καὶ ἑλκυστι-καί, ὡς αἱ Μούσαι, ἄλλαι ἐμπνεύσαι τὸν τρό-μον καὶ τὴν φρίκην, ὡς αἱ Ἑρμηνίδες αἱ φεβε-ρχαί, εἰς τὴν φρενῆσιν τῶν ὑπῳίων εἶχεν ἐμπι-στευθῇ τῶν Ἀθηναίων ἡ φαντασία τὸ ἄλσος τὸ σύσκιον τοῦ σήμερον γυμνοῦ καὶ ἀπεφίλω-μένου Κελωνοῦ.

Οὕτω, τῆς ὀρησκειτικῆς ἀναλαβούσης τὴν προ-στασίαν τῶν δασῶν, βυθίζοντες εἰ ἀρχαῖοι ὑπὸ τῶν δασῶν τῶν βυθισκίων τὴν σκιάν τὴν ζωο-γόνον, ἐπάτουν τὴν ὕλκεσιν γῆν, ὡς εἰ ἦτο αὕτη τὸ ἔδαφος ἱεροῦ. Καὶ ἡ φαντασία αὐτῶν ἀνεστρέφετο πρὸς τὰς ἐνοίκους θεότητας, αἵτινες εἶχον διανεμηθῇ τὴν προστασίαν τῶν δασῶν, χωρὶς νὰ ἐξαιρεθοῦν τοῦ δικαίου τούτου οὐδ' αὐταὶ αἱ ἐνάλλιοι καὶ αἱ χθόνιοι θεότητες, ἀρεῶν καὶ αὐτὸς ὁ Πλούτων εἶχεν ὑπὸ τὴν προστασίαν αὐτοῦ τὰ ἄλση, τὰ ὅποια ἐσκεπεν ἡ κυπέρισ-σος, καὶ ὁ Ποσειδῶν ὁ ἐνάλλιος εἶχε καὶ αὐτὸς ἐπὶ τῆς γῆς ἄλση ἱερά, καθιερωμένα εἰς τὴν λατρείαν τοῦ.

Ὁ γνηστόν θ' ἱερὸν, Ποσειδῶν ἄγαθὸν ἄλσος.

Καὶ εἰς τῶν δρυῶν τοὺς μυστηριώδεις δρυμούς, εἰ πρόγονοι ἡμῶν ἐβλεπον διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς ψυχῆς τὴν μορφήν τοῦ ὑπάτου τῶν Θεῶν, καὶ μὲ τὸν Ἀπόλλωνα καὶ μὲ τὸν Διόνυσον καὶ τὰς Μούσας καὶ τὴν Ἀθηνᾶν καὶ τὸν Ἀσκλη-πιὸν καὶ τὸν Ἰόλαον, ἀνεστρέφοντο ὑπὸ τῆς αὔρας τὸν ψίθυρον εἰς τὰ ἄλση αὐτῶν τὰ χλοερά. Καὶ συνήντα ἐντὸς αὐτῶν ἡ φαντασία των ἡ ὑψηλὴ εἰς τὰ ἀρχαῖα δάση τὸν Πᾶνα τὸν ὕλισκτον, καὶ εἰς πᾶν δένδρον ἐνεφύσα ὑπαρξίν καὶ ζῶην Νύμφης ἢ Δρυάδος.

Πῶς ἦτο λοιπὸν δυνατόν νὰ γείνουσι εἰ ἄνθρω-ποι ἐκαῖνοι ἐμπρησταὶ δασῶν, ἢ νὰ καταφέρουν ἀνήλεῃ καὶ καταστρεπτικὸν τὸν πέλεκυν κατὰ τοῦ ἱεροῦ δένδρου τῆς Ἀθηνᾶς ἢ κατὰ τῶν δέν-δρων ἄλσων, ἐντὸς τῶν ὁποίων ὄκει ἡ ψυχὴ Δρυάδος ἢ Νύμφης;

Ἄλλὰ σήμερον τίς θὰ ἐμπνεύσῃ τὴν λατρείαν ταύτην πρὸς τὰ δάση; Τίς θὰ σπείρῃ ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ λαοῦ τὸν εἴκτον πρὸς τὰ Οὐρανοῦ κωνοφόρα, τῶν ὁποίων αἱ ῥητινώδεις ἐκρίσεις καθιστῶσι ταῦτα τὰ ἀσφαλίστατα τῶν ἐμπρη-στῶν ὄρυμα; τίς θὰ σώσῃ τὴν χρυσοπράσινον, τὴν ἀρωματώδη, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ πᾶν ἄλλο δέν-δρον ὑψισταμένην ὀλεθρον ἐξαφάνισας, τὴν πεύ-κην τὴν μυρσίνον;

Διότι κατέχει μὲν αὕτη ἀκόμη τὸ μέγιστον μέρος τῶν δασικῶν ἐκτάσεων τῆς χώρας, ἀλλὰ πυρπολεῖται κατὰ ἐκατομύρια τὸ δένδρον τὸ βελσαμῶδες, τοῦ ὁποίου ἡ ἀπόπνικα ἀποδίδει τὴν ὑγείαν καὶ τὴν ζῶην, καὶ ὁ δειλὸς αὐτοῦ ψίθυρος ὑπὸ τῆς αὔρας τὸ φίλημα πλήττει τὴν ἀκρόν, ὡς στοναχὴ ἡδέας μελαγχολίας, ὡς μελω-

δία πλαγιόλου, ἀναπαλοῦσα πάντοτε εἰς τὴν μνήμην τὸ τοῦ Θεοκρίτου

Ἄδύ τι τὸ ψιθύρισμα καὶ ἡ πίτος, αἰπόλε, τήνα
Ἄ ποτὶ ταῖς παγαῖσι μελίσσεται, ἄδ' δὲ καὶ τὴ
Συρίδες.

Καὶ ὅπως τὰ κωνοφόρα, τὴν πίτον, τὴν πεύ-κην καὶ τὴν ἐλάτην, τὰ συνήϊστερα τοῦ πυ-ρὸς ὄρυμα, οὐδεὶς ἐπίσης σφίζει καὶ ἀπὸ τοῦ πυρὸς τοῦ ἀναπτομένου ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν πρὸς ἀπονέκρωσιν τὴν ὁρὴν τὴν ὑπερήφανον καὶ τὴν ἐξύκην τὴν χρυσοπράσινον, οὐδεὶς τὸν γαῦρον καὶ τὴν πετέαν, τὴν πλάτανον καὶ τὴν λεύκην τὰ ὄρυμα, τὴν ἄρκευθον καὶ τὸν πρίνον καὶ τὴν πύξιν καὶ τὴν καστανέαν καὶ τὴν μελίαν.

Εὐτυχῶς τελευταῖον ἡ Ἑλληνικὴ ἐξίσταται ἐπὶ τῶν δασῶν τὴν προστατευτικὴν αὐτῇ· γαίρ. Πρόσφατος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ἐγκύκλιος ἐξέρει πρὸς τὸ χριστιανικὸν πλήρωμα τὴν χρησιμότητα τῶν δασῶν καὶ δικαιοσύνην ἐκτελεῖται κατὰ τῶν ἐπιβουλομένων ταῦτα τὴν ἀράν τῆς Ἑλλη-νισίας. Τὸ μόνον δὲ περὶ τοῦ ὁποίου ἠδυνάτο τις ἴσως εὐλόγως νὰ παρρησιάζῃ εἶναι ὅτι ἡ προστα-τευτικὴ χεὶρ τῆς Ἑλληνισίας ἐβραδύνει ἐπὶ το-σοῦτον νὰ ἐκταθῇ ἐπὶ τῶν δασῶν.

Ἀλλὰ πρὸ πικρῆς τῆς ἀγάπης πρὸς τὸ δάσος μόνον τὸ σχολεῖν δύναται νὰ ἐμπνεύσῃ βελτίαν καὶ ἀνεξίτηλον.

Ἐὰν εἶχον τὴν τιμὴν νὰ εἶμαι δημοδιδάκτα-λος, ἀντὶ ἄλλων ἀγροτικῶν περιπάτων ἢ ἀντὶ τῶν μικρῶν μαθητῶν, τοὺς μικροὺς με-φίλους, κατὰ προτίμησιν εἰς τὰ ἐγγύς ὄρη.

Ἰπὸ τὴν σκιάν των τὴν ὁρμαίναν καὶ ἐν τῇ μέσῃ τῆς μυρσίνου ἀποπνίξις των ἢ αὐτοῦ ἐδι-δάσκον νὰ λατρεύουν τὸ δάσος καὶ νὰ ζητοῦν πρὸ αὐτοῦ μόνον ὃ, τι λογιζομένη χρῆσις ἐπιτρέπει.

Θὰ τοῖς εἴλεγεν, ὅτι ἂν δὲν ἔχουν πλέον τὰ δένδρα τὴν ψυχὴν τῶν Δρυάδων, ἔχουν ὅμως ἐν αὐτοῖς καὶ ἀπὸ τοῦ πνεύματος τῶν κακομημέ-νων πατέρων καὶ παππῶν των, τοὺς ὁποῖους ἐσκίαν καὶ εἰ ὁποῖοι ἀπείμαξαν ὑπὸ τὴν προ-στατευτικὴν ὁρμαίναν αὐτῶν τῆς ἐργασίας τὸν ἰδρώτα.

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ Σ. ΑΥΚΟΝΑΝ

ΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟΝ ΣΧΟΛΕΙΟΝ

ΕΝ ΕΛΒΕΤΙΑΙ

[Κατὰ τὸν ἐπὶ τῆς Παιδείας Σύμβουλον Κλίμα].

Προορισμὸς τοῦ δημοτικοῦ σχολείου εἶναι ἡ ἐκ-παίδευσις τοῦ λαοῦ, τοῦ ἰδρύοντος καὶ συντη-ροῦντος αὐτό. Ἐπιπλέον δ' ἐπιιδιώκει ἐκπαίδευσιν, ἥτοι τὴν τοῦ σώματος, τὴν τοῦ πνεύματος καὶ τὴν τοῦ χαρακτῆρος τῶν ἐμπειστωμένων πρὸ αὐτοῦ παιδίων. Ἀναλαμβάνει δὲ πρὸς αὐτὰ ὑπο-

χρεώσεις ὑπὸ ἐπιφύῳ ὑγιεινῇ, ἠθικῇ, εἰκονομι-κῇ καὶ κοινωνικῇ. Ἡ ἐκπαίδευσις ἡ προτί-θεται νὰ χρηρηγήσῃ δὲν ἀπεβλέπει μόνον εἰς τὰ παιδικὰ ἔτη τῆς ἐκπαίδευσης, ἀπεβλέπει ἰδίως καὶ πρὸ πάντων εἰς τὰ ἔτη τῆς εὐθύνης τοῦ μέλλοντος ἀνδρός ἢ τῆς γυναίκος.

Τὸ σχολεῖν ἔρα πρέπει πρῶτιστά νὰ ἐκ-σφαλίσῃ τὴν ὑγείαν τοῦ μαθητοῦ. Εἶνα ἀλήθεια αὕτη, ἥτις — ὁρμολομεν νὰ τὸ ἐκτελέσωμεν — καθίσταται ὁδηγὸς αἰσθη-στικῶν παρὰ τῶν ἀρχαῖς καὶ τῶν λυγρῶν τῆς ἰσχυρῆς. Ἰπὸ τὴν ἐπιδόρκα αὐτῆς βλέπομεν ἀνεγείρομεν πνεύ-μα καὶ οὐχὶ εἰς μόνας τὰς πολυκαθάρσεις πόλεις, τὰ σχολικὰ κτίρια, περὶ οἷα ὁμιλοῦμεν ἡδῇ. Καίμενα εἰς μέρη ἐπιμελῶς ἐκκαλεσμένα, ὑπὸ ὁρμαίναν ἀνεστίν ὑγιεινῶς, ἔχοντα τὴν οἶκον ἐλκυστικὴν, ὁκαθαρμένην κατὰ σχέδιον μεμελε-τημένα καὶ μετ' ἐμψυγμένης ἐκπαίδευσης, ὑπὸ τὴν ἐπιστησὶν ἐμπειρῶν ἀρχιτεκτονῶν καὶ ἱατρῶν, παρέχουσιν ἑρμηνεῖν τὸν ἄνθρωπον καὶ τὸ φῶς εἰς τὰ μικρὰ παιδία, τα ἔχοντα τὸν αὐτὸν ἀνταγωνισμὸν τῆς ἐκπαίδευσης καὶ τὴν ὁρμαίναν πρὸς τὴν ἐκπαίδευσιν. Εἰς τὴν ἀλήθειαν αὕτη ὁρμολομεν τὰ ἱατρικὰ παρρησιάζομεν τὰ ἀπεβλέποντα εἰς τὴν διαδύσιν τῶν ἀρχῶν τῆς ὑγιεινῆς, τῆς αἰσθη-στικῆς ὁλίστου εἰς τὸ πᾶν πλῆθος, ἔχοντα δ' ὡς ἀπετέλεσμα νὰ προφυλαττοῦν τοὺς μα-θητὰς ἀπὸ τῶν ἱπποδαιμονίων, ὅσων ἐξ ἀμαθίας, ἐξ ἀδυναμίας, ἐξ ἀκαταστάσεως εἰς τὸν γυναικῶν, ὅσων ὁλοφύτως ἀδυνατοῦν τὸν ἀνδρῶν τῶν ὁρμαίναν πρὸς τὴν παιδικὴν ἡλικίαν. Τὸ ἐκτελεστικὸν ὁ-μοιοτικὸν σχολεῖν ἀπαιτεῖ ὁδηγὸς περισσώτερον καὶ μετ' ἐπιτυχίας τὴν καθαρότητα τοῦ μαθη-τοῦ κατὰ τὴν εἰς τὴν τάξιν εἰσόδον αὐτοῦ. Πιστοῦμαι εἶναι αἱ εἰρηγίαι καὶ μετὰ τὸ εἶναι τῶν μαθητῶν ἀποκλήρων ὑπὸ ἐπιφύῳ περιουσίας, εἰθὺς πικρὸς ἄλλου καθήκοντος καὶ ἡμερησίως ἀσχελίας προηγείται ἡ ἐπιμέλεια περὶ τῆς καθα-ριότητος τῶν παιδίων, διότι δὲν ἐπιθυμοῦν νὰ τὰ ἀποπνίξῃ ὁ διδάσκαλος ἀμα τῇ ἐισόδῳ αὐτῶν εἰς τὸ σχολεῖν. Πλὴν φανὶ πόσα αἰσθη-στικῶς καὶ πρὸς τὸ ὄμμα τοῦτο ἡ ἐξίσταται ἀλη-θὴς καθ' ὁλοκληρίαν, ἡ περὶ τοῦ, τὰ κτίρια τὰ ἀνευ κρήνης ἢ ῥέοντος ὕδατος, τὰ ἀνευ αὐτῆς διὰ τὰ διευκολύματα, τὰ ἀνευ κατὰ τὴν ἀπο-χωρητικῶν, ἀνευ παρρησιάζοντων εὐρείων πρὸς ἀγί-νον διέλευσιν τοῦ φωτός καὶ τοῦ αἵματος ἄλλὰ πόσα σχολεῖα καὶ σήμερον συντηροῦνται κακῶς, ἔχοντα ἐπιπλὴ καὶ ὕλκεα ἐκτετακτικὰ, συ-κίνητα, ἐμπειρῶν τὴν καθαρότητα τοῦ ἄνθρωπου καὶ τὴν ἐνέργειαν τοῦ σκεπῶν; Πόσα εἰς τὰ μέρη, εἰθὺς αἱ ἱατρικαὶ ἐπιστάσεις εἰς τὰ σχο-λεῖα εἰνε σπανίαι ἢ ἀγνωστοί; Πόσα εἰς τὰ ὄρη, καὶ μετὰ τὸ ἀκόμη τῶν μεγάλων, αἰνεῖς ἔχοντα διερίτη σχολικὸν ἱατρῶν; Πόσα παιδία κατὰ γινόντα ἐκπαίδευσιν εἰς τὴν γυμναστικὴν καὶ εἰς τὰς παιδικὰς; διότι, ἂν τὸ παιδίον ἔχῃ ἀναγ-

κην φωτός και αέρος, ποιεῖ επίσης ἀπλήστως τὴν δρασιν καὶ τὴν κίνησιν.

Υπολείπεται δυστυχῶς πολὺ εἰσέτι τὸ πρακτικόν. Ἀλλ' ἔς σπεύσωμεν νὰ δημολογήσωμεν ὅτι ἡ ὥλησις ἐδόθη καὶ ὅτι ἐξαρτᾶται σήμερον εἰς πάντα τὰ καντόνια ἐκ τῶν ἀρμεδίων ἀρχῶν ὅπως τὸ σχολεῖον παρουσιάζῃ πάντα τὰ ἀπαιτούμενα τῆς ὑγιεινῆς ἐχέγγυα. Τὸ ἱματιοφυλάκιον, ἐνθα τὰ ἐνδύματα τὰ καθύγρα ἐκ τῆς βρογῆς ἢ τῆς χιόνης δύνανται ν' ἀποξηραίνωνται χωρὶς νὰ μολύνωσι τὸν αἶρα, δὲ ἀναπνεύσιν εἰ μαθηταὶ κατὰ τὸ μάθημα, δὲ εἶνε πλέον τι σπάνιον· αἱ δὲ ψυχρολουσίαι ἀρχίζουσι νὰ εἰσάγωνται ἀθρόα καὶ εἰς τινὰ μάλιστα μέρη θριαμβευτικῶς¹. Τὰ μαθήματα τῆς κολυμβητικῆς δοσιμερῶς συνενοῦνται μετὰ τῶν τῆς γυμναστικῆς· διοργανοῦνται μεθοδικῶς παιδιὰ ἐκτὸς τῶν ὥρῶν τῶν μαθημάτων διὰ τὰ παιδιὰ, ὧν εἰ γονεῖς δὲν δύνανται ν' ἀσχοληθῶσι περὶ αὐτῶν πρὶν ἢ ἐπαυκαμψῶσιν εἰς τὸν εἶκον ἀπὸ τοῦ ἐργασταρίου ἢ τοῦ ἐργαστηρίου ἐνθα ὑπηρετοῦσιν· φροντιστήρια δὲ παρέχουσιν ἄσπλον εὐεργετικὸν εἰς τὰ παιδιὰ κατὰ τὸν χειμῶνα ἢ κατὰ τὰς διακοπὰς².

Ἐπ' αὐτοῖς μεταξὺ τῶν πολιτῶν εἰς πρεσβεύοντες ὅτι τὸ ἰδεώδες τῆς ὑγιεινῆς τῶν μαθητῶν θὰ ἦτο πάντες, πλούσιοι καὶ πένητες, αἱ ἀγρόται καὶ ἄριστοι, ὅπως καὶ αἱ κατοικοῦντες εἰς τὰς πόλεις, νὰ ἔχωσι τροφήν καθημερινὴν ρωστικὴν καὶ ἐν ἐπαρκείᾳ. Ἦτο τοῦτο ἐν τῶν δογμάτων τοῦ Πεσπαλότση, δόγμα ἐξόχως φιλόφρονον, ἐκ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ ὁποῦ συνεστάθησαν πολυάριθμα σωματεῖα καὶ ἐταιρεῖαι πρὸς ἔδωσιν οὐ μόνον ἐν τοῖς μεγάλοις βιομηχανικαῖς κέντροις, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς χωριδαῖς τοῖς κατωμέναις ἐντὸς τῶν ὑψηλῶν ὀρέων, μαγειρείων, ἐστιατο-

¹ Ἐν Γενεύῃ, ἐν Ζυρίχῃ, ἐν Βασιλείᾳ κλπ. Ἐν Γενεύῃ αἱ ψυχρολουσίαι εἰσῆλθον εἰς τὸ ἐν τῇ ὁδῷ Νέκερ σχολικὸν ἴδρυμα. Δις λειτουργεῖ τὸ λουτρόν τοῦτο καθ' ἑβδομάδα ἐπὶ μίαν ὥραν ἐκάστοτε, εἰς ἐκάστην δὲ λειτουργίαν αὐτοῦ 72 μαθηταὶ δέχονται τὴν ψυχρολουσίαν. (Ἰδε ἐκθεσὶν τοῦ 1894—1895). Ἐν Νευσατέλ παρόμοια λουτρά εἰσῆλθον ἐν τῇ σχολείῳ τῆς συνοικίας τῶν Βαβλῶν καὶ τῆς τῆς Σερριέρης.

² Ἐν Γενεύῃ, Ζυρίχῃ, Λαυὸ δὲ Φόν κλπ. Ἐν Γενεύῃ, διὰ ν' ἀναφέρωμεν μόνον αὐτὴν, λειτουργοῦσι σχολικὰ φροντιστήρια ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ Ἰανουαρίου μέχρι τέλους Μαρτίου καὶ ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ Ὀκτωβρίου μέχρι τέλους Δεκεμβρίου. Κατὰ τὴν τελευταίαν σχολικὴν περίοδον ἐφορῶν εἰς αὐτὰ κατὰ μέσον ὅρον 264 μαθηταὶ τὴν μεσημβρίαν καὶ 1185 τὴν ἑσπέραν. Χάριν δοκιμῆς ἐδόθησαν δύο τοιαῦτα λειτουργοῦντα ἀπὸ τῆς 6 μέχρι τῆς 8 ἐσπερινῆς ὥρας διὰ παιδιὰ ἀμφοτέρων τῶν φύλων. Εἰς τοὺς μαθητὰς παρέχεται ἐλαφρὸν δείπνον.

Τὰ κατὰ τὰς διακοπὰς φροντιστήρια ἐλειτούργησαν τετράκις τῆς ἐβδομάδος ἀπὸ τῆς 24 Ἰουλίου μέχρι 18 Αὐγούστου, περιλαμβάνον δὲ 251 κοράσια καὶ 221 παῖδας. (Ἰδε ἐκθεσὶς 1894—1895).

ρίων εἰσνεὶ σχολικῶν, λειτουργούντων ἐν ὥρᾳ χειμῶνος καὶ παρεχόντων μερίδας θερμῆς τροφῆς, συνήθως δωρεάν, ριφήματος καταλλήλου εἰς τοὺς μαθητὰς, ὧν ἡ κατοικία ἀπέχει τόσον πολὺ ἐκ τοῦ σχολείου, ὥστε ἀδυνατοῦσι νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς αὐτὴν χάριν τοῦ γεύματος τῆς μεσημβρίας. Τὸ ζήτημα δὲν εἶνε ἀπλῶς ὑγιεινόν· εἶνε ἐνταυτῷ καὶ ζήτημα ἠθικῆς. Ἦ πεῖνα εἶνε κακὸς σύμβουλος. Πρακτικῶς τὸ παιδίον νὰ δραπετεύσῃ ἐκ τοῦ σχολείου καὶ νὰ καταπέσῃ διὰ τῆς ἀληθείας καὶ τῆς ἐπιστήμης. «Διὰ τῆς περιθάλψεως τῶν ἀπόρων παιδίων ἀνέξνεται ἡ ἀριθμὸς τῶν φοιτῶντων εἰς τὰ σχολεῖα μαθητῶν»· ταῦτα ἀνέφερον διάφοροι ἐκθέσεις, ὡς ἡ τοῦ Φριβύργου ἐν ἔτει 1893 καὶ ἄλλαι πολλαί. Τόσον καλῶς κατενόηθη τὸ τοιοῦτον εἰς πολλὰ καντόνια, ὥστε αὐτὴ ἡ Κυβέρνησις ἐνθαρρύνει ἠθικῶς καὶ ὕλκως τοὺς δήμους ν' ἀκολουθήσωσι τὸ παράδειγμα αὐτό, διὰ τὰ τοιαῦτα δὲ βελτιώματα χρησιμοποιοῦ τὸ δέκατον τῶν εἰσπραξέων τὸ περιεχόμενον εἰς τὰς Ὁμοσπονδίας Πολιτείας ἐκ τοῦ μονοπωλίου τοῦ εἰσπνεύματος¹. Ἀλλὰ καὶ χωρὶς ν' ἀποδώσωμεν τόσον εὖρος εἰς τὸν θεσμόν αὐτὸν τῶν σχολικῶν ροφημάτων, ἀρκεῖ ν' ἀναλογισθῶμεν πόσοι μαθηταὶ δὲν προσφυλάσσονται δι' αὐτοῦ ἐκ πανταεῶν νόσων, ἐξ ὧν εὐκόλως δύνανται νὰ προσβληθῶσι μετὰ πορείαν κοπιώδη ὑπὸ τὴν χιόνα ἢ τὴν βροχὴν καὶ δι' ὁδῶν σκολιῶν βαδίζοντες, φθάνοντες δὲ εἰς τὸ σχολεῖον κατάκοποι, κούφιοι, μὲ τὰ ἐνδύματα καὶ τὰ ὑποδήματα διαβρογὰ. Ἰλλυβιστὲ ποτε τὴν περιέργειαν νὰ παρατηρήσῃτε τί κερτίζουσιν ἐντὸς τοῦ σάκκου τῶν ἢ τοῦ καλάθου τῶν τὰ μικρὰ παιδιὰ καὶ τὰ κοράσια διὰ νὰ φάγωσι τὴν μεσημβρίαν; Σπανιώτατα εἶνε ἐρωδιασμένα μὲ τροφήν καταλλήλῃν διὰ τὴν ἡλικίαν καὶ τὰς ἀνάγκας τῶν. Τὰ συνήθη τρόφιμα εἶνε καφεὶς μὲ γάλα, ἄρτος, φέται μὲ βούτυρον ἢ μὲ γλύκυσμα, τυρὸς, γεώμηλα, κρυδία. Καὶ νὰ ἦσαν τούλα-

¹ Ἡ Πολιτεία τῆς Βέρνης μεταξὺ τῶν ἄλλων ὑποχρεοῖ τοὺς δήμους νὰ παρέχουσιν εἰς τὰ ἄπορα παιδιὰ τροφήν καὶ ἐνδύματα. Ἡ φιλόφρονος δ' αὕτη μέριμνα ἤρχει νὰ διαδίδηται αἰσίως. Κατὰ τὸ 1894 ἡ ἐπὶ τῆς Παιδείας Ἐφορὰ διένειμεν ἐπὶ τῇ σκοπῇ ταύτῃ εἰς 70 δήμους ποσὴν ἐξ 7,700 φράγκων, προεργασμένων ἐκ τοῦ δεκάτου τῶν ἐκ τοῦ οἰκονομικοῦ εἰσπραξέων.

Ἐν Γενεύῃ, κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος, τέσσαρες ἐταιρεῖαι ἐγορήγησαν ἐπὶ 92 ἡμέρας 24,342 μερίδας. Ποσὴν δὲ ἐκ φράγκων 350,15 ἐκ τοῦ αὐτοῦ κονδυλίου ληφθὲν ἐγορήγηθη χάριν τῆς τοιαύτης δαπάνης.

Ἐν Νευσατέλ τῇ ἐνεργείᾳ ἐταιρείας ἐγγυητοῦ πρὸς χορηγίαν τροφῆς ἐν τοῖς σχολείοις, σχεδὸν πάντα τὰ ἐξοχικὰ καὶ τὰ ὀρεῖνα σχολεῖα ἔχουσιν τανῦν καὶ τὸ ἴδιον αὐτῶν μαγειρείων. Ὁ θεσμός δὲ τοῦ χορηγεῖν τὸ ρόφημα εἰς τοὺς μαθητὰς εἶνε ἐπίσης λίαν διαδομένος εἰς πάντα τὰ διαμερίσματα τοῦ εἰρημένου καντονίου.

χιστον αὐτὰ εἰς ποσότητα ἐπαρκῆ! Μὲ αὐτὴν τὴν τροφήν τὰ ταλαιπωρὰ μικρὰ πρέπει νὰ ἐγκαρτερήσωσι μέχρι ἐσπέρας, μεθ' ὃ θὰ ἐπαυκαμψῶσι διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ, δι' ἣς μετέβησαν εἰς τὸ σχολεῖον. Ὡς πόσον εὐπρόσδεκτα εἶνε τὰ πινάκια μὲ τὸν θερμὸν καὶ ἀντίζοντα ζωμόν, ὅστις ἡμεῖς μὲ τὴν πωματικὴν εὐεξίαν παρέχει εἰς τὰ προσφιλῆ ἐκεῖνα παιδιὰ τὴν φαειρότητα καὶ τὴν εὐθυμίαν καὶ τὴν διαθέσιν πρὸς τὴν μελέτην!

Τὸ αὐτὸ ρητέον καὶ περὶ τῆς διανομῆς τῶν ἐνδυμάτων καὶ τῶν ὑποδημάτων τῶν γενομένων εἰς πολλὰ μέρη, εἰς εἰς Βέρνην, Βασιλείαν, Νευσατέλ, (καὶ ἰδίως ἐν Λαυὸ δὲ Φόν), Ζυρίχῃ κλπ. ἐπιμελεῖται συλλόγων ἢ ἐπιτροπῶν, ἢ καὶ παρ' αὐτῶν τῶν δήμων, τῇ προτροπῇ τοῦ Κράτους. Δὲν πρέπει ν' ἀποκρύπτωμεν ὅτι ἡ ἑλλειψὶς εὐπρεπῶν ἐνδυμάτων ὑπῆρξεν ἀνέκχεν ἢ μεγάλη ἐχθρὰ τῆς τακτικῆς εἰς τὰ σχολεῖα φοιτήσεως. Ἀλλ' ὅμως ἡ Πολιτεία, ἡ καταστήσασα τὴν τοιαύτην φοιτησὶν ὑποχρεωτικὴν, δὲν παρεῖδε τὸ ζήτημα τοῦτο, τὸ τόσον σπουδαῖον διὰ τὴν ὑγίαν τῶν παιδίων. Ἀπ' ἐναντίας γενναίως προέβλεψε περὶ τῶν ἀναγκῶν, ἔσται ἐγγενὸς αὐτῇ γνωστὰ. Τοῦτο δὲ δὲν εἶνε μέτρον πρόσφατον, ὡς ὅλ' ἡδυνάτο τις νὰ ὑποθέσῃ. Εἰς τῶν μάλλον περιέργων καὶ χρησίμων περὶ τὸ εἶδος τοῦτο θεσμῶν εἶνε ἀναμφύβολος καὶ ἡ ἐν Βασιλείᾳ λεγόμενος Schultuchi. Ἡ ἀπόφασις περὶ παροχῆς ἐνδυμάτων εἰς τοὺς μαθητὰς χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ συμβάντος τὴν 18 Ὀκτωβρίου 1856 φεβρουαρίου, τοῦ καταστρέψαντος ἐξ ἐλακλήρου σχεδὸν τὴν πόλιν τῆς Βασιλείας. Συνέστη τότε σύλλογος σκοπῶν τὴν προμήθειαν ἐνδυμάτων εἰς τὰ ἄπορα παιδιὰ, ὧν πολλὰ εἶχον ἀπορραγισθῆ ἔνεκα τῆς συμφορᾶς. Ὁ σύλλογος οὗτος διετετήθη διὰ τῶν αἰώνων, καὶ ἔκαστον ἔτος δὲ, προσεγγιζούσης τῆς 18 Ὀκτωβρίου, ἀπευθύνει ἐπικλήσιν πρὸς τὸ κανὼν διὰ τὴν ἀγορὰν τοῦ ἱερύχου τοῦ ἀναγκαζομένου πρὸς ἐνδυμασίαν τῶν εἰς τὰ σχολεῖα φοιτῶντων ἀπόρων παιδίων. Κατὰ τὸ 1895 τρισχίλιοι μαθηταὶ ἀμφοτέρων τῶν φύλων ἐνεδόθησαν διὰ τῆς φιλοφροντικῆς προνοίας τοῦ Schultuchi. Τὶ δὲ ἄλλο πρέπει νὰ εἰπωμεν περὶ τῶν κατὰ τὰς διακοπὰς ἀποικιῶν, δι' ὧν παρακληθύνονται ἐκ τῶν νοσηρῶν αὐτῶν κατωκημάτων ἑκάστον τῶν παιδίων ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας καὶ ἔκαστον ἔτος, εἰμὴ ὅτι εἰσὶν αὐταὶ μὲν τῶν ὠραιότερων καὶ εὐφυστέρων ἀπεναιῶν τοῦ τελευταίου τετάρτου τοῦ αἰῶνος μας; Τῇ ἐνεργείᾳ τῆς Κοινοβουλίας Ἰσχυρτικῆς Ἐταιρείας καὶ ἄλλων φιλοφρονικῶν συλλόγων, ἐφορήθησαν πολυάριθμα σωματεῖα, κυρίως ἐπὶ τῇ σκοπῇ τοῦ νὰ ἐξάγωσιν ἐκ τῶν πόλεων τὰ ασθενεῖς κοράσια παιδιὰ καὶ ἀποστέλλωσιν αὐτὰ εἰς ἐξοχικοὺς ἢ ὀρεινοὺς

τόπους, ὅπως ἀναρρώσωσιν ὑπὸ τὸν ἥλιον καὶ τὸν καθαρόν αἶρα καὶ χάρις εἰς δικταὶν τροφῆς, ἢ τὸ γάλα εἶνε ἡ κυρίᾳ βόσκῃ. Ἐν Βασιλείᾳ, Ζυρίχῃ, Νευσατέλ ὑπάρχουσιν ἐταιρεῖαι ἀκαταίτητες εἰς τοὺς μαθητὰς ἀμφοτέρων τῶν φύλων, καθυστεροῦντας λόγῳ ὑγείας καὶ ὕλικῶν μέσων ἀπέναντι τῶν συντρόφων τῶν¹.

[Ῥηταὶ τὸ τέλος]

ΤΟ ΗΘΙΚΟΝ ΚΥΡΟΣ

[Κατὰ τὸν Παύλον Ζαυὲ]².

Καλούμεν κῆρος νόμον τινός τὸ σύνολον τῶν ἀμοιβῶν καὶ τῶν ποινῶν τῶν προσκειμένων εἰς τὴν ἐκτέλεσιν ἢ τὴν παραβίασιν τοῦ νόμου. Οἱ πολιτικοὶ νόμοι ἐν γένει ποιοῦνται μάλλον χρῆσιν τῶν τιμωριῶν ἢ τῶν ἀμοιβῶν διότι αἱ ποιναὶ δύνατον νὰ φέρωνται μείον ἐπαρκῆς εἰς ἐκτέλεσιν τοῦ νόμου. Ἐν τῇ ἀγωγῇ, τούναντίον, αἱ προσταγαὶ ἢ αἱ νόμοι αἱ τεθειμένοι ὑπὸ τοῦ ἀνωτέρου χρῆζουσιν ἐπίσης τῶν τε ἀμοιβῶν καὶ τῶν ποινῶν.

¹ Ἐν Νευσατέλ ἡ ἐταιρεία τῶν κατὰ τὰς διακοπὰς ἀποικιῶν, μόλις ἀπὸ ὀλίγων ἐτῶν ἐθουσίσει, κέκτηται κεφάλαιον ἐκ φράγκων 32,589,200 (1895). Κατὰ τὸ 1895, 214 καὶ 215 ἀμφοτέρων τῶν φύλων εὐεργετήθησαν τῇ προνοίᾳ αὐτῆς. Ἡ ἐν Βασιλείᾳ ἐταιρεία κατέχει κεφάλαιον φράγκων 32,715,500 (1895). 330 καὶ 331 ἐπιδόθηκαν εἰς τὴν ἐργασίαν κατὰ τὰς διακοπὰς τῇ φροντίᾳ αὐτῆς, εἰς πάντα ὅ' ἐχορηγεῖται καὶ ἡρίσαν ἄρτος καὶ γάλα ἐπὶ τρεῖς συνεχεῖς ἡμέρας.

Ἐν Βέρνη, κατὰ τὸ 1894, 208 καὶ 209 ἀποσπάρησαν εἰς διάφορα μέρη τοῦ καντονίου, γνωστὰ διὰ τὸ ὕψος τῶν κλίμα· ἡ δὲ πάλις τῆς Ζυρίχης ἐπεμπε 120 ἐκ τῶν ἐν αὐτῇ παιδίων εἰς Ὁσταλμὸς, ὧν τρεῖς εἰς τὸ καντόνιον τῆς Ζυρίχης, εἰς εἰς τὸ καντόνιον τοῦ Βαυερ-Γαλλ καὶ πέντε εἰς τὸ καντόνιον τοῦ Ἀππονζελ· ἡ δὲ Λαυὸ δὲ Φόν ἐπεμπε 50 κοράσια καὶ 50 ἄρσενα καὶ εἰς τὸν σταθμὸν τοῦ Μονπελιέρ, εἰς ὕψος 825 μέτρων ὑπὸ τῆς ἐπιμελείας τῆς θαλάσσης.

² Μακρὸν μελέτην περὶ τοῦ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἀποβιώσαντος διακεκριμένου συγγραφέως καὶ φιλοσόφου Παύλου Ζαυὲ ἐδημοσίωσαν ὁ καθηγητὴς κ. Α. Δουμζόλης Κυριακῶς. Εἰς ἣς ὅσοι τῶν ἀναγνωστῶν τῆς «Ἑθνικῆς Ἀγωγῆς» οὐδὲν ἐγίνωσκον περὶ αὐτοῦ, ἔκαστ' ἡμῶν ἐμαθον περὶ τοῦ τῆς σχολῆς, εἰς ἣν ἀνήκει καὶ περὶ τῶν συγγραμμάτων, ἅπαντα εἰς φῶς ἐξέδωκε, καὶ περὶ τῆς καθόλου ἡθικῆς αὐτοῦ ὡς φιλοσόφου καὶ συγγραφέως. Ἰδύμενον δὲ μετὰ αὐτοῦ πνεῖται πολλὰ καὶ τῶν συγγραμμάτων τοῦ ὁ μακαρίτης Π. Ζαυὲ, ἰδίως δὲ μεμνημένους κατὰ πολλῶν ἐπιστῶν τὸ περὶ Τελικῶν αἰτίων πρὸς αὐτοῦ σφύρασμα, ἐν ᾧ ὁ συγγραφεὺς δὲν παραβλέπει μὲν τὴν ἀρχὴν τῶν Τελικῶν αἰτίων ὡς καθολικὴν καὶ ἀναγκαστικὴν ὡς τὰς αἰτιότητας καὶ τῆς ταυτότητος, ὡς φρονούσιν ἄλλοι διακεκριμένοι φιλόσοφοι τῆς σχολῆς ταύτης, αἱ δὲ Joffroy, ὁ Παννίκσκι, καὶ ὡς ἐρᾶνε καὶ αὐτὸς ὁ ἡμέτερος Παύλος, ἀλλ' ὅμως ἐπὶ τῶν θετικῶν ἐξαγομένων τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν πρὸ

Ἄλλὰ τί ἐννοητέον διὰ τῶν ὄρων ἀμοιβῆς ἢ ποιναί;

Ἡ ἀμοιβή εἶναι ἡ ἡδονή, ἣν ἀπέλαυσε τις κατὰ συνέπειαν ἀγαθῆς τινος ἢ ἀναρέτου πράξεως διὰ τοῦτον μόνον τὸν λόγον ὅτι αὕτη εἶναι ἀγαθὴ ἢ ἀναρετός.

Διακρίνοντας τὸ τίμιον ἀπὸ τοῦ ἡδέος καὶ τοῦ ὠρελίου εἶδμεν ὅτι ἡ πράξις, ἢ αἰνέσις ἡδονῆς, εἶναι ἡδονή, εἶναι δὲ ἐπιτελεσθῆναι ἐκ σεβασμοῦ πρὸς τὸν ἡθικὸν νόμον, μηδὲν λυμνισμένῃ ὑπὸ ὅψιν τῆς ὠρελίας ἢ τῆς ἡδονῆς. Ἀλλ' ἡ ἡδονή ἢ ἀποσπασθεῖσα ἀπὸ τῆς ἀναρέτου προθέσεως δὲν εἶναι διὰ τοῦτο κακόν· ἐκπνέρεται δὲ αὕτη ὡς ἀμοιβή. Διότι εἶναι ἴδιον πάσης ἀμοιβῆς νὰ παρέχῃ ἡμῖν ἡδονήν ἢ χαρὰν, ἐν ἁλλοῖς λέξεσι, νὰ συντελῇ εἰς τὴν ἡμετέραν εὐδαιμονίαν.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν τὴν ἀμοιβὴν δύο ἐτέρων γεγονότων, ἅτινα διακρίνεται μὲν πρὸς τὴν φύσιν, εἶναι δὲ κατὰ πολὺ διαφέροντα αὐτῆς. Εἶναι δὲ ταῦτα ἡ χάρις καὶ ἡ μισθός.

Ἡ χάρις εἶναι ἡδονή ἢ πλεονέκτημα, ὅπερ λαμβάνει τις εὖτε ἄλλος αὐτοῦ γενόμενος εὖτε κερδήσας αὐτό, ἀλλ' ὡς ἀπλὸν ὄφελος τῆς εὐνοίας τῶν ἁλλων. Οὕτω βραβεύει τις παρὰ χάριτος εἰς τοὺς αὐλικούς του, εἰ ἰσχυρὴ διανέμωσι χάριτος. Οὕτω λέγουσι περὶ τῆς χάριτος ἡ εὐνοίας τῆς τύχης, ἥτις σχεδὸν δὲν ἐκλείπει τοὺς προνομιστοὺς αὐτῆς. Καίτοι κατ' ἀρχὴν δὲν ὑπάρχει λόγος ὅπως ἐκλάβῃ τις τὴν χάριν ἐπὶ κακῆς συμπεριφορῆς, ἐπὶ τέλους ἐν τῇ συνθηκῇ κατήντησε νὰ σημερινὴ οὐχὶ μόνον πλεονέκτημα, εὖ περ' ἀξίαν ἐτύχομεν, ἀλλὰ καὶ πλεονέκτημα ἁπλόν. οὐχὶ μόνον νόμιμον τινα προτίμησιν, ἥτις ἔχει τὸν λόγον αὐτῆς ἐν τῇ συμπεριφορᾷ, ἀλλὰ καὶ ἐκλογὴν αὐτοκράτου κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἐναντίον τῇ δικαιοσύνῃ. Καὶ οὕτως ἀκόμη δὲν ἀποδίδεται εἰς αὐτὴν ἡ κακὴ αὕτη σημασία, ἡ χάρις ὡς ὄφελος καγαρισμένου θὰ διακρίνηται παντοτε τῆς ἀμοιβῆς, ἥτις, ἐκ τούτων, ὑπονοούμενως συνεκφαίνεται ἀνταπόδοσιν, ὅστις ὄφελος εἰς ἀμοιβὴν ἄλλου τινὸς πράγματος.

πάντων στηριζόμενος πανταχοῦ καταδεικνύει ὅτι ἡ τελεότης εἶναι νόμος τῆς φύσεως δι' ἀναγκάστου ἐπαγωγῆς ἀνακαλυπτόμενος καὶ βεβαιούμενος, ὅτι τὴν δὲν διέπει τὴν φύσιν, ἀλλὰ Νόος, καὶ ὅτι οὐ μόνον ὑπάρχει σκοπὸς ἐν τῇ δημιουργίᾳ, ἀλλὰ καὶ ὅτι ὁ σκοπὸς οὗτος εἶναι τὸ ἀγαθόν. Συντομον ἀνάγνωσιν τοῦ περιεχομένου τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος συγγράμματος ἐποιήσατο ἄλλοτε ἐν τῇ «Ἀναπλάσει» καὶ ὁ ἀξιότιμος κ. Ι. Σκαλτσούνης, θεωρεῖ δὲ καὶ οὗτος τὸ σύγγραμμα τοῦτο ὡς ἐν τῶν ἀριστουργημάτων τῆς φιλοσοφίας τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, εἰς ὃ καὶ ἀποδίδει μετὰ καὶ ἄλλων προόντων τῆς πνευματικῆς τῶν Γάλλων σχολῆς τὴν ἐν Ἑλλάδι μεταστροφὴν τοῦ δημοσίου πνεύματος πρὸς τὰς θρησκευτικὰς ἰδέας καὶ πεποιθήσεις καὶ τὴν ἐν αὐτῇ ἐπίρρωσιν τοῦ θρησκευτικοῦ συναισθήματος. Σ. τ. Μ.

Ἐν τούτοις πᾶσι ἀνταπόδοσις δὲν εἶναι κατ' ἀνάγκην ἀμοιβή, καὶ ἐνταῦθα ὀφείλομεν νὰ ποιήσωμεν ἄλλην τινὰ διακρίσιν τῆς ἀμοιβῆς ἀπὸ τοῦ μισθοῦ. Ὁ μισθὸς εἶναι τὸ τίμημα, ὅπερ πληρώνομεν εἰς ἀμοιβὴν προσανεχθείσης ὑπηρεσίας. Ὁ μισθὸς στηρίζεται ἐπὶ τῆς ὠρελίας ἢ ἀμοιβῆς, τούτων, ἐπὶ τῆς δικαιοσύνης. Μικρὸν ἐνδεχέμεν τὸ αἶτιον τὸ παρρημῶν ἀνθρωπίνον τινα εἶναι παρὰ τὴν ἡμῖν ὑπηρεσίαν· αὐτὴν ταύτην τὴν ὑπηρεσίαν καὶ οὐδὲν ἄλλο ἡμεῖς πληρώνομεν. Ἔτι δὲ μᾶλλον ἡ ἰδέα τοῦ μισθοῦ ἀποκλείει τρόπον τινα πᾶν ἡθικὸν στοιχείον. Διότι ὁ παρρημῶν ἡμῖν ὑπηρεσίαν προθύμως καὶ ἐξ ἀφαισώσεως ὅς ἡρνεῖτο νὰ πληρωθῇ ἀντ' αὐτῆς διὰ μισθοῦ· καὶ ἀμοιβῆς ὁ πωλὼν ἡμῖν τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ δὲν ἐννοεῖ εἶναι ἡ ἀμοιβή, ἣν ἡμεῖς τῷ δίδομεν ἀντ' αὐτῆς, εἶναι ἀμοιβή τῶν ἀγώνων αὐτοῦ, ἀλλὰ, τούτων, εἶναι εὖτε ἀπολαβὴ τὸ ἰσχύον αὐτῆς εἰς χρήματα, τῆς ἀμοιβῆς ἀφαισώσεως ἀείποτε πλάτος τι, ὡς πᾶν ὅ,τι εἶναι ἡθικόν, ἐν ᾧ ὁ μισθὸς κανονίζεται κατὰ τὸν οικονομικὸν νόμον τῆς προσφοράς καὶ τῆς ζητήσεως. Ὁ Ἀδάμ Σμιθ εὐρυέστατα ὑπέδειξε τὴν διαφορὰν ταύτην ἐν τῇ περὶ τοῦ πλούτου τῶν ἐθνῶν πραγματείᾳ αὐτοῦ.

Ἀμοιβῆς ὅς ὄντως τις τιμωρίαν πᾶσαν ποινὴν ἢ πᾶσιν ἐπὶ βλάβῃ μόνον εἰς κακὴν τινα πράξιν διὰ τοῦτο μόνον ὅτι εἶναι κακὴ πράξις. Ἡ τιμωρία ἀντιτάσσεται εἰς τὴν ζημίαν ἢ τὴν βλάβην, τοῦτ' ἐστὶν εἰς τὸ κακόν, ὅπερ ἀδίκως ἐπραξάμεν. Αἱ προσβολαὶ τῆς τύχης ἢ τῶν ἀνθρώπων δὲν εἶναι τιμωρίαι. Δύναται τις νὰ προσβληθῇ μηδαμῶς τιμωρούμενος διὰ τοῦτο. Καίτοι δυνατόν εἶπεν γενικῶς, ὅτι τὰ κακά, τὰ ὅπερ προσβάλλουσι τοὺς ἀνθρώπους, εἶναι συχνάκις αἱ τιμωρίαι τῶν ἀμωρτημάτων αὐτῶν, ἐν τούτοις ὀφείλει νὰ μὴ ἐκλάβῃ τις τοῦτο κατὰ γράμμα· ἄλλως ὅς μετέβαλλεν εὐκολώτατα τοὺς δυστυχεῖς εἰς ἐνόχους.

Καίτοι αἱ ἀμοιβαὶ καὶ αἱ ποιναὶ δύνανται νὰ ὦσι κατὰ δεύτερον λόγον μέσα δὴνησύντα εἰς τὸ ἀγαθόν ἢ ἀποτρέποντα ἀπὸ τοῦ κακοῦ, δὲν δύναται ὅμως νὰ εἶναι αὕτη ἡ εὐσιμότης αὐτῶν ὑπηρεσία εὖτε ἡ ἀληθὴς αὐτῶν ἰδέα. Ἀναμφισβήτως εἰς ἀνθρώποις ἐν τῇ ἀσθενείᾳ αὐτῶν χρήζουσι βεβαιότητας ἐν τῇ ἀναζητήσει τοῦ ἀγαθοῦ καὶ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον καταναγκασμοῦ πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ κακοῦ· ἐνταῦθα ἐρχεται ἡ ἀνάγκη τοῦ νὰ παρακινῶμεν αὐτοὺς διὰ τοῦ γοήτρου πλοῦτος τινος ἀγαθοῦ ἢ νῦν ἀστέλλωμεν αὐτοὺς διὰ τῆς ἀπειλῆς φερόμενου τινος κακοῦ· ἀλλ' οὗτος εἶναι ὁ πρῶτος βαθμὸς καὶ τὸ πρῶτον ἀποτέλεσμα τῆς ἀμοιβῆς καὶ τῆς τιμωρίας· ἵνα δὲ ἀκριβοποιήσωμεν, αἱ ἀμοιβαὶ καὶ αἱ ποιναὶ δὲν δύνανται νὰ θεωρηθῶσι ὡς μέσα χωρὶς νὰ προσβάλῃ τις τὴν καθαρότητα τοῦ ἡθικοῦ νόμου.

Παρὰ τοῖς κτήνεσιν, ἅτινα εὖτε ἐλευθερίαν εὖτε λόγον ἔχουσιν, αἱ ἀμοιβαὶ καὶ αἱ τιμωρίαι δὲν δύνανται νὰ ἰσχύωσιν εἰρηλ' ὡς θέλωμεν ἢ ἀπειλᾷ· παρὰ τοῖς κτήνεσιν, ἅτινα εὖτε τὴν ἐλευθερίαν ἔχουσιν εἰσέτι εὖτε τὸν λόγον, τὸ αὐτὸ εἶναι συμβαίνει· συχνάκις ἐπὶ τέλους τὸ αὐτὸ συμβαίνει παρὰ τοῖς ἀνθρώποις, ὡς πολλοὶ σχεδὸν δὲν ἔχουσι μείζονα λόγον ἢ τὰ κτήνη. Ἀλλὰ τὰ μέσα τῆς ἐνεργείας, ἅτινα πειθοναγκάζουσι τὴν βούλησιν διὰ τῆς ἐλπίδος ἢ τοῦ φόβου, διὰ τῆς ἡδονῆς ἢ τῆς λύπης, ἀκέρως δύνανται νὰ ὀνομασθῶσι ἀμοιβαὶ καὶ ποιναί.

Καταστρέφει τις αὐτὴν τὴν οὐσίαν τοῦ ἡθικοῦ νόμου φανταζόμενος αὐτὸν ὡς νόμον ὑλικόν, φτίνει δὲον νὰ ἐπακολουθῶσιν ὑποσχέσεις καὶ ἀπειλαί.

Τὸ αὐτὸ συμβαίνει ἀναμφισβήτως περὶ τοῦ πολιτικοῦ νόμου. Νόμος, ὅστις δὲν θὰ εἶχεν ὑλικὸν κύρος, θὰ ἦτο νόμος ἀτελεσφόρητος. Ἰστορή, εἰς ἣν δὲν παρέπαιται ἡ ἰσχύς τοῦ νὰ γείνη ἀκούστη, δὲν εἶναι πλέον προσταγὴ, εἶναι ἀπλήρη συμβουλή. Ἰδὲν ὁ πολιτικὸς νόμος εὐρίσκειτο αἰφνης ἀπηλλοτριμένος παντὸς κύρους, εὖτε θὰ ἀπέβαλλε κατ' ἀνάγκην τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἐπιτακτικοῦ νόμου καὶ θὰ ἦτο πλέον καθαρῶς ἐνδοικεικίς. Ὁ δικαστὴς θὰ ἐπέσει γινώσκων τοῖς πολιταῖς (ἅτινες εὖτε τὸν χρόνον εὖτε τὸ μέσον ἔχουσιν ἵνα ἐπιδοθῶσιν εἰς τὴν μελέτην ταύτην), ὅτι ὁ δαῖνα νόμος φαίνεται αὐτοῖς τὸ συναισθηματικὸν καὶ δικαιοκρατικὸν τῶν μέσων δικῶς κανονισμοῖς τὰ δαῖνα συμφέροντα. Ἰδὲν εἰς ἀνθρώποις ἦσαν πρόνοιαι, ἀναμφισβήτως τοιαύτη ἐνδοικία θὰ ἦτο. Ἀλλ' ἰδὲν εἰς ἀνθρώποις ἦσαν πρόνοιαι, δὲν θὰ εἶχον χρᾶιν τῶν νόμων καὶ αὐτοὶ εὖτε περαιομένοι ὑπὸ τῶν συμφερόντων καὶ τῆς συνειδήσεως αὐτῶν θὰ εὐρίσκον ἐν ἐκάστη περιπτώσει τὴν τελεσφορικότητα τῶν λύσεων. Δὲν ὑπάρχουσι λοιπὸν γενικαὶ νόμοι εἰρηλ' διότι εἰ ἀνθρώποις δὲν εἶναι πρόνοιαι. Διότι αὐτοὶ ἰκαίνοι, αἵτινες θέτουσι τὸν νόμον καὶ ὑποτίθενται ὅτι εἶναι ἱκανοὶ ν' ἀποκαλύψωσι τὸ ἀριστον ἀφηρημένως, ὅς εὐρεθῶσι κατὰ τὴν πράξιν ἐπίσης ἐν πειρασμῷ, ὡς εἰ ἄλλοι νὰ παραβιάσωσι τὸν νόμον. Ἐνταῦθα ἐπαίεται ὅτι ὁ ἀνθρώπος πειραζόμενος ἀείποτε ὑπὸ τοῦ ἰδικιτέρου αὐτοῦ ἢ τοῦ νῦν συμφερόντος του, ὅπως παρὰ τὴν τὸν νόμον, δέον νὰ καταναγκασθῇ διὰ τινος ποινῆς, ἐνίοτε δὲ νὰ παρακινήθῃ διὰ τινος ἀμοιβῆς ὅπως ὑπακούσῃ εἰς αὐτόν.

Τοῦ κύρους ὁρισθέντος ὡς πρὸ μικροῦ ὀρίσκαμεν αὐτό, δύναται τις νὰ ἐφαρμόσῃ τοιαύτην τινὰ ἰδέαν εἰς τὸν ἡθικὸν νόμον; Τοῦτο δύναται νὰ

Καὶ ὅσον εἰς ἀνθρώποις φωτίζονται, πολλοὶ νόμοι μεταβάλλονται ἀπὸ τῆς καταστάσεως τῶν ἐντολῶν εἰς τὴν τῶν συμβουλῶν. Ἰὰ ἡθὴ ἀντικαθιστῶσι τὰς ποινάς.

φανῇ ἀντιφάτικόν κατὰ πρώτην ὅψιν πρὸς τὸν ἐξετάζοντα τὴν ἰδικιτέραν φύσιν τοῦ νόμου τούτου.

Ὁ ἡθικὸς νόμος ἔχει τὸν χαρακτῆρα τοῦτον τοῦ ν' ἀπαιτῇ τὴν ἐκτέλεσιν αὐτοῦ ἀπὸ καθ' ἑαυτοῦ πρὸς αὐτὸν τοῦτον, καὶ τοῦτο εἶναι τὸ καλούμενον καθῆκον. Ἰδὲν ἄλλος λόγος τοῦ ἐπιτελεῖν τὸν νόμον ἐκτός τοῦτου εἶναι τρόπος τοῦ παραβιάζειν τὸν νόμον. Ἰδὲν ὁ νόμος ἐκτελεῖται ἡθικῶς, τοῦτο μικρὸν ἐνδεχέμεν καὶ δὴ καὶ ἡμεῖς ἐνδεχόμεν ὑπὸ ἡθικὴν ἐπεψιν. Δέον νὰ ἐκτελεῖται κατὰ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ, ὅ ἐστι κατὰ τὴν ἐνδομυρὸν αὐτοῦ φύσιν, διότι εὖτε εἶναι ὁ νόμος. Ἡ ἡθικὴ προθέσις συνιστᾷ τὴν ἡθικότητα. Ὁ δὲ οὐδὲν κύρος δύναται νὰ βιάσῃ τὸ ἐνεργὸν αἶτιον εἰς τὴν ἡθικὴν πρόθεσιν καὶ φαίνεται τούτων, εἶναι τοῦτο δύναται ν' ἀλλοιωθῇ αὐτόν. Διότι, ἰδὲν ἐγὼ ἐκτελῶ τὸν νόμον μόνον διὰ τὴν ἀμοιβὴν καὶ τὰς παραμυθίας τῇ παρὰ τῆς τιμωρίας, δὲν τὸν ἐκτελῶ πλέον δι' αὐτὸν τοῦτον. Ἰδὲν, ἐκ τούτων, ἐγὼ ὀφείλω νὰ τὸν ἐκτελέσω δι' αὐτόν τοῦτον, εἶναι ὅμως φαλὸς καὶ δὴ καὶ ἐκτελεῖται νὰ προσθέσω ἕτερον αἶτιον ἐκείνου πρὸς παραμυθίαν τοῦ νόμου. Κύρος, εἰς ἀνθρώποις ὀφείλομεν, μόνον ὅταν προκύπτει ν' ἀναγκάσῃ τις τινὰ νὰ ἐκτελέσῃ ὑλικῶς τὸν νόμον· διότι ἐνταῦθα, τοῦθ' ὅπερ ἐνδεχέμεν, δὲν εἶναι τὸ αἶτιον, εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα. Ἰκαί δὲ, τούτων, ὅπου τὸ αἶτιον δέον νὰ ἐνεργήσῃ, τὸ προσθέται ἕτερον εἰς ἐκεῖνο, ὅπως καταστήσῃ τις αὐτὸ τελεσφόρον, εἶναι ἀντίφασις εἰς τοὺς ὄρους.

Ἰδὲν λοιπὸν παχυλὸς τρόπος τὸ φανταζέσθαι τὸ ἡθικὸν κύρος καὶ συλλαμβάνειν αὐτὸ κατὰ τὸ πρότυπον τῶν νομικῶν κυρώσεων, ὅς ἀπαιτῶμεν ἐν τῇ πείρᾳ τοῦ ἀστικοῦ καὶ πολιτικοῦ ἡμῶν βίου. Ἡ ἐπεψιν αὕτη εἶναι συνέπειαν συστήματος, ὅπερ φαντάζεται τὸν ἡθικὸν κόσμον ὡς τὸν πολιτικὸν ὑποκαίμενον εἰς κανόνας καὶ ἀπαγορεύσεις πηγάζουσας ἐκ τινος υπερτάτης καὶ ἀπολύτου ἐξουσίας. Εἶναι ἡ ἰδέα τῆς βίης λαλομένης. Ὁ εἶπῃ τις ὅτι ἔσται ἀμοιβῶν καὶ ποινῶν ὁ νόμος θὰ εἶναι ἀτελεσφόρητος. Ἀπαντῶμεν· θὰ εἶναι ὅτι θὰ εἶναι ἄλλ' ἰδὲν, ἵνα καταστήσῃ αὐτὸν τελεσφόρον, καταστρέφῃ τὴν οὐσίαν αὐτοῦ, καθιστᾷ αὐτόν ἐτι μᾶλλον ἀτελεσφόρον· διότι τὸν καθιστᾷ μηδέν.

Ἰαυτὰ λέγοντες ἐννοοῦμεν ὅτι γὰρ ὅτι δέον ν' ἀρνηθῶμεν τὸ κύρος τοῦ ἡθικοῦ νόμου; Ὁχι, ἀναμφισβήτως, ἀλλ' ὀφείλομεν νὰ φαντασθῶμεν αὐτὸ ἄλλως καὶ νὰ μὴ συγχέωμεν τὸ νομικὸν κύρος πρὸς τὸ κύρος τὸ καθ' αὐτὸ ἡθικόν.

Ἡ φυσικὴ πίστις τῶν ἀνθρώπων εἰς ἡθικὸν τι κύρος βραβεύεται ἐπὶ τῆς γνώσεως τῆς δικαιοσύνης καὶ ἰδὲν τοῦ εἶδους τούτου τῆς δικαιοσύνης, ἥτις καλεῖται διανεμητική. Ὁ ἀκριβέστατος

τύπος τῆς δικαιοσύνης δ' ὁμοίως παρὰ τῶν ἀρχαίων εἶναι ὁ ἐξῆς: *summa cuiusque* (ἐκάστη τὰ ἴδια). Οὐχὶ ὅπως ἐκτελεῖται ὁ νόμος δέον νὰ ὑπάρχωσιν ἐν τῇ ἡλικίᾳ ἀκριβὲς καὶ ποιναί, ἀλλὰ διότι ἐξετελέσθη ἡ περὶ βλάβης. Βεβαιοῦς ὁ ἄνθρωπος, ὅστις πράττει τὸ ἀγαθόν, δὲν ὀφείλει νὰ σκοπῇ εἰς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ εὐδαιμονίαν, ἀλλ' ἡ δικαιοσύνη, καὶ ἐννοούμεν διὰ ταύτης πρόσβλεψιν δικαίαν, δεῖν νὰ σκοπῇ εἰς τοῦτο χάριν αὐτοῦ. Ἀνόητον θὰ ᾔητο, εἰν ὁ ἄνθρωπος ὑπερβῇ μὲν ὑπὸ τοῦ ἡλικίου νόμου εἰς τὴν προχρημάτωσιν τῆς δικαιοσύνης, εὐδαιμονίαν δὲ δικαιοσύνην ὑπῆρχε σχετικῶς πρὸς αὐτόν. Θὰ ὤφειλεν ἐκάστη κατὰ τὴν ἀξίαν αὐτοῦ, εὐδὲν δὲ θὰ ὀφείλετο αὐτῷ κατὰ τὴν ἀξίαν αὐτοῦ! Τοῦτο εἶναι ἀντιφατικόν· εὐτυχὴς ἡ μὲν συνειδήσις θέλει ὅπως ἀποσπασώμεν τὴν δικαιοσύνην ἀπὸ τῆς σκέψεως τῆς εὐδαιμονίας, ἡ δὲ δικαιοσύνη ἀπαιτεῖ ἵνα ἡ εὐδαιμονία ᾖ ἀποσπαστὸς ἀπὸ τῆς ἀρετῆς. Τοιαύτη εἶναι ἡ ἀληθὴς ἀρχὴ τῆς ἀκριβείας. Αὕτη προέρχεται ἐκ τῆς δικαιοσύνης καὶ οὐχὶ ἐκ τῆς ὀφειλῆς.

Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἡ τιμωρία ἐν τῇ ἀληθείᾳ αὐτῆς ἐννοεῖται δεῖν νὰ μὴ εἶναι μόνον ἀπειλὴ ἀσφαλιζούσα τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ νόμου, ἀλλ' ἐπανόρθωσις ἢ ἐξιλίωσις, ἥτις νὰ διορθῇ τὴν παραβάν αὐτοῦ. Ἡ τάξις, ἣν διετάραξεν ἀποστατίας τις θύλησις, ἀποκαθίσταται διὰ τοῦ πηλὸς, ὅπερ εἶναι ἡ συνέπεια τοῦ δικαίου γένους ἀμνηστίας. Κατ' ἄλλην ἐννοίαν δύναται τις νὰ εἴπῃ μετὰ τοῦ Πλάτωνος, ὅτι ἡ τιμωρία εἶναι τὸ φάρμακον τοῦ πλημμελήματος. Τῷ ὅτι, τῆς ἀδικίας καὶ τῆς κακίας οὐσῶν εἰναι νοσημάτων τῆς ψυχῆς, βεβαιὸν εἶναι ὅτι τὸ παθημα εἶναι τὸ φάρμακον αὐτῶν, ἀλλ' ἐπὶ τῷ ὅτι τὸ παθημα τοῦτο νὰ γίνηται δεκτὸν ὡς τιμωρία. Οὕτως ἡ λύπη ἔχει δύναμιν καθαρτικὴν καὶ ὅτι ἀντὶ νὰ θεωρῇται ὡς κακόν, δύναται νὰ ὀνομασθῇ ἀγαθόν.

Ἐτέρω σύγχυσις ἰδεῶν, ἣν ὀφείλομεν ἐπίσης νὰ ποσύνωμεν καὶ ἥτις εἶναι λίαν διχασμένη μετὰ τῶν ἀνθρώπων, εἶναι ἐκείνη, ἥτις συνίσταται εἰς τὸ νὰ ἐκλυθεῖν τις ὡς ἀγαθὸν αὐτὴν ταύτην τὴν ἀρετὴν καὶ ὡς κακὸν τὴν τιμωρίαν. Τῶν δύο τούτων ἰδεῶν οὐσῶν ἀείποτε ὅντως συννηωμένων, εἶναι σύμφωνον πρὸς τοὺς νόμους τῆς συζεύξεως τῶν ἰδεῶν ἐνισχυμένων ἄλλως τε ὑπὸ τῶν φυσικῶν ὁρμῶν τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας νὰ καλῶμεν ἀγαθὸν ἢ κακόν, ὅτι δὲν εἶναι εἰμὴ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ κακοῦ. Οὕτω τὸ παιδίον πιστεύει ὅτι τὸ ἀγαθὸν αὐτοῦ εἶναι νὰ λαμβάνῃ βραβεῖα καὶ νὰ ποφύγῃ τὰς ποινάς. Οὕτως οἱ ἄνθρωποι εἶναι μᾶλλον ἀγέρωχοι διὰ τοὺς τίτλους καὶ τὰς τιμὰς ἢ διὰ τὴν ἀληθινὴν ἀξίαν, δι' ἣς ἀπέκτησαν ταῦτα. Οὕτω δὲ φεβύνται οὗτοι τὴν φυλακὴν

μᾶλλον ἢ τὸ ἐγκλημα καὶ τὴν καταισχύνον μᾶλλον ἢ τὴν κακίαν. Διὰ χρῆζομεν μεγίστου θάρρους ὅπως ὑπομεινώμεν γενναίως τὴν ἀδικον τιμωρίαν καὶ ἵνα εἴπωμεν ὡς ὁ ἦρος τῆς τραγωδίας

«Τὸ ἐγκλημα ποιεῖ τὴν καταισχύνον καὶ οὐχὶ ἡ λαιμητόμος».

Πρὸ μικροῦ ἐξηγήσαμεν τὴν φύσιν τοῦ κύρους ἐν γένει, ὡς διακρίνωμεν τῶρα τὰ διάφορα εἶδη τοῦ κύρους.

Διακρίνωμεν τέσσαρα εἶδη κύρους.

α') Τὸ φυσικὸν κύρος· β') τὸ νομικὸν κύρος· γ') τὸ κύρος τῆς δημοσίας γνώμης· δ') τὸ δωρικὸν κύρος.

α') Τὸ φυσικὸν κύρος εἶναι ἐκεῖνο, ὅπερ στηρίζεται ἐπὶ τῶν φυσικῶν συνεπειῶν τῶν πράξεων ἡμῶν. Φυσικὸν εἶναι ἵνα ἡ ἐγκράτεια δικτηρῇ καὶ ἀποκαθιστῇ τὴν ὑγίαν, ἡ δὲ ἀκρατεία ἡ ἡ αἰτία τῆς νόσου. Φυσικὸν εἶναι ἵνα ἡ ἐργασία ἐπάγῃ τὴν εὐμάρειαν τῶν τοῦ βίου, ἵνα ἡ ὁκνηρία ἡ πηγὴ ἀθλιότητος καὶ πτωχείας. Εἶναι φυσικὸν ἵνα ἡ χρηστότης ἐμπεδοῖ τὴν ἀσφάλειαν, τὴν πίστιν καὶ ἀγαθὴν ὑπόληψιν, ἵνα τὸ ὀέρρος ἀπομακρύνῃ τὴν περιπτωσιν τοῦ θανάτου, ἵνα ἡ ὑπομονὴ καθιστῇ τὸν βίον μᾶλλον ἀνεκτόν, ἵνα ἡ εὐνοία προσελκύῃ τὴν εὐνοίαν, ἵνα ἡ πονηρία ἀπομακρύνῃ τοὺς ἀνθρώπους ἀπ' ἡμῶν, ἵνα ἡ ἐπιτομία καθιστῇ αὐτοὺς δυσπίστους κλ. Ταῦτα τὰ γεγονότα συχνάκις ἐπαληθεύονται ὑπὸ τῆς παρατηρήσεως ἐπήγαγον τοὺς ἑπικουρείους εἰς τὴν σύγχυσιν τοῦ τιμῶν πρὸς τὸ ὀφίλιμον.

β') Τὸ νομικὸν κύρος εἶναι πρὸ πάντων ποινικὸν κύρος. Τοῦτο σύγκειται ἐκ τιμωριῶν, ὡς ὁ νόμος ὥρισε κατὰ τῶν ἐνόγων. Ὑπάρχουσιν ἐν γένει ὀλίγοι ἀκριβὲς ὁρισμένοι ὑπὸ τοῦ νόμου, δύναται δ' αὐταὶ νὰ καλῶσιν εἰς τὴν καλουμένην ἀγαθὴν ὑπόληψιν τῶν ἀνθρώπων.

γ') Τὸ νέον τοῦτο κύρος συνίσταται εἰς τὴν γνώμην, τὴν ὅποιαν οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι φέρουσιν περὶ τῶν ἡμετέρων πράξεων καὶ περὶ τοῦ ἡμετέρου χαρακτῆρος. Εἶδομεν ὅτι ἐν τῇ φύσει τῶν ἀγαθῶν πράξεων ἐγκτεται νὰ ἐμπνέωσιν αὐταὶ τὴν ἀγαθὴν ὑπόληψιν, καὶ τῶν κακῶν πράξεων τὴν μομφὴν καὶ τὴν περιφρόνησιν. Ὁ τίμιος ἄνθρωπος ἀπολαύει ἐν γένει τῆς τιμῆς καὶ τῆς δημοσίας εὐδοκίμησης. Ὁ ἀτίμος, ἐπὶ δὲ καὶ ἐκεῖνος, ὅν οἱ νόμοι δὲν προσβάλλουσιν, ἀπολαμβάνει κακὴν ὑπόληψιν, ἀποστροφὴν καὶ περιφρόνησιν κλ.

δ') Ἐπὶ τέλους κύρος ἀκριβέστατον καὶ βεβαιοτάτον εἶναι τὸ προσεχόμενον ἐξ αὐτῆς τῆς συνειδήσεως καὶ τοῦ ἡλικίου συναισθήματος. Ἐνταῖθα παραπέμπομεν εἰς ὅσα ἄλλοτε περὶ τούτου ἐσημασεύσαμεν.

Αἱ διάφοροι αὐταὶ κυρώσεις εἶναι ἐπαρκεῖς ὅπως ἐκανοποιήσωσι τὸ περὶ δικαιοσύνης ὁρίμε-

νον ἡμῶν; Εὐδαλόν εἶναι νὰ ποδείξωμεν ὅτι δὲν εἶναι ταυτῆς.

Κατ' ἀρχὴν ἡ εὐδαιμονία καὶ τὸ ἀγαθὸν ὄφειλον νὰ εἶναι κατ' εὐθὺν λόγον ἐκάτερον πρὸς τὸ ἕτερον· ἀλλὰ δὲν ἔχουσιν οὕτως ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ βίῳ. Πῶς εἶναι τὰ στοιχεῖα τῆς εὐδαιμονίας εἰς τὸν ἄνθρωπον; Τῷ ὅτι δύναται τις νὰ ἀναγάγῃ εἰς δύο τάξεις τὰς ἡδονὰς καὶ τὰς λύπας τὰς θεωρουμένας ὡς κυρώσεις τοῦ ἡλικίου νόμου· α') Ἰκεῖναι, αἱ ὁποῖαι οὐδαμῶν σχέσιν ἔχουσιν, οὐδένα σύνδεσμον πρὸς τὸ ἡλικιὸν ἀγαθόν, ὅ ἐστιν αἱ ἐξερτῶμεναι ἐκ τῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου ὡς αἰσθητικῆς καὶ νοήμονος ὄντος, οὐχὶ δὲ ὡς ἡλικίου, ἐπὶ παραδείγματός, αἱ ἡδοναί, τὰς ὁποίας παρέχουσιν ἡμῖν τὰ πλοῦτη, ἐκεῖναι, αἱ τινες ὀφείλονται εἰς μεγάλην γοημματολογικὴν ἢ πολιτικὴν δόξαν. β') Αἱ ἡδοναὶ αἱ ἔχουσιν ἄμεσον σχέσιν πρὸς τὸ ἡλικιὸν ἀγαθόν, ἐπὶ παραδείγματός, αἱ ἡδοναὶ τῆς ἀγαθῆς φήμης καὶ ὑπολήψεως καὶ αἱ ἐσωτερικαὶ ἐκεῖναι καὶ μᾶλλον ἀπόρητοι ἡδοναί, τὰς ὁποίας οὐδεὶς δύναται ν' ἀρκεῖται ἀπὸ τινος καὶ αἱ τινες ἐν τῇ βίῳ τῆς συνειδήσεως ἀντισταθμίζουσιν ἐνίοτε τὰς μεγάλαις θλίψεσι, εἰς τὰς ὁποίας ἡ ἀρετὴ εἶναι καταδικασμένη. Τὰ παθήματα ἰπίσης εἶναι δύο εἰδῶν· α') Ἰκεῖναι, αἱ τινες δύναται νὰ προέλθωσιν ἐκ τῆς σωματικῆς καταστάσεως ἢ ἐκ τῶν κρισίων καὶ δυσἀρετῶν θέσεων, εἰς ὅς ὁ ἄνθρωπος συχνάκις περιπίπτει. β') Ἰκεῖναι, αἱ τινες καλοῦνται ἐλαγχεῖ τῆς συνειδήσεως, αἱ τινες ἐπακολουθοῦσιν ἀναποφεύκτως εἰς τὴν παραβάν τοῦ ἡλικίου νόμου. Ἰκεῖναι τὰ δύο ταῦτα εἶδη τῶν ἡδονῶν καὶ τῶν λύπῶν ἐπιμελῶς διακρίνῃ τις, εὐδαλόν εἶναι ν' ἀποδείξωμεν ὅτι τὸ ἀγαθὸν καὶ ἡ εὐδαιμονία δὲν εὐρίσκονται ἐν ἀρμονίᾳ κατὰ τὸν παρόντα βίον. Τῷ ὅτι, αἱ ἡδοναὶ ἢ αἱ λύπαι τοῦ πρώτου εἶδους διανέμονται κατ' ἐπίφρασιν μὲν ἰσογνημονῶς, κατ' ἀλήθειαν δὲ κατὰ νόμους ἀναγκαίους εὐδαιμονίας ἔχονται σχέσιν πρὸς τὴν ἡλικιὴν ἀξίαν. Ὡρίσθη, ἐπὶ παραδείγματός, ὅτι ἄνθρωπος, οὗτις τὸ σῶμα θὰ ᾔητο ὑγιές, θὰ ἀπέλαυε τῶν πλεονεκτημάτων καὶ τῶν ἡδονῶν τῆς ὑγείας, ὅτι ἄνθρωπος φιλασθένος κρᾶσις θὰ ἐξετίθετο εἰς παντὸς εἶδους θανάτου, ὅτι ἄνθρωπος ἱκανὸς καὶ συνατός, ὅστις θὰ ἐνηργολοεῖτο εἰς τὰς ἱμπερικὰς τοῦ ὑποθέσεως, θὰ ἐκέρβαινε πλοῦτον καὶ θὰ ἀπελάμβανε πάσης τῆς τέρψεως, ὡν ὁ πλοῦτος εἶναι τὸ μέσον. Ὡθεν, ἐπειδὴ πασαι αὐταὶ αἱ ἡδοναὶ εἶναι πραγματικαὶ καὶ διανέμονται κατὰ νόμους, οἱ ὁποῖοι δὲν εἶναι οἱ ἡλικιοὶ νόμοι, προκύπτει ἐνταῖθα φυσικῶς ἀνισότης τις καὶ δυσαναλογία, ἀναγκαίη μετὰ τῆς ἡλικίης ἀξίας καὶ τῆς εὐδαιμονίας. Εἶναι γεγονός γινώσκον ὅτι ἡ ἀρετὴ δὲν εἶναι αἰεὶς ἐπαρκὴς ὅπως πρὸστατεύσῃ ἡμᾶς κατὰ τῶν πληγῶν τῆς ἐναντιότητος τῆς τύχης καὶ ὅτι ἡ ἀνηλικιότης δὲν

καταδικάζει ἡμᾶς πάντοτε κατ' ἀνάγκην εἰς τὴν ἀθλιότητά καὶ τὴν δυστυχίαν. Εἶναι φανερόν ὅτι ἄνθρωπος διεφθαρμένος καὶ μοχλοῦρας δύναται νὰ γεννηθῇ μετὰ πάντων τῶν πλεονεκτημάτων τῆς εὐρύας, τῆς εὐτυχίας, τῆς ὑγείας· ἄνθρωπος δὲ τίμιος δύναται νὰ γεννηθῇ ἀπόκληρος πάντων τούτων. Δὲν ὑπάρχει ἐνταῖθα οὕτε ἀδικία οὕτε τύχη· ἀλλὰ τοῦτο ἀποδεικνύει ὅτι ἡ ἀρμονία τοῦ ἡλικίου ἀγαθοῦ καὶ τῆς εὐδαιμονίας δὲν ἐπεφυλάχθη ἐν τῇ γῇ ταύτῃ. Περὶ δὲ τῶν ἡδονῶν καὶ τῶν λύπῶν τῆς συνειδήσεως εἶναι φανερόν ὅτι αὐταὶ δὲν εἶναι ἐπαρκεῖς ὅπως σώσωσι τὴν δικαιοσύνην τῆς θείας προνοίας· τῷ ὅτι, πληθὺς ἡδονῶν εἶδους τινὸς δύναται ν' ἀπορροφήσῃ τὴν ἱκανότητα τοῦ αἰσθησθῆαι ἀτόμου τινός, νὰ τὸ θεωρήσῃ εἰς τοιοῦτον βλαβερὸν, νὰ τὸ καταλάβῃ τὴν ἐνταῖθα, ὡς νὰ μὴ ἔχῃ ἀνάγκην ἐπὶ τέλους εἰμὴ μικροῦ ἀγῶνος ὅπως ἀποδώσῃ τὴν δυσἀρεστον ἐντύπωσιν τοῦ ἐλλείχου τῆς συνειδήσεως· καὶ δεῖν νὰ εἴπωμεν ὡς αὐτῶς, ἐν καὶ τοῦτο εἶναι ἐπὶ λυπηρότερον, συμβαίνει ἐνίοτε ἡ ἀδυσώπητος μανία τῆς δυστυχίας νὰ ἐπαμβλύνῃ ἐν τινι ἐναρέτῃ ψυχῇ τὴν ἡδονὴν ἢ τὴν ἀρετὴν, καὶ οἱ ἀλγεῖναι ἀγῶνες, οἱ ὧν αὕτη βρῆθῇ, ἐν τέλει, δύναται νὰ ἐξελίξωσιν εἰς ἄνθρωπον κακηνότα ἐν τῇ σταθῇ τοῦ βίου τὰς γυμνήσεις καὶ γλυκαίους ἀπολαύσεις, ὡς αὕτη παρῇ. Ἰκεῖναι τοιαύτη εἶναι ἡ δυσαναλογία καὶ ἡ ἀδικία τῶν ἐσωτερικῶν ἡδονῶν καὶ τῶν λύπῶν πρὸς τὴν ἡλικιὴν ἀξίαν ἐκεῖνου, ὅστις διακρίνει ταῦτας, ἡλικιὴ θὰ εἶναι αὕτη προκαίμενος περὶ τοῦ ὅπως ἐσωτερικῶς ἐκεῖνου κύρους, τὸ ὁποῖον συνίσταται εἰς τὰς ἀκριβὲς καὶ τιμωρίας ἐκεῖνας, ὡς διανέμει ἡ δικαιοσύνη τῶν ἀνθρώπων! Δὲν λαλῶ μόνον περὶ τῶν νομικῶν ποινῶν· ἐξεύραμεν ὅτι αὐταὶ ἐνίοτε πίπτουσιν ἐπὶ τὸν ἄθῳ, ὅτι συχνάκις οὗτοι φαίνονται τοῦ ἐνόγου, ὅτι σχεδὸν πάντοτε αὐταὶ εἶναι δυσανάλογαι, τοῦ νόμου τιμωροῦντος τὸ ἐγκλημα καὶ μηδὲν ἐπιζητούντος ἵνα ὁ ἀκριβέστατος τρόπος προσδιορισθῇ ἡ ἡλικιὴ ἀξία τῆς πράξεως. Ἀλλὰ λαλῶ ὡσαύτως περὶ τῶν ποινῶν καὶ τῶν ἀκριβῶν τῆς ἀγαθῆς δημοσίας γνώμης καὶ ὑπολήψεως ἢ τῆς περιφρόνησεως. Εἶναι αὐταὶ πάντοτε ἐν ἀκριβείᾳ ἀναλογία πρὸς τὴν ἀξίαν; Ταῦτα δύναται νὰ εἴπωσιν οἱ ζήσαντες ἐν τῇ κόσμῳ καὶ γενόμενοι δικασταὶ αὐτοῦ. Ἰκεῖναι πασῶν τούτων τῶν παρατηρήσεων, τὰς ὁποίας μόνον προσεχόμενα καὶ τὰς ὁποίας θὰ ᾔητο δυνατόν νὰ ἐπεκτείνω, νὰ ἐμβαλῶμαι εἰς αὐτάς, νὰ ἐπαληθεύω, προκύπτει ὅτι ὁ νόμος τῆς ἀρμονίας μετὰ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τῆς εὐδαιμονίας δὲν εἶναι τοῦ κόσμου τούτου, ὅτι ὑπάρχει πάντοτε ἀδικία ἢ τοιαύτη δυσαναλογία μετὰ τῆς ἡλικίης ἀξίας καὶ τῶν ἡδονῶν τῆς αἰσθητικότητος. Τοῦτο εἶναι νέον βῆμα, ὅπερ

εποικήταμεν πρὸς τὰ πρόσω. Ἐντεῦθεν προκύπτει ἡ ἀνάγκη ἀνωτέρου κύρους περὶ τοῦ ὅτι πρὸς μακρυωμένον ἄλλοτε.

Ἐν Κερκύρα.

ΣΟΚΡΑΤΗΣ ΠΥΡΡΑΛΗΣ

ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΗ ΠΟΡΕΙΑ

[Στρατιωτικὸν διήγημα ἐν τῶν τοῦ Δὲ Ἀμύση κατὰ μετάφρασιν Χ. Ἀνδρυνού].

Ἦτο μία ὥραία ἡμέρα τοῦ Αὐγούστου, χωρὶς κανέν συννεφον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ χωρὶς τὸν παρχμικρὸν αἶρα.

Ὁ δρόμος εἰς τὸν ὁπεῖον ἰσχυρίζετο τὸ σύνταγμα ἦτο πλατύς, εὐθύς καὶ μακρὺς· δὲν ἐφάνετο καθόλου ἡ ἄκρη τοῦ, ἦτο σκεπασμένος μὲ σκόνην πολὺ λεπτὴν, ἡ ὁπεῖα ἰσηκόνετο ὡς ἂν συννεφον καὶ ἐμβόνη μέσῃ εἰς τὰ μάτια, εἰς τὸ στόμα, ἀποκῆται ἀπὸ τὰ βούχ καὶ ἀσπρίζε γένεια καὶ μαλλιά.

Δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τοῦ δρόμου εὔτε ἐν δένδρον ὑπῆρχεν, εὔτε ἐν κλαδί, εὔτε μία σπιθαμὴ σκιάς, εὔτε μία σταλαγματιὰ νεροῦ. Ἡ πεδιάς ἦτο ξηρὰ, γυμνὴ, ἐρημὸς καὶ τὰ ὀλίγα σπῖτια, τὰ ὁπεῖα ἦσαν διασκορπισμένα ἐπάνω τῆς ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, ἐφάνετο καὶ αὐτὰ ἀκατοίκητα.

Δὲν ἤμπορῶσε νὰ σταματήσῃ κανεὶς τὸ βλέμμα εὔτε εἰς τὸν δρόμον, εὔτε εἰς τοὺς τοίχους, εὔτε εἰς τὰ χωράφια, τόσον πολὺ ἐλαμπεν ὁ ἥλιος. Ἐπεριπατοῦσαν οἱ ἄνδρες μὲ τὸ κεφάλι γυρτόν καὶ μὲ τὰ μάτια μισοκλεισμένα.

Τέλος πάντων ἦτο μία πολὺ ὥραία ἡμέρα Αὐγούστου καὶ πολὺ ἄσχημος ἡμέρα πορείας.

Ἦτο μία ὥρα καὶ περισσώτερον ὅπου ἰσχυρίζετο τὸ σύνταγμα. Μὲ ὄλην ἐκείνην τὴν σκόνην καὶ τὴν πνιγρὰν ζέστην, οἱ στρατιῶται ἦσαν ἀκόμη ζωντοὶ καὶ φειδοί, ὅπως τὴν πρώτην στιγμὴν ὅπου ἐξέκλιναν. Δύο σειραὶ ἰσχυρίζον δεξιὰ καὶ δύο ἀριστερὰ τοῦ δρόμου καὶ ἀπὸ τὸ ἐν μέρος ἦτο ἀδιάκοπος ἡ ἀνταλλαγὴ καὶ τὸ διασταύρωμα ἀπὸ εὐφυίας, ἀπὸ ἐξυπνα λόγια καὶ ἀπὸ χιλιὰς δύο φωνῶν, χαριπᾶς καὶ παραδόξους· καὶ κἄπου κἄπου ἤκουετο κανεὶς χονδρὸς γέλωας καὶ κανέν θορυβώδες χειροκρότημα, ἔπειτα ἀπὸ τὰ ὁπεῖα πάντοτε ἀντῆγει τὸ πρόσταγμα:

— Εἰς τὰς θέσεις σας! . . Ἐν τάξει! . .

Καὶ διὰ μίαν στιγμὴν ἐγένετο ἡσυχία καὶ σιωπὴ.

Τρεῖς ἢ τέσσαρες ἢ πέντε φωναὶ μαζὶ κἄπου κἄπου ἤρχίζαν νὰ τραγουδοῦν ἐδῶ μὲν κανέν εὐθυμὸν τραγουδάκι, ἐκεῖ πέρα δὲ κανένα παθητικὸν τραγουδί καὶ παρχμᾶτω κανέν ἄσμα πολεμικόν. Ἄλλοι ἤρχίζαν νὰ τραγουδοῦν, ἄλλοι ἔπαυον, ἄλλοι ἐξανάρχίζαν καὶ χιλιὰς φωναὶ,

μὲ καθε εἶδους προφορὰν ἠκούοντο ἀνακατωμέναι μαζὶ ἢ ἡ μία κατόπιν τῆς ἄλλης.

Ἦ πορεῖα ἐξηκολούθει τακτικὴ καὶ μὲ ἀκριβεῖαν, σύμφωνα κατὰ πάντα μὲ τὸν κανονισμόν. Οἱ στοῖχοι ἦσαν πυκνοί, τὸ βῆμα ἐλεύθερον, οἱ ἀξιωματικοὶ εἰς τὰς θέσεις των· ὅλα ἐν τάξει, ὅλα σωστά. Ἐξίχεται! . .

Καὶ ἰσχυρίζον, ἰσχυρίζον. . .

Ἄλλὰ! . . νὰ! . . κοιτάξετε ἐκεῖ πέρα! . . ὁ δευτέρως στρατιώτης τοῦ πρώτου στοῖχου ἤρχισε νὰ γάνῃ τὸ βῆμα.

— Αἱ! σὺ! . . ὅτι πυκνώσῃς ἢ ὅχι τὸν ζυγόν; . .

Διῶρθεσε τὸ βῆμα του.

Μετὰ δέκα δώδεκα βήματα, ἄλλος.

— Περιπάτει καλὰ, εἰς τὴν θέσιν σου.

Ἰδέτε πάλιν ἐκεῖ κάτω οἱ οὐραγοί! . .

— Ἐλα, πυκνώσατε γρήγορα! . . βῆμα ταχύ!

Τρέχουν ὅλοι γρήγορα . . ἀκούονται τὰ πηγούρια των ποῦ κτυποῦν εἰς τὰ πλευρά των· ἀκούεται ὁ κρότος τῶν φυσιγγίων, ποῦ ἀναπηδοῦν καθὼς τρέχουν μέσῃ εἰς τὰς παλάσκας· γίνεται διὰ ὀλίγης στιγμᾶς ταραχὴ, σύγχυσις, σηκώνεται σκόνη πολλὴ καὶ τὰ σκεπάζει ὅλα.

Καὶ ἡ οὐραγία ἐπύκνωσε.

Πρέπει ὅμως νὰ πάρουν καὶ ὀλίγη ἀναπνοή· σωστὸν εἶναι· δὲν ἔχουν πνεύμονας ἀπὸ σιδήρον. Πολὺ ἄσχημη αὐτὴ ἡ πορεία σήμερον τοιαύτην ἡμέραν . . . μὲ ἥλιον ποῦ σοῦ πυρώνει τὴν κεφαλὴν . . . μὲ σκόνην ποῦ σὲ κάμνει νὰ μὴ ἡμπορῇς νὰ ἀναπνεύσῃς . . . μὲ αὐτὸν τὸν δρόμον ποῦ δὲν ἔχει τελειωμόν . .

Νὰ ἦτο τοῦλάχιστον ὀλίγη σκιά! . . ἐν δένδρον πουθενά . . ὀλίγον νερόν! . . Ἄλλὰ τίποτε, τίποτε! . .

Ἐρημος σωστή!

Τὰ τραγουδία ποῦ ἠκούοντο πρὸ ὀλίγου ἔγιναν τώρα χαμηλότερα κατὰ ἓνα τόνον. Οἱ διάλογοι δὲν εἶναι πλέον τόσον ζωντοί. Οἱ στοῖχοι δὲν εἶναι τόσον πολὺ πυκνοί. Ὁ διοικὼν τὴν πρώτην διμοιρίαν εὐρίσκειται τώρα ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ δευτέρου οὐραμοῦ . . καὶ ὁ διοικὼν τὴν δευτέραν εὐρίσκειται ὀπίσω ἀπὸ τὴν τρίτην.

Ἡ ἀταξία ἀρχίζει . . Ἀπὸ τὴν κατὰστασιν τοῦ φαίνεται ὅτι τὸ σύνταγμα βυθίζεται ἐπὶ τρεῖς ὥρας ἀδικησῶς.

Ὁ εὐθύς δρόμος ἐταλείωσε· τώρα ὁ δρόμος ἀρχίζει νὰ κάμνῃ γυρίσματα. Τὸ βλέμμα δὲν ἡμπορεῖ νὰ διατρέξῃ ἐκ τῶν προτέρων τὸ διάστημα καὶ ν' ἀναπαυθῇ βλέπον τὰς στέγας κανενὸς μακρινοῦ χωρίου, ἢ τὸ κωδωνοστάσιον καμμιᾶς μικρᾶς ἐκκλησίης, καὶ τι τέλος πάντων ποῦ νὰ εἶναι σημεῖον ἀνθρωπίνης κατοικίας καὶ νὰ ὑπόσχεται ὀλίγην στάθμευσιν, ὀλίγην ἀνάπαυσιν . . ὀλίγην ἀναπνοήν, ὀλίγην ζωήν . .

Θεὲ μου τί δρόμος! . . Ἰσχυρὸν βῆματα ἐμπρός δὲν βλέπει κανεὶς τίποτε.

Ὀλίγον θάρος! . . Πέντε λεπτὰ ἀκόμη καὶ ὅχι εἰμῆθι εἰς τὸ μέρος ὅπου στρέφει ὁ δρόμος. Πῆρες ἡξέυρει μὴπως μόλις στρίψωμεν δὲν φανῇ μακρὰ μακρὰ, κανέν μικρὸν χωρίον, κανέν ἄσπερον πυκνόν, ὅπου νὰ ἡλπερέσωμεν νὰ σταματήσωμεν; . .

Μὲ αὐτὴν τὴν ἐλπίδα ζωογονοῦνται αἱ δυνάμεις· τὸ βῆμα βυθίζεται μὲ προσοχήν. Νά, ἰσχυρίζομεν εἰς τὸ γύρισμα! . . τρέχουν ὅλοι νὰ φθάσουν τὸ γρηγορώτερον νὰ ἴδωσιν τὴν νέαν διευθύνσιν· μακρύνουν τὸν λαχμόν· ῥίπτουν ἐμπροσθὰ τὸ βλέμμα ὅταν ἡμπορῶν μακρύτερα, μὲ ἀπληστίναν . .

Ποῦ εἶναι τὰ σπῖτια; ποῦ εἶναι τὰ δένδρα; ποῦ τὰ χωράφια; ποῦ οἱ σταθμοί;

Τίποτε!

Δρόμος καὶ δρόμος καὶ δρόμος διαρκῶς! . . Τίποτε ἄλλο. Ἄ! μὴ αὐτὸ εἶναι ἀπληστία;

Καὶ αἱ κεφαλὴ κλίνουν πρὸς τὸ στήθος καὶ τὰ βλέμματα κερφώνονται πάλιν κάτω εἰς τὸ ἔδαφος· καὶ ἡ βῆμα κύπτει περισσώτερον κάτω ἀπὸ τὸν σάκεν.

Πάλιν οἱ πυκνοὶ στοῖχοι χαλαρώνονται· ἡ οὐραγία περιπατεῖ ἀπειρημένη ὁ διοικὼν τὴν πρώτην διμοιρίαν εὐρίσκειται ἐπὶ κεφαλῆς τῆς δευτέρης καὶ ὁ διοικὼν τὴν δευτέραν εὐρίσκειται ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ κατόπιν λόγου. Καὶ ὁ λοχαγός . . ποῦ νὰ εἶναι ὁ λοχαγός;

Τὰ τραγουδία ἔγιναν τώρα χαμηλότερα κατὰ δύο τόνους. Τραγουδοῦν ἀκόμη διότι ἤρχισαν νὰ τραγουδοῦν· ἄλλα ἴσως δὲν ὄχι ἐξανάρχισαν.

Οἱ διάλογοι γίνονται μὲ βίαν καὶ μὲ ἀδικησίαν. Τὰ χωράφια εἶναι τώρα ἀνάλατα. Ἄ! πῶς φαίνεται πῶς τὸ σύνταγμα ἔχει τέσσαρας ὥρας ποῦ περιπατεῖ!

Καὶ προχωροῦν, προχωροῦν. Ἐξακολουθοῦν νὰ προχωροῦν πάντοτε.

Τὰ πρόσωπα εἶναι φλογισμένα ἀπὸ τὸν ἥλιον· σταῖζουν ἰσχυρὰ· εἶναι μαύρα ἀπὸ τὴν σκόνην, παρχμωμένα. Ἦ ἀναπνοὴ καπναστικὴ· τὰ χεῖλη κρημασμένα· ἡ γλῶσσα ξηρὰ· αἱ χεῖρες βρεθεῖν· οἱ πόδες πονοῦν.

Ὅλον τὸ σῶμα πᾶν καὶ φανερώνει κόπωσιν, ἐξάντλησιν. Οἱ σάκακι κατέβησαν εἰς τὴν μέσην· αἱ φυσιγγιοθήκαι εἶναι παρχμᾶτω ἀπὸ τὰ νεφρὰ· αἱ στοῖχοι μαζευμένοι ὀπίσω ἀπὸ τὴν βῆμα· τὰ περιλαβία λυτὰ· τὰ πηλίκια ἄλλα γυμνὰ ὀπίτω, ἄλλα γυμνὰ ἐμπρός. Οἱ ὀφθαλμοὶ ζαλισμένοι ἀπὸ τὸ πολὺ φῶς, ἢ προσηλωμένοι ἀκίνητοι ἐπάνω εἰς τὰ ἔγχεα ποῦ ἀφίνουσιν οἱ πόδες τοῦ προπερευμένου στρατιώτου, ἢ περιπλανῶνται ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἀνήσυχτοι, ζητοῦντες ν' ἀνακαλύψουν κανέν αὐλάκιον, καμμίαν βρύσιν . . κανένα βῆμα, ὀλίγον νερό τέλος πάντων διὰ νὰ ἡμπορῇ κανεὶς νὰ σβύσῃ τὴν φλόγα ποῦ κατακαίει τὰ σωματικά του.

Ἄ! . . τί κακὴ ποῦ εἶναι ἡ διψή!

Καὶ εἰς τὴν φαντασίαν τὴν στιγμὴν ἐκείνην τῆς ἐξέφρας παρυσιαζόνται διαρκῶς εἰκόνες καὶ βλέπει τὰ καφανεῖα ὅπου ἐπύκνωσε κανεὶς ἄλλοτε—τί εὐτυχισμένοι καὶ ποῦ ἦσαν τότε!—καὶ τοὺς πελάτας μέσα νὰ βροῦν ἀργὰ ἀργὰ μεγάλα ποτήρια κρύου νεροῦ ἢ μπύρας παγωμένης, καὶ φανταζεται ποταμάκια ποῦ ἀναπηδοῦν μέσα ἀπὸ τοὺς βράχους· ἀκούει τὸ μουρμουρίσμα· ὀφρεῖ πῶς βλέπει τὴν λάμψιν τοῦ τὴν κρυσταλλίνην νὰ φλινεται καὶ νὰ γάνεται μέσα εἰς τὰ χόρτα. Ἄ! νὰ ἡμπορῶσε νὰ τὸ φθάσῃ! Καὶ λέγει καθεὶς μέσα τοῦ, ὑστερον ἀπ' αὐτὰ τὰ ὄνειρα:

— Ἄ! φθάσωμεν εἰς τὸν σταθμόν, ὅτι πῶς τόσον, ποῦ νὰ σκάσω! ὅτι πεταχθῶ εἰς τὸ κρημνίσιν· ὅτι βουρήξω μὲ μίαν ἐνα μπουκαλί μπύρα, καὶ δύο καὶ τρεῖς! . .

Καὶ περιπατοῦν ὡς τόσον, περιπατοῦν διαρκῶς. Τὰ τραγουδία ἐπύκνωσαν. Οἱ διάλογοι ἐσθυσαν. Κανέν χωράφον βιβιασμένον ξεφυγεῖ ἀπὸ τὰ χεῖλη τῶν πλέον δυνατῶν, ποῦ ἀντίχουν περισσώτερον. Ἄλλὰ ματαίως· τὸ ἀκούουν μὲ σιωπὴν. Περιπατοῦν ὅλοι ἄφωνοι. Μερικοὶ ποῦ εἰς τὴν ἀρχὴν ἦσαν ἐμπρός ἐμπρός, τώρα ἔμειναν ὀπίσω ὀπίσω. Οἱ λόγοι ἀνακαταίνονται.

— Εἰς τὰς θέσεις σας! ἀκούεται ἡ φωνὴ τοῦ ἀξιωματικοῦ—τί κάμνετε; . . Εἰς τὰς θέσεις σας! . . — Μὴ τί ἴδους πορεῖα εἰς αὐτὴ! . .

— Κοιτάξτε τους! . . δὲν ἀκούουν!

— Αἱ, ἴσως! γιατί ἐσταθήκατε; Ἐμπρός! . . Κερδίει! . .

— Κύρια ὑπολογαγί, δὲν βριστῶ ἄλλο!

— Τίποτε, τίποτε! . . τραβᾶ! . . Ἦ ἔπαθες; ἀποκοιμήθηκες;

— Πυκνώσατε σὺς οἱ ἄλλοι ἐκεῖ κάτω! . .

Ἐλα! . . κάμνετε θάρος! . . Ὀλίγον διάστημα μᾶς μένει ἀκόμη.

— Μάλιστα ὀλίγον! . . . μουρμουρίζουν οἱ στρατιῶται.

— Ἔτσι μᾶς τὸ λέγουσιν πάντα!

— Καὶ ὡς τόσον δὲν σταματοῦμεν ποτέ.

— Μὲ τέτοιον ἥλιον μᾶς ἔβχλαν νὰ κάμωμεν πορεῖαν; Δὲν μᾶς τὸ ἔλεγον νὰ ξεκινησωμεν ἑνὶ ὁρίοντι;

— Τόπον, τόπον! . . ἀκούεται ἐξ ἄφου μίαν φωνή.

— Τί εἶναι; τί τρέχει;

Ἀκούεται βιστικόν· τρέξιμον ἀλόγου· σηκώνεται ἐν συννεφον ἀπὸ σκόνην . . Ἰσχυρίζον. Ἦτο κάποιος ἀξιωματικὸς τοῦ ἐπιτελείου.

— Μάλιστα! . . αὐτοὶ εἶναι ποῦ μᾶς ξεθιῶνουν εἰς τὸν δρόμον!

— Αὐτοὶ ποῦ εἶναι καθάλα, τὸ ἔχουν εὐκλεον βλέψεις, νὰ φωναῖζον τόπον! εἰς ἐκείνους ποῦ περιπατοῦν παζοί.

— "Θέλα να τον έβλεπα αν είχε τον σάκκον εις τὸν ὄμον !

— Αἶ, τοῦ λόγου σου!.. πρόσχε τὰ πόδια σου!.. Μὴ σηκώνης τόσην σκόνην!.. ἀρκετὴν ἔχομεν.

Πολλοὶ σταματοῦν· πολλοὶ ἐπιτήδεις συντομεύουν τὸ βῆμα καὶ ἀφίνουν νὰ προσπεράσῃ ὁ λόγος των, διὰ νὰ σταματήσουν καὶ νὰ μὴ φανούν. Ἡ φωνὴ τῶν ἀνωτέρων δὲν εἶνε πολὺ προστακτικὴ. Τὰ προστάγματα δίδονται σπανίως.

Ὁ δικαῖον τὴν πρώτην διμοίριαν ποῦ νὰ εἶνε; Ἀγ! πῶς φαίνεται πῶς τὸ σύνταγμα ἔχει πέντε ὥρας ποῦ βαδίζει!

Τι εἶν' αὐτὸ πάλιν;

Ἀκούεται ἡχος σάλπιγγος. Ἐνα ὦ ὦ ὦ!.. ἀτελείωτον τῆς ἀποκρίνεται ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ὡς τὸ τέλος τῆς φάλαγγος.

Ὅλοι σταματοῦν καὶ ἀρχίζει τώρα μία σύγχυσις, ἐν σκόρπισμα· ῥίπτονται κάτω οἱ σάκκοι· ἀφίνονται τὰ ὄπλα· κυλίσουν τὰ πηλήκια ἀπὸ τὸν δρόμον εἰς τὰ κύλακια... τρέχουν δεξιὰ, τρέχουν ἀριστερά... Ἐν διαστήματι δύο λεπτῶν ὅλον τὸ σύνταγμα ἔγεινεν ἀφαντον.

Μέσα εἰς τὰ χανδάκια, ἐδῶ, ἐκεῖ, εἰς τὸν δρόμον σπρώχνονται, στοιβάζονται, φωνάζουν, διαφιλονικοῦν μίαν σπιθαμὴν σκιάς, μίαν σπιθαμὴν τόπου διὰ νὰ ἐξαπλωθῶν εἰς τὰ χόρτα.

Εἰς τὰ χωράφια πηγαίνουν κ' ἔρχονται ἀδιάκοπα οἱ διψασμένοι, ζητοῦντες νὰ εὑρουν νερόν· καὶ ζητῇ ὁ ἓνας τὸν ἄλλον καὶ συναπαντῶνται καὶ σταματοῦν ὡσὰν σειρὰν ἀπὸ μυρμηκία εἰς τὴν ρίζαν κανενὸς δένδρου. Καὶ ἀκούεις ἄλλους νὰ ζητοῦν νὰ πείουν μὲ φωνὴν θρηνηδὴ καὶ ἄλλους νὰ ἀρνῶνται νὰ δώσουν μὲ φωνὴν ὀργισμένην· καὶ ὁ καθεὶς παρκχωρεῖ εἰς τὸν ἄλλον τὴν θέσιν του μὲ κόπον· καὶ ἀρπάζονται ἀπὸ τὰ χέρια αἱ καρβάναι μὲ φόβον καὶ μὲ μανίαν.

Ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὁ θόρυβος ὀλιγοστεύει· ἡ μεγάλη κίνησις παύει, καὶ γίνεται πάλιν ἡσυχία. Ὅλοι καλὰ κκαὶ ἐξαπλώθησαν εἰς σκιάν καὶ ὅλοι κλείουν τὰ βλέφαρα. Ὑστερα ἀπὸ μίαν στιγμὴν τὸ σύνταγμα ὁλόκληρον θὰ εἶνε ἀποκοιμισμένον.

Ἀκούεται ἄλλο σάλπισμα.

— Προσοχή!

Μουρμουρίσμα γενικὸν ἀπορίας καὶ δυσαρσκειας ἀποκρίνεται.

— Δὲν μᾶς ἀρνοῦν νὰ ξεκουρασθῶμεν.

— Τότε τί μᾶς ἐκαμν νὰ σταματήσωμεν;

— Θέλουν νὰ μᾶς ξεθεώσουν!

— Τί ζωὴ εἶν' αὐτή!

Καὶ τὸ πλῆθος ἀργὰ διασκορπίζεται· ἀπὸ τὰ χανδάκια ἄλλος σηκώνεται μὲ κόπον καὶ κάθηται, ἄλλος σηκώνεται ὀρθος ἀργὰ ἀργὰ, ἄλλος μένει ἀκόμη ἐξηπλωμένος ν' ἀπολαύσῃ μίαν τελευταίαν στιγμὴν ἀναπαύσεως.

Ὀλίγον κατ' ὀλίγον εὐρίσκονται πάλιν ὅλοι

εἰς τὸν δρόμον καὶ σχηματίζουν τὰς τάξεις. Ἀκούεται νέον σάλπισμα!..

Κινεῖται ὁ πρῶτος λόχος, κινεῖται ὁ δεύτερος... ὁ τρίτος... ὅλον τὸ σύνταγμα προχωρεῖ. Ἀκούεται ἡ φωνὴ τοῦ ἀξιωματικοῦ:

— Εἰς τὰς θέσεις σας, αἱ!.. Μὴν ἀρχίσωμεν πάλιν τὰ πρωτητερινά.

Ἐπὶ ἡμίσειαν ὥραν ἡ πορεία γίνεται ὑποφερτὴ, ἐν καὶ τὰ σώματα εἶνε κουρασμένα ἐξ αἰτίας τῆς πολὺ ὀλίγης ἀναπαύσεως καὶ ἀρκετοὶ ἀκόμη δὲν ἠμπόρεσαν νὰ σθῶσουν τὴν δίψαν των.

Ὁ ἀξιωματικὸς φωνάζει:

— Καίταξε ἐκείνους τοὺς τελευταίους!.. Τι κατάστασις!.. Πυκνώσατε λοιπόν!

Ἐπὶ ἡμίσειαν ὥραν πάλιν ἡ πορεία γίνεται κάπως καλῆτερα. Οἱ στοιχοὶ εἶνε πυκνοὶ· ὅσοι ἔμειναν ὀπίσω ἔτρεξαν καὶ ἐφθασαν τὸν λόχον των, οἱ ἀξιωματικοὶ εὐρίσκονται εἰς τὰς θέσεις των.

Ἀλλ' αὐτὸς ὁ ἥλιος!.. Αὐτὸς ὁ ἥλιος ποῦ καίει τὴν κεφαλὴν!.. Ἐξίστη, εἰν' αὐτή!.. Κανεὶς δὲν ἀντέχει. Οἱ πόδες δὲν ἔχουν δύναμιν νὰ στήκωθουν ἀπὸ τὴν γῆν. Αἱ χεῖρες πίπτουν κρεμασμέναι· οἱ ζωστήρες ὀλισθαίνουν κάτω ἀπὸ τὴν μέσσην· τὰ λωρία τῶν σάκκων σχίζουν τοὺς ὤμους... Τὸ στῆθος πιέζεται... Καὶ ὡς τόπον ὁ δρόμος εἶνε ἀτελείωτος...

— Ποῦ μᾶς πηγαίνουν; ποῦ μᾶς τραβοῦν;

— Μία βρύση!.. μία βρύση!..

Κραυγὴ χαρᾶς ἀπαντᾷ εἰς τὴν εὐχάριστον εἰδησιν. Οἱ ζυγὶ λύνονται... ὅλοι τρέχουν, πέντε, ἔξι, δέκα μαζί, ῥίπτονται ὡσὰν τρελλοὶ εἰς τὸ νερόν· σπρώχνονται, φωνάζουν, κτυποῦνται.

— Εἰς τὰς θέσεις σας! Εἰς τὰς θέσεις σας!.. φωνάζει ὁ ἀξιωματικὸς ὀργισμένος.

Καὶ ὅλη ἐκείνη ἡ ὀχλαγωγία διαλύεται καὶ τρέχει πάλιν καθεὶς εἰς τὴν θέσιν του. Πολλοὶ, ἀφ' οὗ ἐγίμισαν μὲ νερόν τὴν κοιλίαν των καὶ ἐθάρυαν, ματαίως προσπαθῶν νὰ φθάσουν εἰς τὸ μέρος ποῦ ἦσαν. Ἄλλοι φθάνουν τρέχοντας, μὲ τὴν γλῶσσάν των ἔξω, καὶ ἀναγκάζονται ὕστερα ἀπὸ ὀλίγον νὰ σταματήσουν καὶ ἄλλοι πάλιν μένου ἀκόμη ἐκεῖ μίαν στιγμὴν, διὰ νὰ ρίψουν ἐν τελευταίον βλέμμα εἰς ἐκεῖνο τὸ εὐλογημένον νερόν...

Αἱ δυνάμεις ἐξαντλοῦνται... αἱ κεναὶ θέσεις εἰς τοὺς στοιχοὺς γίνονται περισσότεραι... οἱ ἐξηντλημένοι πίπτουν κατάκοποι μέσα εἰς τὰ χανδάκια. Ὅλοι κλονίζονται... τὰ πράγματα ἐφθασαν εἰς τὸ ἀπροχώρητον...

Ἐξαφνα εἰς τὴν γωνίαν τοῦ δρόμου φαίνεται ἓνα κωδωνοστάσιον, ἓνα χωρίον.

— Ὁ σταθμός!.. ὁ σταθμός!..

Ἡ φωνὴ διαδίδεται ἀμέσως ἀπὸ τὴν κεφαλὴν τῆς φάλαγγος ἕως εἰς τὸ τέλος...

Οἱ ἐξηντλημένοι ἀνακτοῦν τὰς δυνάμεις των·

οἱ στοιχοὶ πυκνοῦνται, οἱ λόγοι ἀνασχηματίζονται· ὅσοι εἶχαν σκορπίσῃ, τρέχουν. Ὅλα μετεβλήθησαν.

Πιζεῖ ἡ μουσικὴ.

Ἐφθασαν εἰς τὸ χωρίον.

Αἱ θύραι τῶν καταστημάτων, αἱ θύραι τῶν δρόμων, τὰ παραθύρα, εἰ ἐξίστανται γεμίζουσιν ἀπὸ περιέργους. Ἰδῶν κ' ἐκεῖ προεχίνουσιν μερικὰ εὐμορφα πρόσωπα καὶ βλέπουν μὲ συμπνετικὴν περιέργειαν.

— Οἱ κυθμένοι!.. πῶς θὰ εἶνε κουρασμένοι!

Ἀγ! τί ἀποτέλεσμα φέρουν ἐκεῖνα τὰ εὐμορφα πρόσωπα!.. Ὅλοι περιπατοῦν τώρα μὲ τὸ σῶμα εἰθῶ, μὲ τὸ βῆμα κανονικόν, ὅλοι λαμβάνουν θάρρος καὶ προχωροῦν.

— Αἱ σεις ποῦ πηγαίνετε; φωνάζει ὁ ἀξιωματικὸς.

— Ὀλίγον νερόν, κύριε ὑπολοχαγέ.

— Τίποτα!.. εἰς τὴν θέσιν σας!

Τὸ σύνταγμα διέβη· ἔζησε τὰ ὄπλα... ἔστησε τὰς σκηνάς... Ἐκίνησιν καὶ τί ζωηρότης καὶ τί εὐθυμία εἰς τὸ στρατόπεδον.

Καὶ ἡ κούρσις; καὶ ἡ κακοπαθία τοῦ δρόμου τῆς πορείας;

Καλὲ πύξος τὰ ἐνθυμεῖται πλέον τέτοιον πράγματα!

Η ΦΥΣΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

[Κατὰ τὸν Ἐρμύφειον Διπύκτου]

Φυσιολογικαὶ παρατηρήσεις κατέδειξαν νεωστὶ πόσον μεγάλῃ εἶνε ἡ ἐπίδρασις τοῦ ἐγκεφαλοῦ ἐπὶ τὰς λειτουργίας τῶν ὀργάνων τοῦ σώματος. Ἡ πέψις, ἡ κυκλοφορία καὶ ἐπομένως πάσαι αἱ ὀργανικαὶ λειτουργίαι παρακωλύονται ἐκ τοῦ ἐγκεφαλικοῦ ἐρεθισμοῦ. Ὅστις εἶδεν ἐπαναλαμβανόμενον τὸ πείραμα, τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Weber γενόμενον, καθ' ὃ ἐρεθίζετο τὸ νεῦρον (vagus), τοῦ συνδέοντος τὸν ἐγκέφαλον πρὸς τὰ σπλάγχνα, ἀναστέλλεται αἴφνης ἡ λειτουργία τῆς καρδίας, ἄρχεται δὲ αὕτη πάλιν βραδέως πύθοντος τοῦ ἐρεθισμοῦ, ἔχει παρ' ἑνναίαν τῆς καταθλιπτικῆς ἐπιδράσεως, ἣν ὁ ὑπερβαρυνόμενος ἐγκέφαλος ἀσκαὶ ἐπὶ τὸ σῶμα. Ἐὰ φυσιολογικῶς ἐξηγούμενα ταῦτα ἀποτέλεσματα ἐπιμαρτυροῦνται καὶ ὑπὸ τῆς κοινῆς πείρας. Οὐδεὶς ὑπάρχει ὁ μὴ αἰσθανθεὶς τοὺς παλμούς τοῦ συνδεύοντος τὴν ἡλπίδα, τὸν φόβον, τὴν ὀργὴν, τὴν χαρὰν, ὁ μὴ παρατηρήσας πόσον ἱππικὸς καθίσταται ἡ καρδία καὶ ἡ λιποθυμία προέρχεται ἐκ τῶν προδρῶν ψυχικῶν συγκινήσεων. Γνωστὸν ὡσαύτως

Τέλος ἴδε σελ. 231.

εἶνε εἰς πάντας ὅτι πεπτικαὶ διαταραχαὶ προκαλοῦνται ἐξ ἐγκεφαλικοῦ ἐρεθισμοῦ ὑπερβαίνοντος προσήκον τι μέτρον, ὅτι ἡ ἀπώλεια τῆς ὀρίξεως συνεθεῖ τὴν ὑπέρμετρον χαρὰν ὡς καὶ τὴν ὑπέρμετρον λύπην, ὅτι μάλιστα, ὅταν μία τῶν ψυχικῶν τούτων καταστάσεων ἐπέρχεται μετὰ τὸ φανερὸν, συμβαίνει συχνάκις, ὥστε ὁ στόμαχος ν' ἀπορρίπτῃ τὰς τροφὰς ἢ νὰ καταπέπτῃ αὐτὰς μετὰ μεγάλης δυσκολίας. Καὶ ὅπως θὰ μαρτυρήσῃ πᾶς ὁ ὑπερβολικώτερον πνευματικῶς ἐργαζόμενος, καὶ αὕτη ἡ διανοητικὴ κόπωσις δύναται νὰ πρὸν γάγῃ πυρρῶσι ἀποτέλεσματα. Ἀλλ' ἡ μεταξὺ ἐγκεφαλοῦ καὶ σώματος οὕτη σχέσις καταδολῆς ἐν τοῖς ἀκραῖς τούτοις περιπτώσεσιν, εἶνε οὕχ ἥττον ἀληθὴς καὶ εἰς πᾶσαν ἄλλην· αἰ μὲν βίβιναι καὶ παροδικαὶ ἐγκεφαλικαὶ ἐξεγέρσεις προξενοῦσι βίβιναι καὶ παροδικὰς διαταραχαίς, αἱ δὲ ἀσθενεῖς, ἀλλὰ συνεχεῖς, προξενοῦσιν ἥττον μὲν σπινθράς, ἀλλὰ χρόνιες διαταραχαίς. Δὲν εἶνε δὲ οὗτος ἀπλὺς συλλογισμός, εἶνε ἀλήθεια, περὶ ἧς πᾶς ἱατρός δύναται νὰ μαρτυρήσῃ, μακρὰ δὲ καὶ λυπηρὰ πείρα ἐπιτρέπει εἰς ἡμᾶς νὰ προσθίσωμεν καὶ τὴν ἰδίαν ἡμῶν μαρτυρίαν. Ἀπαιτεῖται πολλὰκις ἐτῶν πολλῶν ἀναπνοαὶς πρὸς ἀπλῆλγὴν ἐξ ἀσθενειῶν, ὡς παραταθείη κατάχρησις τῆς ἐγκεφαλικῆς ἐργασίας προὐκαλεσάν ὑπὸ μορφᾶς καὶ βλαβερῶς ἀεικόρους. Ὅτε μὲν προσβήλῃται κυρίως ἡ καρδία, καὶ ἐνταῦθεν παλμοὶ ἀσυνθήκῃ, σφυγμὸς ἀδύνατος καὶ ἀρκίος, ὅτε δὲ πᾶσχει μᾶλλον ὁ στόμαχος, ὅποτε δυσπεψία ἐπέρχεται καθιστάσα τὸν βίον ἀνυρόν καὶ μόνον μετὰ μικρὸν χρόνον θανατονεμένη. Παλλάκις ἡ καρδία καὶ ὁ στόμαχος προσβλήνεται συνῶμα, σχιζὸν δὲ πάντοτε ὁ ὕπνος εἶνε βραχύς καὶ διακεκομμένος καὶ παντοτε συνοπρχει κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ψυχικὴ τις καταθλιψις.

Πόσον δὲ μέγα ἥρπει νὰ εἶνε τὸ ἐκ τῆς ὑπέρμετρος πνευματικῆς ἐξεγέρσεως προσηγυρόμενον εἰς τοὺς παύδας καὶ νέους κακόν, εἶνε εὐκόλον νὰ ἐννοήσῃ τις. Διαταραχαὶ τοῦ ὅλου συστήματος μεῖζων ἢ ἱλάσσων θὰ ἐπακολουθήσῃ ἀνεύκτως εἰς πᾶσαν ἐγκεφαλικὴν ἄσκησιν ὑπερβαίνουσαν τὸ προσήκον μέτρον. Καὶ ὅταν ἐκ τῆς διαταραχῆς ταύτης δὲν προέλθῃ ὠρισμένως ἡ ἀσθένεια, βραδεία ἐκφύλισις θὰ εἶνε πάντως τὸ ἀποτέλεσμα. Πῶς εἶνε δυνατόν νὰ ἐκτελεσθῇ ἀρτίως ἡ σωματικὴ ἀνάπτυξις, ὅταν ἡ ὀρίξις εἶνε χαμένη, ἡ πέψις καὶ ἡ κυκλοφορία ἀτελής; Ἡ τελεία λειτουργία τῶν ὀργάνων ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἐν αὐτοῖς βροῆς ἱκανῆς ποσότητος ἀδρῶς αἵματος· ἄλλως οὔτε οἱ ἀδίνες δύναται καλῶς νὰ ἐκκρίνωσιν, οὔτε τὰ σπλάγχνα νὰ ἐκτελέσωσι τὸ ἔργον των, οὔτε τὰ νεῦρα, οἱ μῦες, αἱ μεμβράναι καὶ οἱ ἱστοὶ νὰ ἐπανορθωνῶνται ἐκ τῆς καθημερινῆς φθοράς, οὔτε ἐπομένως ἡ αὐξήσις νὰ γίνηται κανονικὴ καὶ ἀνελλιπή. Δύναται τις ἥδη ν' ἀναλογισθῇ

τά επεκτασθαι, όταν ὁ μὲν στόμαχος παρήγῃ εἰς σῶμα ἐν ἀναπτύξει διατελοῦν αἷμα ἀνεπικρέες κατὰ τὸ πρῶτον καὶ τὸ ποσόν, ἡ δὲ καρδιά ἀδύνατος καὶ αὕτη ὥστε τὸ αἷμα τοῦτο μετὰ βραδύτητος νοσηρῶς.

Ἐὰν λοιπὸν, ὡς πάντες εἰ περὶ τὸ ζήτημα τοῦτο ἀσχοληθέντες θὰ ὑπολογίσωσιν, ἡ κατάχρησις τῆς σπουδῆς ἔχῃ ὡς ἀποτέλεσμα τὴν φυσικὴν ἐκφύλισιν, τὸ σύστημα τῆς μονομερούς τοῦ πνεύματος θεραπείας πρέπει πάντως νὰ καταδικασθῇ. Εἶνε πεπλανημένον ἐξ εἰσδηλώσεως ὅπως καὶ ἐν ἐξέτασθ' πεπλανημένον ὡς πρὸς τὴν ἀποκτητὴν γνώσεων, διότι τὸ πνεῦμα ὡς συμβαίνει καὶ εἰς τὸ σῶμα δὲν δύναται ν' ἀφομοιωθῇ πλῆθος γνώσεων ὑπερβῆναι ὥρισμένον τι μέτρον ἀποβάλλον μετ' οὐ πολὺ τὸ ἐκ περισσοῦ πορτίον τῶν γνώσεων. Αἱ γνώσεις αὗται, ἀντὶ ν' ἀποτελέσωσι μέρος τοῦ πνευματικοῦ εἰσδεσμήματος, ἐναποτίθενται ἀπλῶς ἐν τῇ μνήμῃ, διακρίνουσι δὲ εὐθὺς ὡς παρήλθουσιν αἱ ἐξετάσεις, δι' αἷς ἀκριβῶς καὶ ἀπεκτιθήσαν. Εἶνε πεπλανημένον, διότι ἐμπνέει ἀποστροφὴν πρὸς τὴν σπουδὴν· εἴτε ἐνεκα τῶν δυσχερῶν ἀναμνήσεων, αἷς καταλείπει ἡ ἐπίπονος ἐργασία, εἴτε ἐνεκα τῆς ἐγκεφαλικῆς καταπονήσεως τὸ σύστημα τοῦτο καθιστᾷ συχνάκις ἀπεχθὴ τὰ βιβλία, καὶ ὁ μαθητὴς ἐξασχόμενος τοῦ σχολείου, ἀντὶ νὰ προάγῃ αὐτοβούλως τὴν βελτιομένην καλλιέργειαν τοῦ πνεύματος, εἰς τὴν ἀγεί λυγικὸν σύστημα διδασκαλίας, καθίσταται συνεχῶς μᾶλλον ἀδιάφορος πρὸς τὴν πνευματικὴν ἀσχολίαν. Εἶνε προσέτι πεπλανημένον, διότι ἔχει ὡς ἀρχὴν ὅτι ἡ ἀποκτητὴς τῶν γνώσεων εἶνε τὸ πᾶν, ἐν ᾧ πολλῶ σπουδαιοτέρη εἶνε ἡ ὁργανικὴ τῶν γνώσεων διάταξις, διὰ δὲ τὴν διάταξιν ταύτην δύο τινὰ εἶνε ἀναγκαῖα, χρόνος ἱκανὸς καὶ αὐτενέργεια τοῦ πνεύματος. Ὡς παρατηρεῖ ὁ Humboldt περὶ τῆς προσόδου τῆς διανοίας καθόλου, αὐτὴ ἐρμηνεύει τῆς φύσεως καθίσταται σκοτεινὴ, όταν ἡ περιγραφή ἀνεκρῶς ἐνδιατρίβῃ εἰς μέγαν ἀριθμὸν μεμονωμένων παρατηρήσεων, ὁμοίως δὲ καὶ ἡ πνευματικὴ πρόσδος ἐνός ἀτόμου παρακωλύεται ὑπὸ τῆς συσσωρεύσεως γνώσεων κακῶς ἀφομοιωμένων. Μεγάλην ἀξίαν ἔχει οὐχὶ τὸ πλῆθος τῶν εἰς τὸν ἐγκέφαλον συσσωρευμένων γνώσεων, ὡς δὲν ἔχει καὶ τὸ ἐν τῷ σώματι λίπος, ἀλλ' αἱ εἰς νεῦρα τοῦ πνεύματος μεταβαλλόμεναι γνώσεις. Ἀλλὰ καὶ ὑπὸ ἄλλην ὅψιν ἡ πλάνη τοῦ συστήματος τούτου εἶνε δεινὴ καὶ ἐν καταλλήλῳ ἀποδεικνύεται διὰ τὴν ἀληθῆ τοῦ πνεύματος ἀνάπτυξιν, τοῦ ὁπερ οὐδὲν ἀποδεικνύεται, ὅτι διέμεναν οὐδὲν ἥττον ἐπιβλαβῆς, ὡς καταστρέφον τὴν φυσικὴν βίωσιν. ἀναγκαιοτάτην, ὅπως ἡ πνευματικὴ καλλιέργεια καταστῇ πλεονέκτημα ἐν τῇ βιοτικῇ παλῇ. Οἱ μόνον εἰς τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν προσέχοντες, παραμελοῦντες δὲ τὸ σῶμα, ἀγνοοῦσιν, ὡς φαίνεται, ὅτι

ἡ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ εὐδοκίμησις ἐξαρτᾶται πολὺ μᾶλλον ἐκ τῆς ἀκαταπονήτου δράσεως ἢ ἐκ τῆς ἀποκτητέως γνώσεων, ὅτι φθείροντες τὸν ὁργανισμὸν διὰ τῆς ὑπερμέτρου τοῦ πνεύματος ἐνεργείας παρασκευάζομεν τὴν ἰδίαν ἡμῶν ἐν τῷ βίῳ ἥτταν. Ἡ ἰσχυρὰ βούλησις, ἡ ἀκάματος δράσις, αἱ εἰς τὴν ζωικὴν βίωσιν ὀφειλόμεναι, ἀναπληροῦσιν ἐν μεγάλῳ βαθμῇ αὐτὰ τὰ σπουδαῖα χάσματα τῆς ἀγωγῆς, όταν δὲ συνυπάρχῃ μετὰ τῶν πλεονεκτημάτων τούτων ἡ ἐπαρκὴς ἐκείνη μόρφωσις, ἥτις εἶνε δυνατόν νὰ ἐπιτευχθῇ ἀνευ οὐσίας τῆς υγείας, ἐκσφαλίζουσιν εἰς τὸν κακωμένον αὐτὸ νίκην βελτίαν κατὰ τῶν ἐξησθενημένων ἐξ ὑπερμέτρου σπουδῆς, ἀντιπάλων, καὶ ἐν οὗτοι ἦσαν οὐκ ἀποστήριξις. Ἀλλὰ καὶ ἄλλως τὸ σύστημα ἐκεῖνο ἀποδεικνύεται πεπλανημένον, ὡς κακῶς ἀντιλαμβανόμενον τῆς ἐν τῷ βίῳ εὐτυχίας. Καὶ ἐὰν ὑποτιθῇ ὅτι ὁδηγεῖ τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν ἐν τῷ βίῳ εὐδοκίμησιν, ἐν ᾧ πράγματι ὁδηγεῖ εἰς τὴν ἀποτυχίαν, διὰ τῆς ὑποσκαψέως τῆς υγείας ὅα παρασκευάζει αὐτῷ πλῆγην, δι' ἣν οὐδὲν τῶν ἐν τῷ κόσμῳ ἀγαθῶν θὰ ἦτο ἱκανόν ν' ἀποζημιώσῃ αὐτόν. Ἦν ὠρελοῦσι τὰ πλούτη, όταν συνεδεύονται ὑπὸ συνεχῶν παθήσεων, καὶ τίνα ἀξίαν ἔχουσιν αἱ κοινωνικαὶ διακρίσεις, όταν φέρωσι μεθ' ἐκείνων τὴν ὑποχονδρίαν; Περιττὸν καὶ νὰ εἰπωμεν ὅτι στόμαχος ὑγιής, σφυγμὸς πλήρης, χερσὶν εὐθυσμός εἶνε ἐξωτερικὰ ἀγαθὰ, τὰ ὑπερὶ οὐδὲν δύναται ν' ἀντισταθμίσῃ. Αἱ χρόνιαι ἀσθενεῖαι ἐπισκοπεῖται καὶ τοὺς λαμπροτάτους ὀρίζοντας, ἐν ᾧ ἡ φαιδρότης, ἡ σύντροφος τῆς καλῆς υγείας, καλλύει καὶ αὐτὴν τὴν εὐτυχίαν. Ὑπὸ πᾶσιν λοιπὸν ὅψιν ἡ κατεσπευσμένη τοῦ πνεύματος καλλιέργεια εἶνε ἐπιβλαβὴς καὶ ἀπεβλητὴς.

Ἦν ἀποτελέσματα δὲ αὐτῆς εἶνε ἴσως ἐτι χειρότερα παρὰ ταῖς γυναιξίν. Αἱ μικραὶ μαθητρίαι στερούμεναι σχεδὸν ἐντελῶς τῶν εὐκρέστων ἐκείνων καὶ ζωογόνων σωματικῶν ἀσκήσεων, αἵτινες παρὰ τοῖς παισὶ μετριάτουν τὰς βλαβὰς τῆς ὑπερμέτρου σπουδῆς, ὕψις ταντα τὰ ἐπικύματα αὐτῆς ἐν ὅλῃ αὐτῶν τῇ ἐντάσει. Καὶ αὕτη εἶνε ἡ αἰτία, δι' ἣν τὸσον ὀλίγα ἐξ αὐτῶν ἀπεβίβουναι βωμολαχίαι καὶ εὐαιδέις. Εἰς τὰ ὡρὰ ἐκεῖνα, γυναικῶν, μετὰ ἐπιπέδου στήθους πρόσωπα τῶν αἰθουσῶν τοῦ Λονδίνου διαβλέπομεν τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐντόνου πνευματικῆς ἀσχολίας τῆς μὴ παντάπασιν διακοπτομένης ὑπὸ τῶν παιδίων τῆς νεότητος. Καὶ ἡ φυσικὴ αὕτη ἐκφύλισις παραβλάπτει τοὺς πόθους αὐτῶν, ὅταν τὰ ἀποκτηθέντα προσόντα καὶ δεξιότητες δὲν ὠρελοῦσιν. Αἱ μητέρες θέλουσαι νὰ καταστήσωσι τὰς θυγατέρας αὐτῶν ἀρεστὰς ἐν ἡδοναῖς χειρότερον νὰ ἐκλέξωσι τὰ πρὸς τὸν σκοπὸν τούτον μέσα ἢ θυσιαζέουσαι ἐν τῷ τῷ σῶμα εἰς τὸ πνεῦμα. Ὡς ἐκ τῆς ἀγωγῆς τῶν δὲ ταύτης δύναται τις νὰ

συμπεράνῃ ἐν ἐκ τῶν δύο, ἡ οὐδένα λόγον ποιοῦνται τῶν ὀρίξεων τοῦ ἀνδρός ἢ παρανεύουσιν αὐτὰς εἰς τὴν. Οἱ ἄνδρες ὀλίγον φροντίζουσι νὰ εὐρωπὶ γυναικὰ πολυμαθῇ. Ὅτι πολὺ ἐκτιμῶσιν, εἶνε ἡ καλλονὴ, ὁ ἀγαθὸς χαρακτήρ καὶ ὁ ὁρθὸς νῦς. Τίνας κατακτητέας ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ γυνὴ διὰ τῆς βελτίας αὐτῆς γνώσεως; τῆς ἱστορίας ἐπιτευχθείσας; Ἦν ἄνθρωπος ἡγάπησε ποτὲ νέαν, διότι αὕτη ἐγίνωσκε τὴν Ἰσραηλὴν ἢ τὴν Γερμανικὴν; Ἀλλ' οἱ ῥόδινοι παρειαὶ καὶ εἰ λαμπρόντες ὀφθαλμοὶ ἀποτελοῦσιν ἐν τῷ μεγάλῳ θέλῳ. Πρόσωπον πλῆρες ἐκείνης βλέψεως. Οὐρακασμῶς, καὶ ἡ φαιδρότης καὶ ἡ εὐθυμία, αἱ συνεδεῖ τῆς θαλαρᾶς υγείας, ἐκίνησαν πολλὰκις τὴν συμπάθειαν καὶ ἡγάγον εἰς τὸν γάμον. Ἦν τις ἐγνώρισε περιστάσεις, καὶ ὅτι ἡ τελειότης τῆς μορφῆς ἐνέπνευσε καὶ ἐλλειπούσης πάσης ἄλλης συστάσεως παθὸς ἀκατανίκητον, ἀλλὰ πολὺ ὀλίγα εἶνε τὰ παραδείγματα, καὶ ὅτι ἡ περὶ αὐτοὺς νέας τινὲς ἐξήγειρε μόνον παρόμοιον αἰσθησιν. Ἦν ἀληθὴς εἶνε ὅτι ἐξ ὅλων τῶν στοιχείων τῶν συναντημένων ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ ἀνδρός πρὸς παραγωγὴν τοῦ πολυπλάκου κινήματος τοῦ καλοῦμένου ἐρωτος ἰσχυρότατα εἶνε τὰ ἐκ τῶν ἐξωτερικῶν πλεονεκτημάτων ἀπαρτιζόμενα, ἐν οὗτοι μείρα ἐργονταί τὰ ἐκ τῶν ἡθικῶν πλεονεκτημάτων, ἀσθενέστατα δὲ εἶνε τὰ ἐκ τῶν πνευματικῶν προσόντων ἀποτελούμενα· καὶ ταῦτα εἶνε οὐχὶ τὸσον τὰ διὰ τῆς μαθητέως ἀποκτηθέντα, ὅσον τὰ ὑπὸ τῆς φύσεως δωρηθέντα, ὅπως εἶνε ἡ ζωηρότης, ἡ λεπτότης, ἡ διερετικότης τοῦ πνεύματος. Ἦν τινες νομίζουσιν ὅτι εἰ λόγοι ἡμῶν αὐτοὶ εἶνε λίαν ταπεινωτικαὶ καὶ ἐξουτελιστικαὶ διὰ τὸν χαρακτήρα τοῦ ἀνδρός ὡς ὑπὸ τοιούτων ἐλατηρίων κινούμενου, ὁ ἀπαντήσωμεν ὅτι πλεονῶνται μολῶντες θέλοντες νὰ διαμνησθῇται τὴν σφίλιν τῆς θέας τῶν πραγμάτων διατάξεως. Καὶ ἐὰν ὁ λόγος αὐτῆς μὴ ἦτο ποσῶς καταφανής, ὅτι ἐπρεπε καὶ πάλιν ἀσφαλῶς νὰ πιστεύωμεν ὅτι σπουδαῖος τις σκοπὸς ὑποκρύπτεται. Ἀλλ' ὁ λόγος αὐτός εἶνε προφανέστατος εἰς τοὺς ὁρθὸς σκοπομένους. Ὅταν ἀναλογισθῶμεν ὅτι εἰς τῶν σκοπῶν τῆς φύσεως ἡ μᾶλλον ὁ ὕψιστος αὐτῆς σκοπὸς εἶνε ἡ διάσωσις καὶ βελτίωσις τῶν ἐπιγόνων, ὅτι πρὸς τὸν σκοπὸν τούτον διανοία πολλῆς παιδείας τυχούσα, ἀλλ' ὑπὸ κακῆς φυσικῆς καταστάσεως συνεδεσμένη ὀλίγον συμβαλλεται, διότι εἰ ἀπόγονοι τοῦ τῆν παιδείαν ταύτην κατέχοντος θὰ ἐκλίπωσι μετὰ μίαν ἢ δύο γενεὰς ἕνακα τοῦ ἐξησθενημένου ὁργανισμοῦ, ὅτι δὲ τοῦναντιον φύσις ὠραία καὶ βωμολαχία, καὶ ἐν στερῇται παντὸς προσόντος, εἶνε ἀξίον νὰ διατηρηθῇ, διότι ἡ διάνοια θὰ δυναθῇ ἐν ταῖς ἐπαρχομέναις γενεαῖς ἀπειρώς ν' ἀναπτύχῃ, όταν ταῦτα ἀναλογισθῶμεν, κατανοοῦμεν τὴν σπουδαιοτάτην τῆς τοιαύτης τῶν πραγμάτων διατά-

ξεως. Εἶνε ἀληθὴς ἀνέτητον ν' ἀκολουθῇται σύστημα καταστρεπτικὸν τῆς υγείας τῆς κόρης, μόνον ἵνα αὕτη δύναται νὰ ἐπιδεικνύῃ τὸν πλοῦτον τῆς μνήμης αὐτῆς. Ἀς δοθῇ εἰς αὐτὴν ἐκτετατὴ μόρφωσις, ἡ ἀνωτάτη παιδεία ὅα εἶνε ἡ ἀρίστη, ἀρκεῖ μόνον νὰ μὴ προκαλῇ ἐκ ταύτης βλάβη τῆς υγείας (καὶ ἐνταῦθα παρατηροῦμεν ὅτι ἐπαρκὴ ἀποτελέσματα θὰ ἐπιτευχθῶντο, ἐὰν ὀλιγότερον μὲν ἐκκαλλιέργετο ἡ πύλη κίευστα μνήμη, περισσότερον δὲ αἱ ἀληθεῖς πνευματικαὶ δυνάμεις τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ἐὰν ἡ ἀγωγή ἐξηκολούθει καὶ κατὰ τὴν ματαιὴν ἀπολλυμένην γρονακὴν περιέδον τὴν ἀπὸ τῆς ἀποφειτῆσεως μέχρι τοῦ γάμου ἐκτεταμένην). Ἀλλὰ καλλιέργουντες τὴν διάνοιαν κατὰ τρόπον καὶ μέχρι σημείου τὴν φυσικὴν ἐκφύλισιν ἀπαγορεύοντες εἰ γονεῖς πράττουσιν ἑναντία αὐτοῦ τοῦ σκοποῦ τῶν φροντίζων τῶν, τῶν ἡπαρτῶν καὶ τῶν κόπων τῆς ἀγωγῆς, καταστρέφοντες συχνάκις αὐτὸ τὸ μέλλον τῶν θυγατέρων τῶν· διότι πλὴν τῆς μαλαγγολίας, τῆς ἀνεκνότητος τῆς συνεδεσμένης τὴν σφίλιν υγείαν, καταδικάζουσιν αὐτὰς οὐχὶ σπανίως καὶ εἰς τὴν ἀγανάκ.

Κατὰ πολλὰς λοιπὸν ἀπόψεις ἡ σωματικὴ ἀγωγή τῶν τε ἀρρένων καὶ τῶν θηλείων εἶνε πλημμελής. Εἶνε πλημμελής διὰ τὴν ἀνεπαρκείαν τῆς τροφῆς καὶ τοῦ ἐνδύματος, διὰ τὴν ἀνεπαρκείαν τῆς ἀσκήσεως (τοῦλάχιστον ὡς πρὸς τὰ θήλια) καὶ διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς πνευματικῆς ἐργασίας. Ἦν τῷ ὅλῳ αὐτοῦ θεωρούμενον τὸ σύστημα τοῦτο ἀπαιτεῖ λίαν πολλὰ, ἐν ᾧ ὀλίγα παρίχει. Διὰ τῆς μεγάλης σπαταλῆς τῶν ζωικῶν δυνάμεων καθιστᾷ τὸν βίον τῶν παιδίων δυσχερότερον πρὸς τὸν τῶν ἐνηλίκων, παρ' ὅσον ἐπρεπε, παραγωνορριζμένης τῆς ἀληθείας ταύτης, ὅτι αἱ ζωικαὶ δυνάμεις χρησιμοποιοῦνται ἐξ ἐκτετατοῦ παρὰ τὴν ἐμβρυὸν εἰς τὴν αὐξήσιν, πρὸς τὸν αὐτὸν δὲ σκοπὸν καὶ κατὰ τὴν πρώτην ἡλικίαν διατιθέμεναι, ὥστε μικρὸν μέρος αὐτῶν νὰ ὑπολείπηται διὰ τὴν φυσικὴν καὶ πνευματικὴν ἐνέργειαν, ἐκκαλοῦσιν καὶ κατὰ τὴν παιδικὴν καὶ νεανικὴν ἡλικίαν νὰ ἔχωσι κύριον σκοπὸν τῆς ἐνεργείας αὐτῶν τὴν αὐξήσιν. Χάριν λοιπὸν τῆς αὐξήσεως ταύτης πρέπει νὰ παρέχονται μὲν εἰς τὸν ὁργανισμὸν πολλὰ δυνάμεις, ὀλίγα δὲ ν' ἀφαιρῶνται, καὶ νὰ περιστρίβεται μὲν ἡ σωματικὴ καὶ πνευματικὴ ἐνέργεια ἀναλόγως τῆς ταχύτητος, μεθ' ἣς τὸ ἄτομον μεγαλύνεται, νὰ ἐκτετατῇται δὲ, καὶ ὅσον ἡ ταχύτης αὕτη ἐλαττωταί.

(') ὅτι λόγοι, δι' ἃν κύριον μέλημα τῆς ἀγωγῆς ἀπέβῃ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἡμῶν τὸ πνεῦμα, ἔγκειται ἐν τῇ πράξει τοῦ πολιτισμοῦ, ἢ διεργόμεθα. Κατὰ τοὺς ἀρχικοὺς χρόνους, ὅπου ἐπιτίθει καὶ ἀμύνεσθαι ἦτο ἡ πρώτη τῶν κοινωνικῶν ἐνεργειῶν, ἡ σωματικὴ βίωσις ἀπαιτεῖ τὸν κύριον

σκοπόν της αγωγής. Ολίγον εφρόντιζον τότε περί της καλλιεργείας του πνεύματος και όπως βραδυτέρον κατά τους φεσυχολογικούς χρόνους, κατεφρόνουν αυτήν. Αλλά σήμερα, όποτε βλαύει εν τω κόσμω σχετική ειρήνη, όποτε ή μυική δύναμις χρησιμεύει μόνον εις τὰ χειρωνακτικά έργα, ή δέ εν τω βίω υδωκίμησης εξκρτάται τὸ πλείστον εκ της πνευματικής δυνάμεως, και ή αγωγή κατέστη σχεδόν μόνον πνευματική, και αντί νά θεραπεύωμεν τὸ σῶμα παραμελοῦντες τὸ πνεῦμα, ως πρότερον, θεραπεύωμεν τὸ πνεῦμα παραμελοῦντες τὸ σῶμα. Αλλ' ἀμφότερα τὰ ἔκρη εἶνε ἐπισηφάλη. Δέν κατενόησαν ἐτι τήν ἀλήθειαν ταύτην, ὅτι ἐπειδὴ εν τῷ βίῳ τὸ φυσικόν στοιχείον καθίσταται ἡθικόν στοιχείον, τὸ δεύτερον δέν πρέπει νά θεραπεύηται μετά βλαβῆς τοῦ πρώτου. Ἡ τε ἀρχαιοτέρα και ή νεωτέρα ἀντίληψις της αγωγῆς πρέπει νά συνδυασθῶσιν.

Και ἴσως οὐδέν θά συντελέσῃ μᾶλλον εις τὸ νά ἀξιωθῶσι τὸ ταχύτερον τὸ τε σῶμα και τὸ πνεῦμα της αὐτῆς ἐπιμελείας, ὅσον ή διαδόσις της δεξιάς, ὅτι ή διατήρησις της υγείας εἶνε εν τῶν ἡμετέρων καθηκόντων. Ολίγοι φαίνονται κατανόουντες ὅτι ὑπάρχει τι εν τῷ κόσμῳ, ὅπερ θά ἡδυνάμεθα νά καλέσωμεν φυσικὴν ή περὶ τὸ σῶμα ἡθικότητα. Ὡς εκ τῶν λόγων και ἔργων των δύναται νά συμπεράνῃ τις, εἰ ἄνθρωποι φρονέουσι καθόλου ὅτι ἐπιτρέπεται εις αὐτοὺς νά μεταχειρίζονται τὸ σῶμα, ὅπως θέλουσιν. Τὰ κακά δέ, ὅτινα εκ της εις τοὺς φυσικούς νόμους ἀπειθείας προξενούσιν εις ἑαυτούς, θεωροῦσιν ως ἀτυχήματα, ἀλλ' οὐχὶ ἀποτελέσματα της ἡμαρτημένης αὐτῶν διαγωγῆς. Εἰ και τὰ ἐπακόλουθα της διαγωγῆς ταύτης εἶνε ἐξ ἴσου ὀλέθρια και εις αὐτοὺς τοὺς παλαισάντας και εις τὰς μελλούσας γενεάς, ὅσον και τὰ τοῦ ἐγκλήματος, δέν θεωροῦσιν ἑαυτοὺς ποσῶς ἐγκληματίας· και ἐνῶ πάντες ὁμολογοῦσιν ὅτι εν τῇ μέτρῃ ή παραβλαβῆς τῶν νόμων της υγιεινῆς εἶνε ἐγκληματική, οὐδεὶς ὅμως, ως φαίνεται, συμπεραίνει εκ τούτου ὅτι και πᾶσα της αὐτῆς φύσεως παραβλαβῆς εἶνε ἐγκληματική. Αλλ' εἶνε ἀληθές ὅτι πᾶσα βλαβὴ ἐκυσίως προσγινομένη εις τήν υγείαν εἶνε φυσικὸν ἀμάρτημα. Μόνον δέ ὅταν περὶ τούτου μορφωθῇ καθολική πεποίθησις, ἀλλ' οὐχὶ ἴσως ἐνωρίτερον, ή σωματική αγωγή της νεότητος θ' ἀξιωθῇ της προσήκουσας προσοχῆς.

ΥΓΙΕΙΝΗ

ΤΟΥ ΟΙΚΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

Ποῦτον εἶνε τὸ προχειρότερον και ἀσφαλές λατρικὸν διὰ τὸν πόνον τοῦ σώτος;

— Τὸ λαύδανον. Ολίγοι σταγόνες ἀρκοῦσι πρὸς τοῦτο ἐνσταλαχθῆναι ἐντὸς τοῦ σώτος, κατόπιν δὲ ἐμφραξίς αὐτοῦ διὰ τεμαχίου βάρβακος βρεγμένου

μέ λαύδανον. Ἐπὶ τέλους και ὀλίγοι σταγόνες κοινού ἐλαίου ἀρκοῦσιν ὅπως ἐκδιώξωσι πᾶν ξένον σῶμα, τὸ ὅποιον ἐνοχλεῖ τὸ ἐσωτερικόν τοῦ σώτος. Πολλοὶ μεταχειρίζονται ὡς ἀνακουφιστικὸν τεμαχίον βάρβακος βρεγμένου μέ ὕδωρ της Κολωνίας.

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Οἱ ἱατροὶ τῶν δημοτικῶν σχολείων.

Εἰς πλείστας γερμανικὰς πόλεις λειτουργεῖ ἀπὸ τριετίας ὁ θεσμός της ἱατρικῆς ἐπιδιδέψεως τῶν δημοτικῶν σχολείων. Εἰς Φραγκφούρτην ὑπάρχει ἴδιος κλάδος ἱατρικῶν ἐπιθεωρητῶν τῶν σχολείων, ὧν ἕκαστος ἔχει ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν του 1700 μαθητάς. Ἐπὶ 2 ὥρας κατὰ δεκαπενθήμερον ἐπιθεωρεῖ ἕκαστον σχολεῖον. Ἐκαστος δὲ μαθητὴς ὀφείλει νά ἔχῃ ἱατρικὸν βιβλίον, τὸ ὅποιον τηρεῖ καὶ ὅλην τὴν μαθητείαν του. Εἰς Βερολίνον δέν ἐφημερόσθη ἀκόμη τὸ μέτρον τοῦτο· λειτουργεῖ ὅμως εις Λειψίαν, Μαγδεβούργον, Ἐρφούρτην, Καϊνιγσβέργην, Νυρεμβέργην και ἀλλὰχού. Τὴν χρησιμότητα της τοιαύτης ἱατρικῆς ἐπιδιδέψεως ἀποδεικνύει τὸ ἐξῆς: Μεταξὺ 547 παιδίων ἐξετασθέντων ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ εις δύο σχολεῖα της Λειψίας εὐρέθησαν 2 πάσχοντα εκ φυμκτιώσεως τῶν πνευμόνων, 11 καρδιακά, 75 ἔχοντα βιβλαμμένην τὴν ὄρασιν, 10 τὴν ἀκοήν και 73 ὑποφέροντα ἐξ ἄλλων παθημάτων.

Φιλοσοφία τῶν ὁνείρων.

Οἱ ἱερεῖς τῶν Χαλδαίων ἐδίδαν μεγάλην σημασίαν εις τὰ ὄνειρα, ὅπως και οἱ Ἑλλήνες φιλόσοφοι. Ὁ Μωάμεθ ὑπεχρέωνε τοὺς θεράποντάς του νά διηγῶνται καὶ ἐκάστην τὰ ὄνειρά των. Ἡ Πίθλος εἶνε πλήρης ὁνείρων ἀπὸ της Γενέσεως μέχρι της Ἀποκαλύψεως, και οἱ πρῶτοι Πατέρες της Ἑκκλησίας ἐπίστευον εις αὐτά. Ὁ Ναπολέων και ὁ Βασιγιάτων διηγούντο τὰ ὄνειρά των και ἐξήτουν νά εὐρουν τὴν ἐξήγησιν αὐτῶν. Ἡ μήτηρ τοῦ Ναπολέοντος εἶδε καὶ ὅπνους τὸ μεγχελεῖον και τὴν πτώσιν τοῦ υἱοῦ της. Ἀργότερον δὲ ὁ Ναπολέων ἔλεγεν ὅτι, ὁσάκις ἀναιρεῦετο μικρὸς ἀνθρώπος μέ κόκκινα ἐνδύματα, ἀπέφυγε νά συγκροτήσῃ μύχην. Καὶ ὁ Ἀμερικανὸς Λιγέβιν ἐπίστευεν ὁμολως εις τὰ ὄνειρα και, ὁσάκις τὸν ἤλεγγον διὰ τοῦτο, ἤνοιγε τὴν Βίβλον και ἐπεδείκνυε τὰ ἐκεῖ ἀναφερόμενα ὄνειρα.

ΠΡΑΚΤΙΚΑΙ ΓΝΩΣΕΙΣ

ΤΟΥ ΚΑΘ' ΗΜΕΡΑΝ ΒΙΟΥ

Διατήρησις λεμονίων.

Τὰ λεμόνια διατηροῦνται ἐπὶ πολὺν καιρὸν ἐντὸς ψυχροῦ ὕδατος, τὸ ὅποιον ἀνανεοῦται καὶ ἐξομαχῶς. Πρέπει ὅμως νά μὴ εἶνε ἐντελῶς ὄριμα οὔτε κτυπημένα.

ΕΘΝΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

Ο ΝΟΥΜΑΣ ΔΡΟΖ

Τὴν 8/15 Δεκεμβρίου 1899 ἀπεβίωσεν εν Βέρνῃ, ὡς διευθυντὴς τοῦ διεθνούς γραφείου τῶν σιδηροδρομικῶν συγκοινωνιῶν, ὁ πρῶτος πρόεδρος της Ἑλβετικῆς Συμπολιτείας Νουμάς Δρόζ, γνωστός εν Ἑλλάδι ἰδίως εκ της μικροῦ δαίν ἐπιτυχούσης ὑποψηφιότητος αὐτοῦ διὰ τὴν γενικὴν διοίκησιν της Κρήτης.

Πάντες εἰ πλησιάζαντες και γνωρίσαντες τὸν ἐπιφανῆ τοῦτον πολιτικὸν της Ἑλβετίας ἄνδρα, συμφωνοῦσιν εις τὸ ν' ἀναγνωρίσωσιν ὅτι ἦτο ἐξ ἐκείνων, ὅτινες τὸ πολὺ ἀπὸ μόνου ἀναφαίνονται κατὰ τὴν διάρκειαν ἑνὸς αἵματος εις μίαν χώραν. Ἐν τῇ συγχρόνῳ δ' ἐποχῇ, ή προσωπικότης αὐτοῦ ἐξείχε τσοῦτον τῶν λοιπῶν διασημῶν πολιτικῶν της Εὐρώπης, ὥστε ἀπέλαυε της γενικῆς ἐκτιμήσεως και ὑπολήψεως εις ὅλα τὰ πεπολιτισμένα Κράτη. Δύο ἀπὸ τὰ δείγματα της ἐκτιμήσεως ταύτης ἐδόθησαν αὐτῷ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, πρῶτον, ὅταν αἱ εὐρωπαϊκαὶ κυβερνήσεις τῷ ἐπρότειναν τὴν γενικὴν διοίκησιν της Κρήτης, και ἀργότερον ὅταν ἐγένετο σκέψις ὅπως τῷ δοθῇ ή διεύθυνσις τοῦ διεθνούς διατητηκοῦ γραφείου, ὅπερ ἐπαλέτα ή εν Χάγῃ Συνδιάσκεψις.

Κατὰ τὰ τρία τελευταῖα ἔτη τοῦ βίου αὐτοῦ ἔσχεμεν τὸ εὐτύχημα νά σχετισθῶμεν πολὺ με

τὸν ἔσχατον τοῦτον Ἑλβετὸν, μετ' οὗ καὶ ἐκάστην σχεδόν συνηντήσαμεν εν Βέρνῃ, εἴτε ἰδιαιτέρως εἴτε κατὰ τὸ πέρας της ἐργασίας ἡμῶν. Ἐπιχειροῦντες ἐνταῦθα συντάμεν αὐτοῦ σκιαγραφίαν, ἐλπίζομεν νά καταδείξωμεν τὸ μέγεθος της ἀπωλείας, τὸ ὅποιον ἔσχεν εν τῷ προσώπῳ αὐτοῦ ή ἀνθρωπότης και τὸ ἔθνος ἡμῶν ἰδιαιτέρως.

Ἡλικακτος εὐφυῖα και διάνοια σκέψεως, μεγάλη ἀγαθότης ψυχῆς, ἀκραιφνὴς φιλοπαιδεία, ἀκεραιότης χαρακτῆρος και συνειδήσεως εὐκρινῆς τῶν καθηκόντων και τῶν δικαιωμάτων ἑνὸς ἐκαστου, τοιαῦτα ἦσαν τὰ πολὺτιμα προσόντα, τὰ ὅποια ἐχρυσντήριζον τὸν Δρόζ. Ὅταν κατόπιν μίας συνδιαλέξεως ἀπεχωρίζετο τις αὐτοῦ, εἶχε τὴν συνείδησιν ὅτι ἐπλησίασεν ἄνδρα ὑπέρχον και ἡρόθαντο τὴν εὐεργετικὴν ἐπίδρασιν τοῦ μετ' αὐτοῦ συγχρωτισμοῦ.

Ἀπλὴ ἐκθεσις μερικῶν χρονολογιῶν καταδεικνύει ἤδη τὴν ἔκτακτον δραστηριότητα και ἐκασότητα τοῦ ἀνδρός. Γεννηθεὶς τῷ 1814 εις Οὐαυκ-λε-Ρονδὸν ὁ Δρόζ, ἠναγκάσθη μόλις δεκαπενταέτης νά φροντίσῃ περὶ ἐκλογῆς βιοποριστικῆς ἐργασίας. Ἰδίῳ ἤθε πρὸς τοῦτο ὡς μικροθησαυρὸς εις τὸ ἐργαστήριον χαλκογράφου, εν ὃ ταχέως προήχθη. Δεκαεξαέτης, ἀκούει ἑνα εὐφραδῆ εὐαγγελικὸν ἱερειόστολον, ἐκσυσιάζεται και ἀναλαμβάνει νά μεταβιβάσῃ τακτικῶς εις τὴν εἰκίαν του καὶ ἐκάστην πρωῒαν μεταξὺ της 6 και 8 ὥρας, πρὸ της δωδεκάωρου αὐτοῦ εν τῇ ἐργαστηρίῳ ἀπασχολήσεως, πρὸς ἱερὰ ἦσαν της ἑλληνικῆς και της λατινικῆς και διευκόλυνσιν παρατίρω θεολογικῶν σπουδῶν. Ἐξελκουθεὶ οὕτως ἐπὶ ἑν ἔτος, ὅτε ἀναγκάζεται νά διακόψῃ τὰ μαθήματα ταῦτα. Ἐξηκολούθησεν ὅμως τὴν μελέτην και μετὰ ἑν ἔτος, μόλις δεκαεξαέτης, ἐπιτυγχάνει τὸ δίπλωμα τοῦ δημοδιδασκάλου. Κάμνει τὸν δημοδιδασκάλον ἐπὶ διετίαν, ἐνῶ συγχρόνως ἀρχίζει νά δημοσιογραφῇ, ή ἐπιτυχία του δ' εἶναι τσοῦτη, ὥστε τῷ 1864 ἔχει ἤδη τὴν σύνταξιν της ἱημεριδὸς National.

Ὅπως εις τόσους ἄλλους, ή ἱημεριδογραφία τῷ ἐχρησίμευσεν ὡς εἰσόδος εις τὸν πολιτικὸν βίον, εν ὃ, χάρις εις τὴν ἀξίαν αὐτοῦ, ἐπίπρωτε ἰπίσης νά προαχθῇ μετὰ καταπληκτικῆς ταχύτητος. Μόλις ρθῶσας εις τὴν νόμιμον ἡλικίαν (25 ἐτῶν) εἰσέρχεται εις τὴν καντονικὴν Βουλήν. Μετὰ δύο ἔτη αὐτὴ τὸν ἐκλέγει μέλος της καντονικῆς κυβερνήσεως τοῦ Neuchâtel, και τὸ ἀκόλουθον ἔτος ἀντιπρόσωπον τοῦ καντονίου